

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Географічний факультет
Кафедра географії України та регіоналістики

**РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ**

Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав:
студент 2 курсу 612 групи
спеціальності 106 «Географія»
ОПП «Регіональний розвиток і
просторове планування»
Джаман Юрій Васильович
Керівник:
к. геогр. н., доцент Костащук В. І.

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри №

Від «____» _____ 2024 р.

Зав. кафедри _____ д. геогр. н., професор Костащук І. І.

Чернівці - 2024

Анотація

Джаман Ю. В. Регіональні особливості міграційних процесів в Україні в умовах війни.

Кваліфікаційна робота здобувача освіти 2 курсу 612 групи, спеціальності 106 «Географія», ОПП «Регіональний розвиток і просторове планування» другого (магістерського) рівня вищої освіти. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, 2024 р.

Дана кваліфікаційна робота розкриває просторові особливості міграцій населення України в довоєнний період, за час гібридної війни росії проти України і в сучасних умовах війни.

У першому розділі кваліфікаційної роботи розкрито теоретичні основи суспільно-географічних досліджень міграцій населення. Проаналізовані фактори міграцій населення та здійснена їхня кваліфікація, охарактеризовані методи суспільно-географічних досліджень міграцій населення.

В другому розділі проаналізовано географію міграційних процесів населення України (міждержавних і внутрішньодержавних) в довоєнний період.

Третій розділ нашої роботи був приурочений особливостям географії міграцій в 2014 – 2021 р.р. в Україні.

У четвертому розділі кваліфікаційної роботи звернуто увагу на міграційні процеси після 24 лютого 2022 р.

Науковою новизною кваліфікаційної роботи є виявлення територіальних відмін міждержавних і міжрегіональних міграцій населення в довоєнний період (до 2014 року), в умовах гібридної війни (2014 – 2022 роки), у час повномасштабної війни росії проти України (з 24. 02. 2022 року).

Ключові слова: міграції населення, еміграція, імміграція, внутрішньо переміщені особи, гібридна війна, повномасштабна війна, Україна, регіони.

Abstract

Dzhaman Yu. V. Regional Peculiarities of Migration Processes in Ukraine in the Conditions of War.

Qualification work of the 2nd year student of group 612, specialty 106 "Geography", OPP "Regional Development and Spatial Planning" of the second (master's) level of higher education. Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2024

This qualifying work reveals the spatial features of migrations of the population of Ukraine in the pre-war period, during the hybrid war of Russia against Ukraine and in modern war conditions.

In the first section of the qualification work, the theoretical foundations of socio-geographical studies of population migrations are revealed. The factors of population migrations are analyzed and their qualification is carried out, the methods of socio-geographical studies of population migrations are characterized.

The second section analyzes the geography of migration processes of the population of Ukraine (interstate and intrastate) in the pre-war period.

The third section of our work was devoted to the geography of migrations in 2014-2021 in Ukraine.

In the fourth section of the qualification work, attention is drawn to migration processes after February 24, 2022.

The scientific novelty of the qualification work is the identification of territorial differences in interstate and interregional migration of the population in the pre-war period (until 2014), in the conditions of a hybrid war (2014 – 2022), during the full-scale war of Russia against Ukraine (from 24. 02. 2022).

Keywords: population migration, emigration, immigration, internally displaced persons, hybrid war, full-scale war, Ukraine, regions.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
Розділ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ МІГРАЦІЙ НАСЕЛЕННЯ.....	8
1.1. Міграції населення – об’єкт суспільно-географічних досліджень.....	8
1.2. Методи суспільно-географічних досліджень міграцій населення.....	13
Висновки до розділу 1.....	17
Розділ II. ГЕОГРАФІЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В ДОВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	19
2.1. Географія міждержавних міграцій населення України.....	19
2.2. Внутрішньодержавні міграційні потоки населення України.....	26
Висновки до розділу 2.....	31
Розділ III. ГЕОГРАФІЯ МІГРАЦІЙ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ.....	34
3.1. Міждержавні міграційні процеси.....	34
3.2. Географія міжрегіональних міграцій населення України.....	39
Висновки до розділу 3.....	43
Розділ IV. МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	45
4.1. Географія міждержавних міграційних потоків.....	45
4.2. Просторові особливості міграційних потоків внутрішньо переміщених осіб в Україні.....	57
4.3. Географія внутрішньо переміщених осіб у західному регіоні України..	67
Висновки до розділу 4.....	72
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77
ДОДАТКИ.....	83

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Територіальні переміщення населення – вагомий фактор соціально-економічного розвитку країни та її окремих регіонів. Важливе значення міграцій у розселенні, динаміці кількісних та якісних показників населення, розвитку регіонів, які мають сприятливіші передумови, в урбанізації, динаміці міських і сільських населених пунктів тощо.

На пострадянському просторі (в 90-их роках XX століття) міграція, як соціальне явище, проявилася через зміну напрямків, інтенсивності та об'ємів міграційних потоків. Проте, у передвоєнний час (2006 – 2013 роки) в Україні географія міграційних потоків населення стабілізувалась. Проблеми міграцій населення України особливо загострилися в умовах російської агресії з 2014 року. Це позначилося на причинах міграцій, їх масштабах і напрямках. Широкомасштабне вторгнення росії на територію України (з 24 лютого 2022 року) спричинило масові вимушені міграції українців: суттєво збільшилась кількість внутрішньо переміщених осіб, біженців тощо. Сотні тисяч українців кинулися шукати безпеки в економічно розвинутих країнах. Тому тема дослідження є актуальною.

Об'єктом дослідження виступають міграції населення України. **Предмет** дослідження – територіальні відміни міграційних процесів в різних історичних періодах.

Мета кваліфікаційної роботи – розкрити просторові особливості міграційних потоків населення України в умовах російської збройної агресії.

Завдання дослідження:

- розглянути міграції населення як об'єкт суспільно-географічних досліджень;
- охарактеризувати методичні підходи до аналізу міграційних потоків населення;
- проаналізувати географію міграційних процесів населення України в довоєнний період;

- розкрити територіальні відміни міграцій населення України в умовах гібридної війни росії проти України;
- проаналізувати особливості географії міждержавних міграційних потоків населення в умовах повномасштабної російсько-української війни;
- визначити просторові особливості міграційних потоків внутрішньо переміщених осіб в Україні;
- дослідити географія внутрішньо переміщених осіб у західному регіоні України.

Методи дослідження. Теоретичною основою дослідження послужили наукові праці Л. Руденка, О. Хомри, С. Пирожкова, Г. Старостенко, О. Малиновської, В. Джамана, С. Западнюк, О. Позняка, С. Пугача та інших. Багатоаспектність досліджуваних явищ і процесів зумовили застосування як загальнонаукових методів: системно-структурного аналізу, літературного, порівняння, узагальнення; так і конкретно-наукових методів: статистичного, картографічного, ретроспективно-хорологічного аналізу, групування та типізації географічних об'єктів.

Наукова новизна. Розкрито територіальні відміни міжрегіональних і міждержавних міграційних потоків населення України у довоєнний період і за умов російсько-української війни (гібридної та повномасштабної війни). Визначено вплив міграцій на зміну чисельності населення України та окремих її регіонів.

Структура кваліфікаційної роботи: вступ, 4 розділи, висновки, список використаних джерел, додатки.

Вступ визначає загальну актуальність досліджуваної теми, об'єкт і предмет, мету і завдання дослідження.

Аналізу теоретичних основ суспільно-географічних досліджень міграцій населення присвячений I розділ кваліфікаційної роботи.

У II розділі охарактеризовані міждержавні і внутрішньодержавні міграційні потоки населення України в довоєнний період.

У III розділі розкрито географію міграцій населення України в умовах гібридної війни росії проти України.

У IV розділі кваліфікаційної роботи проаналізовані міграційні процеси населення України в умовах повномасштабної російсько-української війни: географія міждержавних міграційних потоків, просторові особливості міграційних потоків внутрішньо переміщених осіб в Україні, географія внутрішньо переміщених осіб у західному регіоні України.

Розділ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ МІГРАЦІЙ НАСЕЛЕННЯ

1.1. Міграції населення – об’єкт суспільно-географічних досліджень.

У науковій літературі немає єдиного, чіткого й однозначного визначення поняття «міграції населення». Переважна більшість все ж дотримується такої точки зору: міграції – це різноманітні види просторового переміщення людей між окремими поселеннями та територіями. Фактично міграції є переселеннями людей, які пов’язані зі зміною місця їх постійного проживання. Тому міграції розглядаються як чинник заселення країн, перерозподілу населення між окремими регіонами. Отже, головна ознака міграцій населення – це зміна людьми місця проживання, яке може мати постійний або тимчасовий характер. Термін «міграції» походить від латинського слова «migration» (переселення).

Дуже лаконічно визначено зміст поняття міграції у «Географічній енциклопедії України»: «Міграція населення – це переміщення населення, пов’язані зі зміною постійного місця проживання (зон життєдіяльності)» [6, с. 359].

«Економічна енциклопедія» розглядає міграції «як переміщення людей, етносів, їхніх частин або окремих представників, пов’язані зі зміною постійного місця проживання або з поверненням до нього» [20, с. 385].

У «Філософському словнику соціальних термінів» міграція трактується як «соціально-економічний та демографічний процес – сукупність переміщень, що здійснюється людьми між країнами, районами, поселеннями» [44, с. 162].

«Юридична енциклопедія» дає наступне визначення: «Міграція – це переміщення населення через кордон тих чи інших територій у межах однієї країни або з однієї країни в іншу зі зміною назавжди чи на тривалий час постійного місця проживання або з регулярним поверненням до нього» [48, с. 641].

Першим дослідником міграцій населення вважають родоначальника демографії Джона Граунта. У 1662 році у книзі по демографії він розглядав міграцію як природний процес перерозподілу населення по території. Детальніше процес міграції населення висвітлювався в працях класиків економічної думки А. Сміта і Д. Ріккардо.

У кінці XIX століття виходять наукові праці європейських учених В. Алонсо, Р. Віккермана, В. Ізарда, А. Роджерса, Л. Кастро та інші, які були присвячені питанням міграцій. Міграції розглядалися у контекстах з демографічними і економічними проблемами. Демографічний напрям у вивченні міграцій населення розвивався через погляд збереження і відтворення популяцій людей, їх чисельності, статево-вікової структури тощо.

Міграції населення вивчалися соціологами М. Вебером, Т. Парсонсом, Р. Зіммелем та іншими. Соціологи досліджували проблеми, пов'язані з адаптацією мігрантів у новому етнічному, культурному, соціальному оточенні [21, с. 13 – 14].

В Україні дослідження міграційної тематики розпочалися в шестидесятих роках XX століття (А. Доценко, В. Кабузан, В. Товкун та інші). Вивчалися проблеми організованих форм переселення. Розвивалися теоретичні підходи в дослідженні міграцій: категоріальний апарат; методи дослідження; показники, які характеризували територіальні переміщення населення тощо. Зріс інтерес до вивчення проблем трудової міграції населення, міжнародної та нелегальної міграції, міграційної політики (О. Хомра, С. Пирожков, О. Позняк, Е. Лібанова, О. Малиновська, І. Прибиткова та інші). Аналізу міграційних процесів в Україні в сучасних умовах військової агресії присвячені праці В. Джамана, І. Гудзеляк, Е. Лібанової, С. Санталової, Я. Джамана та ін.

Різноманітні міграції кваліфікують за різними ознаками: тривалістю, фактом перетину державного кордону, причиною, способом прийняття рішення про міграцію, ступенем організованості [9, с. 135 -136].

Основні види міграцій населення за тривалістю: постійні (незворотні), сезонні, епізодичні, маятникові.

Постійний вид міграцій (або незворотні чи власне переселення) цілком відповідає етимологічному значенню цього терміну. Цей вид міграцій водночас відповідає двом умовам: по-перше, населення переміщується з одних населених пунктів або країн в інші; по-друге, міграція населення супроводжується зміною постійного місця проживання.

Сезонні міграції являють собою переміщення в основному працездатного населення до місць тимчасової (сезонної) роботи і проживання на певний термін (найчастіше на кілька місяців). При цьому зберігається можливість повернення до місць постійного проживання. Сезонні міграції існують головним чином внаслідок того, що в економіці багатьох районів провідне значення мають галузі, в яких потреба в робочій силі нерівномірна за сезонами року. До галузей сезонного характеру, наприклад, належать сільське господарство, галузі по переробці сільськогосподарської сировини, лісове господарство і заготівля деревини тощо.

Епізодичні міграції – це ділові, рекреаційні та інші поїздки. Склад учасників епізодичних міграцій різноманітний, здійснюються вони на незначний проміжок часу, нерегулярно і за різними напрямками. Цей вид міграцій за масштабами перевищує всі інші.

Маятникові міграції – поїздки у вигляді «маятника»: в одну сторону – до місць роботи, або навчання; і в зворотному напрямку (додому), які розташовані в різних населених пунктах. У багатьох країнах світу у маятникових міграціях приймає участь значна частина населення. У найбільших масштабах вона розвинута на тих територіях, де розміщені агломерації з великими містами. Останніми десятиліттями значення маятникових міграцій у територіальному перерозподілі населення значно зросло. У багатьох країнах масштаби щоденних маятникових міграцій дорівнюють обсягу постійних (незворотних) переселень, або й перевищують їх. Особи, які живуть в одній країні, а працюють в іншій, тобто є маятниковими

мігрантами і щоденно перетинають державні кордони – це фрондильєри [9, с. 136].

Вказані види міграцій відрізняються не лише за формальними ознаками, але й за суттю. Зокрема, постійні (незворотні) переселення, на відміну від інших, виступають важливим джерелом формування постійного складу населення у місцевостях, які заселяються. Між видами міграцій немає чітко визначених меж. Наприклад, один вид міграції може перетворюватись в інший або бути для нього виток. Так, сезонна, епізодична чи маятникова міграції попереджують незворотну міграцію, оскільки вони створюють передумови для вибору можливого постійного місця проживання.

За фактом перетину державного кордону виділяються два види міграцій: зовнішні та внутрішні.

Зовнішні міграції пов'язані з перетином державного кордону. Зовнішні міграції за напрямом поділяють на еміграцію (виїзд з країни) та імміграцію (в'їзд в одну країну з іншої).

Внутрішні міграції пов'язані з переміщенням людей в межах однієї країни. Існують різні варіанти напрямків міграцій. Якщо відбуваються перетини адміністративних меж, то виділяються міжрегіональні, міжобласні, внутрішньообласні й внутрішньорайонні міграції. Виділяють також міграції за напрямками: село – місто, місто – місто, місто – село, село – село.

За причинами виділяються: соціально-економічні, політичні, військові, екологічні види міграцій.

Соціально-економічні міграції зумовлені пошуком роботи (або навчання), бажанням придбати житло і покращити свої житлові умови. Поширеними були переселення на вільні землі для сільськогосподарського освоєння. Трудові іммігранти, що тимчасово працюють і проживають в іншій країні, - гастарбайтери [9, с. 136].

Політичні міграції пов'язані з політичними переслідуваннями, а також міжетнічними, міжконфесійними, расовими проблемами. Серед таких мігрантів – біженці. Вони змінили країну перебування через вказані політичні

мотиви. Біженці не мають можливості користуватися захистом і підтримкою у своїй країні. Насильне переселення цілих етносів з місць їхнього постійного розміщення або окремих осіб через політичні мотиви – депортація (від латинського «deportatio» - засилаю, висилаю). Громадяни, які виїхали за політичними чи іншими причинами, а пізніше повернулися на батьківщину, називаються реемігрантами, а ті, що повернулися з полону чи після насильного переселення – репатріантами.

Військові міграції викликані активними військовими діями. Населення у таких випадках прагне уникнути небезпеки. Військові міграції тимчасові (під час війни), після завершення війни люди переважно повертаються на батьківщину. Організоване (на державному рівні) переселення людей з зони активних бойових дій на безпечні території називається евакуацією населення.

Екологічні міграції виникають за умов екологічних катастроф, або сильних змін природних умов, що унеможлиблює вести нормальний спосіб життя на конкретній території.

За способом прийняття рішення міграції поділяються на добровільні та примусові. Перші є наслідком самостійного (добровільного) прийняття рішення змінити місце роботи і проживання. Другі – відбуваються за умов певного «тиску».

За ступенем організованості міграції бувають організовані та неорганізовані. Організовані міграції відбуваються за підтримки державних органів влади, політичних або громадських організацій тощо. Неорганізовані міграції відбуваються внаслідок особистих рішень і засобів самих мігрантів.

Особливості реалізації факту міграції населення відображаються у міграційному процесі. Міграційний процес – це сукупність подій, пов'язаних із територіальним переміщенням, тобто фактів вибуття, переселення і прибуття. Виділяють три стадії міграційного процесу: початкову, основну та завершальну [29, с. 24].

На початковій (або підготовчій) стадії міграційного процесу відбувається формування бажання (готовності) змінити місце проживання. Це

бажання виникає в результаті незадоволення наявною ситуацією у місці проживання, що заставляє людей шукати можливі варіанти переїзду. На цій стадії міграційного процесу переважають фактори «виштовхування».

На основній стадії міграційного процесу відбувається здійснення (реалізація) міграційної мобільності. Відбувається власне переселення. Вирішальною тепер виступає привабливість нового місця, яке потенційний мігрант обрав для проживання. На цій стадії міграційного процесу переважають фактори «тяжіння».

На завершальній стадії міграційного процесу відбувається «приживання» мігрантів. Тепер здійснюється адаптація мігрантів – пристосування новоприбулих людей до нових умов життя; облаштування мігрантів – перетворення нових умов життя згідно власних потреб [21, с. 33 - 34].

Хід міграційного процесу, його якісний та кількісний результати на кожній стадії залежать від комплексу умов і чинників, як у місцях вибуття, так вселення мігрантів.

1.2. Методи суспільно-географічних досліджень міграцій населення.

Для вирішення поставлених завдань використано ряд методів, які застосовуються при суспільно-географічних дослідженнях міграційних процесів.

У якості інформаційної бази дослідження використовувалися офіційні статистичні дані Державного комітету статистики України зі «Статистичних щорічників України», дані Міжнародної організації з міграції (МОМ), Міністерства соціальної політики України, Міністерства закордонних справ України, Державної прикордонної служби, Агентства ООН у справах біженців, аналітичного центру Cedos.

Для отримання об'єктивної інформації при зборі та обробці даних використані системи прямих та непрямих методів дослідження. Серед прямих методів були застосовані методи математико-статистичного аналізу (розрахунки коефіцієнтів), взаємозв'язків, систематизації географічних об'єктів (групування та типізація), картографування (для виявлення просторових відмінностей поширення явищ і процесів); серед непрямих – результати соціологічного опитування тощо.

Для виявлення та оцінки просторової диференціації, інтенсивності та ефективності соціально-демографічних процесів застосовуються різні методики. Важливе значення мають, зокрема, методи математико-статистичного аналізу. При аналізі міграцій на основі статистичних даних переписів населення чи поточного обліку населення використовуються дві групи показників – абсолютні та відносні (коефіцієнти).

За допомогою абсолютних показників, що переважно виражені кількісно або сумарно, надається узагальнена характеристика міграційних потоків. Вихідними для всіх подальших розрахунків є показники, які характеризують величини міграційних потоків чи кількість іммігрантів та кількість емігрантів, і розраховуються як суми прибулих (П) або вибулих (В) за певний міграційний період для конкретної адміністративно-територіальної одиниці. Такі показники частіше публікуються статистичними органами.

Для оцінки загального об'єму міграцій між двома або більше адміністративно-територіальних одиниць використовується показник валової міграції (брутто-міграція або міграційний оборот) – це сумарна кількість переселень в межах (для внутрішніх міграцій) або за межі (для зовнішніх міграцій) конкретної адміністративно-територіальної одиниці за визначений проміжок часу [36]:

$$M_{\text{брутто}} = П + В.$$

Сальдо міграції (нетто-міграція або чиста міграція) розраховується за формулою:

$$M_{\text{нетто}} = П - В.$$

Цей показник використовується для оцінки загальної міграційної ситуації, конкретніше, результату міграцій, в регіоні, що досліджується і є базовим при розрахунку відносних коефіцієнтів. Сальдо може бути додатним у випадку, коли P більше B ; від'ємним, якщо P менше B ; нульовим, коли $P=B$. Додатне сальдо міграції (міграційний приріст) дає змогу говорити про наявність факторів і формування умов на даній території, які приваблюють населення (наприклад, сприятливі природно-кліматичні умови, наявність робочих місць тощо). Від'ємне сальдо засвідчує про існування несприятливих умов або дію несприятливих факторів на території. Нульове сальдо «говорить» про порівняно незначну міграцію населення в межах території, але така стабільність частіше тимчасова.

Динамічність, швидка зміна характеристик міграційних потоків у часі залежить, перш за все, від частоти, інтенсивності переселень (переміщень) і веде до зміни розмірів та масштабів потоків. Все це відбивається на абсолютних значеннях цього процесу.

З огляду на те, що абсолютні показники не дають повної уяви про міграцію як процес і навіть інколи неспівставні один з одним (наприклад, однакова величина нетто-міграції може бути отримана в результаті неоднакових за величиною міграційних потоків для територій, що приймають або віддають населення), додатково використовуються відносні показники. Вони розраховуються шляхом співвідношення абсолютних показників з іншими демографічними характеристиками (наприклад, з чисельністю населення) чи між собою за певний інтервал міграції.

Систему відносних показників складають групи коефіцієнтів інтенсивності (прибуття, вибуття, міграційного обороту, чистої міграції) та результативності (ефективності) міграцій.

Аналіз міграційних процесів набуває сенсу саме після розрахунку показників інтенсивності й встановлення ступеня рухливості населення (в районі, області, країні, між декількома районами, областями, країнами). Це допомагає виявити закономірності просторового руху для всього населення та

конкретних його груп (демографічних, соціальних, професійних, етнічних тощо) і категорій (сільське і міське) на районному, обласному або загальнодержавному рівнях.

В загальному вигляді коефіцієнти інтенсивності міграції виражають кількість мігрантів по відношенню до середньорічної чисельності населення області (чи іншої території), яка брала участь у міграції за даний міграційний інтервал [36].

Коефіцієнт інтенсивності прибуття ($K_{\text{п}}$) визначають відношенням:

$$K_{\text{п}} = \Pi / H \times 1000,$$

а коефіцієнт інтенсивності вибуття ($K_{\text{в}}$) - відношенням:

$$K_{\text{в}} = B / H \times 1000,$$

коефіцієнт інтенсивності міграційного обороту ($K_{\text{о}}$):

$$K_{\text{о}} = (\Pi + B) / H \times 1000, \text{ або } K_{\text{о}} = K_{\text{п}} + K_{\text{в}}.$$

В доповнення до коефіцієнтів інтенсивності міграцій розраховується показник ефективності ($K_{\text{е}}$) міграційного процесу:

$$K_{\text{е}} = (\Pi - B) / (\Pi + B).$$

На основі розрахованих коефіцієнтів здійснюється групування областей. Сутність цього методу полягає у подрібненні вихідної множини об'єктів за тими чи іншими ознаками у двовірному (територіальному) просторі. Ознаками при цьому виступають мінімальні та максимальні значення інтенсивності міграційного обороту, інтенсивності нетто-міграції та ефективності міграції.

Результати групування областей можна розцінювати як ознаку їх розвитку за близькими траєкторіями. Виокремлення класів (груп) областей має важливе методологічне значення. Воно дає можливість встановити певні типові умови їх розвитку, а також ступінь подібності або відмінності адміністративних областей.

Економічні та соціальні основи міграцій тісно переплетені між собою. Без розуміння механізму дії і форм прояву цього процесу перехід до його

вивчення практично неможливий. У підсумку це буде простою констатацією фактів.

У ході регіонального аналізу міграцій, виявлення факторів, які впливають на міграційні переміщення, важливою формою дослідження є вивчення якісної складової цього процесу. Такий підхід можливий при членуванні міграції на окремі структурні елементи пізнання. Такими елементами виступають окремі соціальні групи мігрантів, їх міграційна поведінка. Вона представляє собою сукупність дій та вчинків, що виражені в процесах. Вона є різновидом цілеспрямованої раціональної поведінки, а саме – оцінки споживачем доступу до якісних послуг, наприклад, комбінування місця проживання з певним набором місць прикладання праці.

Відмінність економічної складової механізму дії закону міграції як зовнішньої першопричини від соціальної проявляється у можливості аналізу на рівні математико-статистичного аналізу між факторами міграції і результатами процесу на різних його стадіях. Сама соціальна складова не піддається прямому вивченню. Тому можливе використання непрямих методів дослідження.

Непрямі методи дослідження використовуються соціологією при дослідженні потенційної, трудової, маятникової та інших видів міграції на рівні окремих груп мігрантів, домогосподарств і мігранта як індивідуума. Особливе значення в цьому напрямку мають соціологічні обстеження.

Висновки до розділу 1.

У науковій літературі немає єдиного, чіткого й однозначного визначення поняття «міграції населення». Переважна більшість все ж дотримується такої точки зору: міграції – це різноманітні види просторового переміщення людей між окремими поселеннями та територіями. Фактично міграції є переселеннями людей, які пов'язані зі зміною місця їх постійного проживання.

Тому міграції розглядаються як чинник заселення країн, перерозподілу населення між окремими регіонами. Отже, головна ознака міграцій населення – це зміна людьми місця проживання, яке може мати постійний або тимчасовий характер.

Різноманітні міграції кваліфікують за різними ознаками: тривалістю, фактом перетину державного кордону, причиною, способом прийняття рішення про міграцію, ступенем організованості. Основні види міграцій населення за тривалістю: постійні (незворотні), сезонні, епізодичні, маятникові. За фактом перетину державного кордону виділяються два види міграцій: зовнішні та внутрішні. За причинами виділяються: соціально-економічні, політичні, військові, екологічні види міграцій. За способом прийняття рішення міграції поділяються на добровільні та примусові. За ступенем організованості міграції бувають організовані та неорганізовані.

Міграційний процес включає 3 основні стадії: початкову – формування потоку мігрантів (мобільності) у місцях їх виходу; основну – переміщення мігрантів; та завершальну – адаптації та пристосування до нового місця проживання в місцях вселення мігрантів.

Розділ II. ГЕОГРАФІЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В ДОВОЄННИЙ ПЕРІОД

2.1. Географія міждержавних міграцій населення України

Україна виступала донором населення і робочої сили упродовж кількох століть: спочатку це були виїзди в пошуках кращої долі мешканців з тих територій, які перебували в складі Австро-Угорщини та Польщі до країн Нового Світу, а з тих територій, що входили до Російської імперії – до Сибіру, на крайню Північ, на Далекий Схід. Після утворення СРСР саме українці брали важливу участь у «освоєнні цілини», будівництві Байкало-Амурської магістралі, Комсомольська на Амурі тощо. А Москва своїми можливостями приваблювала найбільш перспективну і розумну молодь, науковців, інженерів, менеджерів. Значна частина, особливо тих, хто працювали у складних умовах, наприклад, Півночі, Сибіру, поверталися після досягнення пенсійного віку, і загальна чисельність населення України навіть збільшувалась, але водночас міграція постійно посилювала старіння населення.

У шестидесятих – восьмидесятих роках ХХ століття (період входження до колишнього Союзу радянських соціалістичних республік) в Україні стабілізувалися просторові напрямки й масштаби міграційних потоків населення. Радянський союз дотримувався політики «замкнутості кордонів», тому зовнішня (міждержавна) міграція населення була не значною. Доказом цього виступають такі статистичні показники: впродовж 1980 року за кордон колишнього СРСР з України емігрували 6,7 тисяч осіб, а впродовж 1985 року – лише 1,5 тисяч осіб [13, с. 126; 50, с.23]. Проте міграційний обмін населення в кордонах Радянського союзу з іншими республіками був значним. Аналіз міжреспубліканських міграційних потоків населення останніх 30 років існування СРСР розкриває такі особливості: 1) міграційний приріст населення України був додатнім; 2) сальдо міжреспубліканських міграційних потоків для України зменшувалося. Зокрема, за сімдесяті роки ХХ століття через зовнішні

міграції населення України збільшилося на 270,1 тисяч осіб, а за восьмидесяті – тільки на 182,0 тисяч осіб, тобто показники зменшилися на третину. В окремі відтинки часу (1976 – 1978 роки, 1982 – 1984 роки) завдяки зовнішнім міграціям населення України зменшувалось, а річні показники сальдо зовнішніх міграцій були змінними від -29,5 тисяч осіб (1978 рік) до +88,0 тисяч осіб (1970 рік) (*таблиця 2.1*).

Україна мала додатне сальдо зовнішніх міграцій з Казахстаном, республіками Середньої Азії, областями центрально-чорноземного, уральського і північно-кавказького економічних районів росії. Значний еміграційний відтік населення з України відбувався до західного сибіру (переважно до Тюменської області), менші еміграційні потоки були спрямовані до республік Прибалтики (Латвії, Естонії, Литви), а також до областей далекосхідного і центрального економічних районів росії [12, с. 29].

Таблиця 2.1.

Значення зовнішніх міграцій у динаміці населення України

*(70 – 80-ті роки XX ст.)**

Роки	Загальний приріст населення (тис. осіб)	Сальдо міграції (тис. осіб)	Частка сальдо міграції у динаміці чисельності населення (у %%)
1970	389,2	88,0	22,6
1971	395,3	80,8	20,4
1972	371,7	69,2	18,6
1973	296,5	27,3	9,2
1974	309,6	26,7	8,6
1975	270,5	22,0	8,1
1976	236,6	-13,5	-5,7
1977	190,3	-18,0	-9,5
1978	174,3	-29,5	-16,9
1979	200,3	17,1	8,5
1980	182,1	7,9	4,3
1981	174,1	9,7	5,6

1982	159,0	-18,4	-11,6
1983	210,9	-12,7	-6,0
1984	178,9	-2,8	-1,6
1985	167,7	22,5	13,4
1986	235,7	8,3	3,5
1987	223,3	48,8	21,9
1988	217,7	74,4	34,2
1989	136,6	44,3	32,4
1990	105,9	79,3	74,9

*Таблиця побудована за даними [13, с. 127].

Події другої половини 1980-х і 1990-х років змінили географію зовнішніх міграцій населення України:

1. Початок політичної «відлиги» в СРСР, власне розвал союзу радянських соціалістичних республік, здобуття державної незалежності України, початок економічної кризи, ускладнення (за ініціативою росії) міжетнічних стосунків в окремих республіках колишнього Радянського Союзу та інші чинники:

а) дозволили вільні зовнішні (міждержавні) міграції (за межі колишнього СРСР з України, за даними органів Міністерства внутрішніх справ СРСР, емігрували на постійне проживання: у 1989 році – 50,0 тисяч осіб, у 1990 році – 95,4 тис. осіб [13, с. 130];

б) зумовили значне збільшення імміграційних потоків в Україну з інших нововизнаних держав – колишніх республік СРСР (сальдо зовнішньої міграції населення досягло: у 1990 році +79,3 тисяч осіб, у 1991 році +148,4 тисяч осіб, у 1992 році +288,1 тисяч осіб, у 1993 році +49,6 тисяч осіб; загалом за 1990 – 1993 роки міграційний приріст населення України становив 565,4 тисяч осіб).

2. Посилення економічної кризи в Україні збільшило еміграційні потоки українців і з 1994 року сальдо зовнішньої міграції населення стало від’ємним. Іншою стала і географія зовнішніх міграцій. Потужні еміграційні

потоки доповнилися новими напрямками – до Ізраїлю, Німеччини, Сполучених Штатів Америки, Канади тощо. Впродовж 1994 року за кордон з України емігрували 345,9 тисяч осіб [12, с. 30].

Відбулися суттєві зміни в географії зовнішніх міграцій населення України на зламі XX і XXI століть:

- у 1992 році, коли спостерігався максимум зовнішнього міграційного приросту населення, додатне сальдо мали всі області та АР Крим (найбільше: АР Крим – 44,3 тисяч осіб, Донецька область – 36,4 тисяч осіб, Дніпропетровська – 28,7 тисяч, Луганська – 20,3 тисяч осіб); такий великий притік населення сприяв створенню на державному рівні комісії, яка займалася регулюванням міграцій в Україні;
- у 1994 році вже майже всі області та АР Крим мали міграційний відтік населення (окрім Полтавської області), столиця теж мала від’ємне сальдо міграції (-2,7 тисяч осіб). У 1998 році міграційний приріст мало тільки місто Київ, інші регіони втрачали населення [12, с. 29 - 30];
- від’ємним сальдо міграції населення України було до 2004 року. Впродовж 1994 – 2004 років внаслідок міграцій населення України зменшилося на 853,7 тис. осіб;
- з 2005 року для України став характерним міграційний приріст населення (за 2005 рік він становив +4,6 тисяч осіб);
- з 2006 року міграційне сальдо населення України стабілізувалось на рівні +23,3 тис. осіб у середньому за рік впродовж 2006 – 2013 років (за сумарного показника +186,4 тис. осіб) [14, с. 41 – 42].

Найбільшу привабливість (за абсолютною величиною чисельності іммігрантів) у зовнішніх міграціях населення за 2006 – 2013 роки мали Одеська область (50,1 тисяч іммігрантів), місто Київ (43,9 тисяч осіб), Харківська область (36,7 тисяч), АР Крим (34,6 тисяч), Донецька (31,6 тисяч), Дніпропетровська (19,3 тисяч) і Луганська (16,2 тисяч іммігрантів) області. Найменше мігрантів із-за кордону прибувало до західних областей України:

Закарпатської (2,3 тисяч іммігрантів), Рівненської (2,5 тисяч), Тернопільської (2,7 тисяч), Волинської (4,1 тисяч), а також Кіровоградської, Херсонської, Сумської, Хмельницької і Житомирської областей (таблиця 2.2 і рис. 2.1). Важливо розглянути відносні показники імміграційної інтенсивності в Україні. Найбільшими вони були в місті Севастополі, Одеській області, АР Крим, місті Києві, Харківській області. Найменшою імміграційною привабливістю виділялися Закарпатська, Рівненська, Тернопільська, Львівська, Волинська, Хмельницька, Житомирська, Кіровоградська, Сумська області (таблиця 2.2, рис.2.1).

Абсолютними показниками емігрантів впродовж 2006 – 2013 років виділялися: Донецька область (20,1 тисяч осіб), місто Київ (15,9 тисяч), Харківська (14,4 тисяч), Луганська (14,0 тисяч) області, АР Крим (11,7 тисяч), Дніпропетровська (10,8 тисяч) і Одеська (8,3 тисяч) області. Найменше емігрували з Кіровоградської (2,4 тисяч осіб), Тернопільської (2,7 тисяч) областей, міста Севастополя (2,7 тисяч), Чернівецької (2,8 тисяч), Черкаської (2,9 тисяч), Київської (2,9 тисяч) і Хмельницької (3,0 тисяч осіб) областей (таблиця 2.2, рис.2.2).

Таблиця 2.2.

Географія міждержавних міграцій населення України (2006 – 2013 роки).*

Регіони	Кількість іммігрантів (осіб)		Кількість емігрантів (осіб)		Сальдо міграції (осіб)
	всього за 2006 – 2013 роки	на 10000 наявного населення (за рік)	всього за 2006 – 2013 роки	на 10000 наявного населення (за рік)	всього за 2006 – 2013 роки
УКРАЇНА	353929	9,7	167492	4,6	+186437
АР Крим	34572	21,9	11672	7,5	+22900
Області:					
Вінницька	10356	7,8	4444	3,3	+5912
Волинська	4076	4,9	3740	4,5	+336
Дніпропетровська	19323	7,3	10784	4,0	+8539

Донецька	31607	8,9	20056	5,5	+11551
Житомирська	5160	5,0	3356	3,3	+1804
Закарпатська	2308	2,3	4715	4,7	-2407
Запорізька	13740	9,5	7248	4,9	+6492
Івано - Франківська	6306	5,7	3566	3,2	+2740
Київська	9707	7,0	2886	2,1	+6821
Кіровоградська	3847	4,8	2350	2,9	+1497
Луганська	16220	8,8	13964	7,5	+2256
Львівська	7165	3,5	5168	2,5	+1997
Миколаївська	7037	7,4	3465	3,6	+3572
Одеська	50103	26,1	8293	4,3	+41810
Полтавська	6995	5,9	3255	2,7	+3740
Рівненська	2505	2,7	3835	4,2	-1330
Сумська	4598	4,9	3571	3,8	+1027
Тернопільська	2712	3,1	2683	3,1	+29
Харківська	36668	16,6	14373	6,5	+22295
Херсонська	4469	5,1	3403	3,9	+1066
Хмельницька	4748	4,4	3020	2,8	+1728
Черкаська	6008	5,8	2873	2,7	+3135
Чернівецька	6143	8,5	2785	3,9	+3358
Чернігівська	5669	6,4	3395	3,7	+2274
Міста:					
Київ	43883	19,6	15872	7,1	+28011
Севастополь	8004	26,2	2720	8,9	+5284

*Складено (розраховано) за даними «Статистичних щорічників України» за 2006 – 2013 роки.

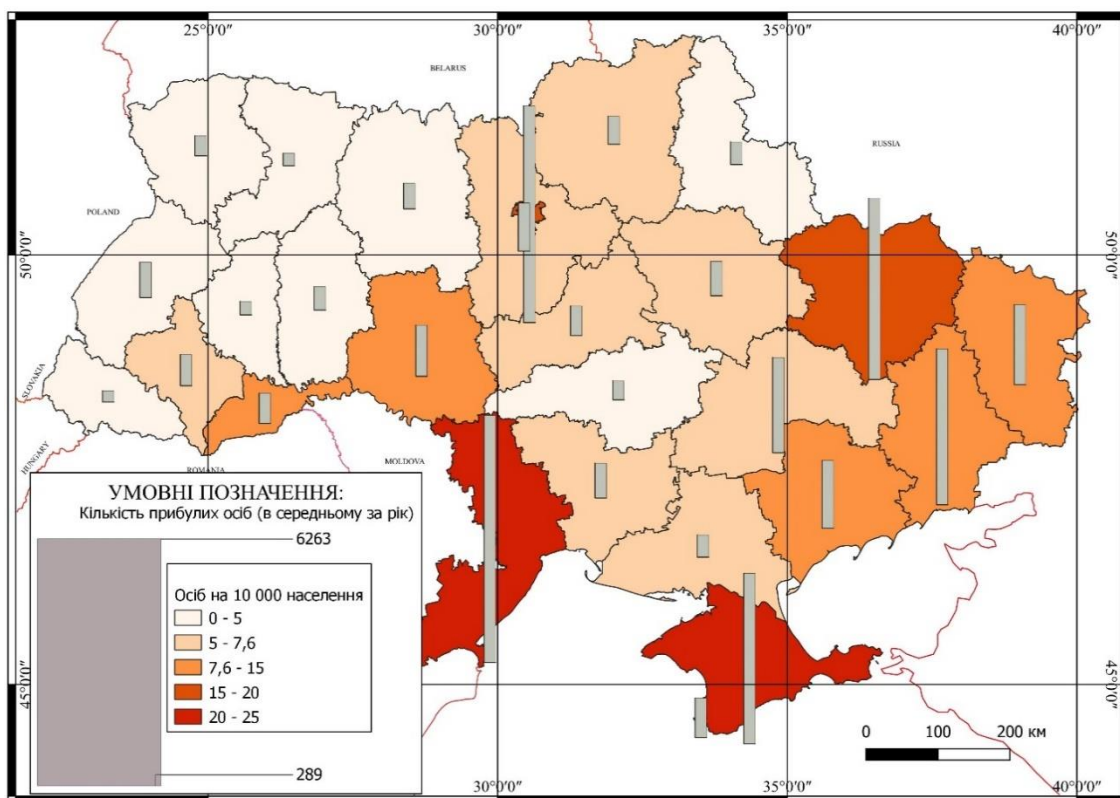

Рис. 2.1. Міждержавні міграції населення України. Імміграція (2006 – 2013 роки).

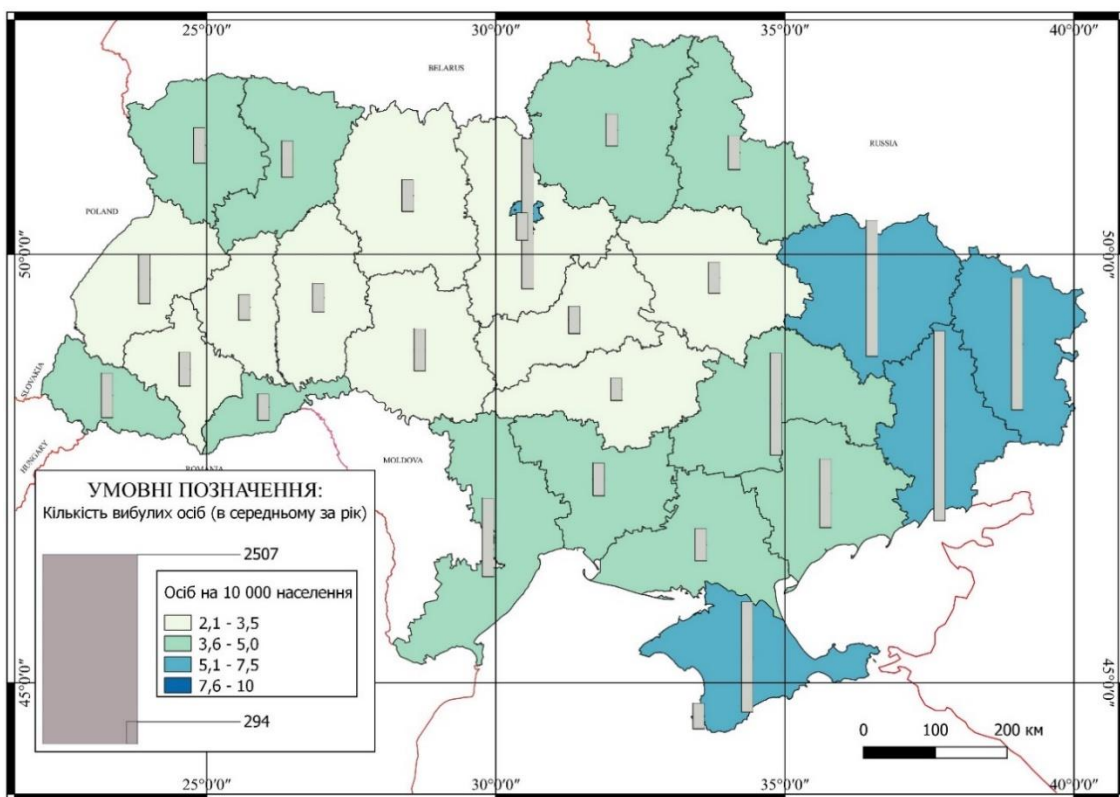

Рис. 2.2. Міждержавні міграції населення України. Еміграція (2006 – 2013 роки).

Підсумовуючою ознакою міждержавної міграції є її сальдо, що визначає в кінцевому підсумку міждержавну привабливість країни чи конкретного регіону. Переважна більшість регіонів України (25 із 27) впродовж 2006 – 2013 років мали приріст населення завдяки міждержавній міграції. Найбільшими показниками сальдо виділялися Одеська область (+41,8 тисяч осіб), місто Київ (+28,0 тисяч), Автономна республіка Крим (+22,9 тисяч), Харківська (+22,3 тисяч), Донецька (+11,6 тисяч) і Дніпропетровська (+8,5 тисяч осіб) області (таблиця 2.2, рисунок 2.3). Малий міждержавний міграційний відтік населення мали лише Рівненська (-0,2 тисяч) і Закарпатська (-0,3 тисяч осіб) області.

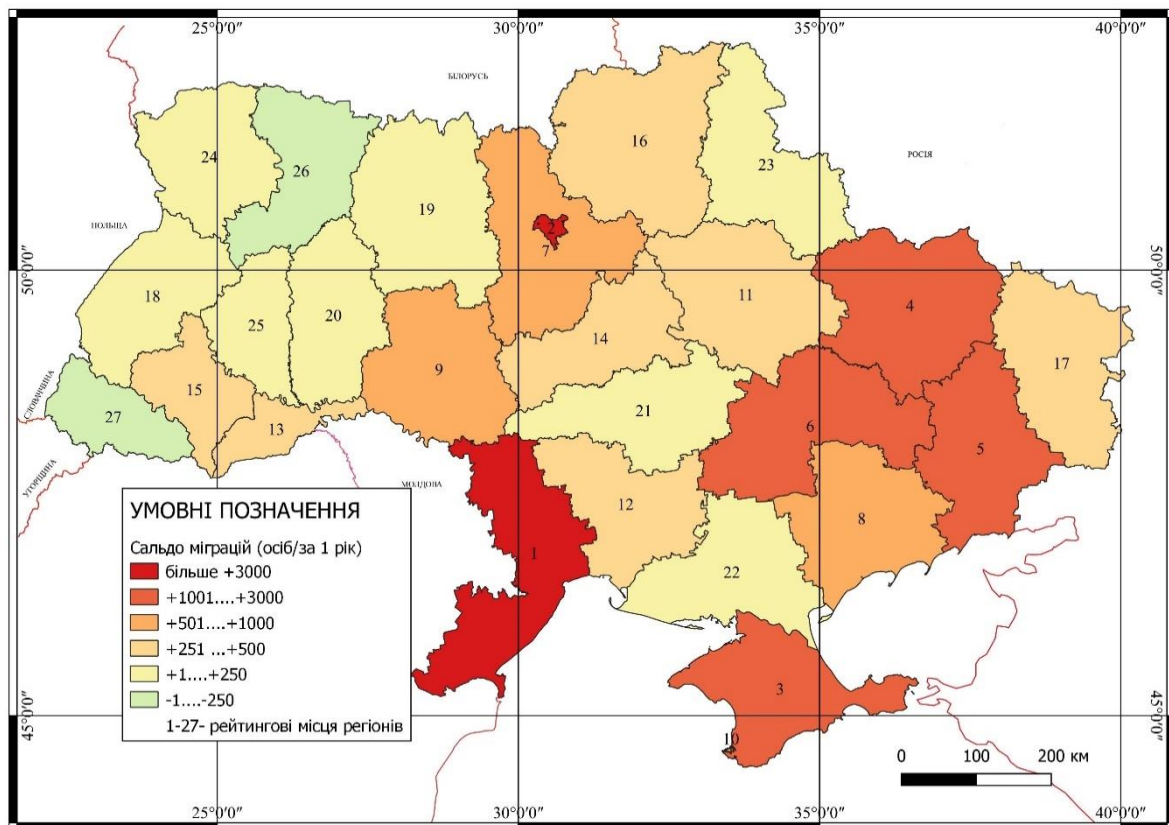

Рис.2.3. Міграційний приріст (сальдо) міждержавних міграцій населення України за 2006 – 2013 роки.

2.2. Внутрішньодержавні міграційні потоки населення України

У 1960 – 1990 роках у межах України поширеними були міграції до міських поселень близько розміщених районів (місцеві й міжобласні

переміщення). Міграційні потоки на великі відстані в межах України мали переважаючий напрям із західної у східну частину держави. Визначилися території з додатними і від'ємними сальдо внутрідержавних міграцій. За останнє десятиліття у складі СРСР (восьмидесяті роки ХХ століття) позитивне сальдо міграційних потоків мали місто Київ та 10 областей (усі південні області: Одеська, Миколаївська, Херсонська, Кримська та промислово розвинуті Харківська, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Львівська і Полтавська), які в середньому мали приріст 75,9 тисяч осіб за рік. Для інших областей характерними були від'ємні сальдо міграційного руху. Через міграції найбільшими темпами зменшувалося населення Полісся (Рівненської, Житомирської, Чернігівської областей) та Поділля (Тернопільської, Хмельницької, Вінницької областей), відповідно на 21,4 тисяч і 20,4 тисяч осіб щорічно [50, с. 24] .

У передвоєнному періоді (2006 – 2013 роках) в Україні стабілізувалися пропорції за напрямками міграційних потоків:

- 1) внутрішньо регіональні мігранти становили 57,1 % загальної їхньої кількості,
- 2) міжрегіональні – 38,2 %,
- 3) міждержавні – 4,7% [14, с. 41 – 42].

Оскільки внутрішньо регіональні міграційні потоки не впливають на загальну чисельність населення регіонів, а тільки міжрегіональні, то доцільно детальніше розглянути географію міжрегіональних міграцій. Ці напрямки міграцій впродовж 2006 – 2013 років становили більше 1/3 всіх міграційних потоків (38,2 %) і, при цьому, на 89 % впливали (фактично визначали) на динаміку чисельності населення окремих регіонів України (міждержавні міграції – на 11 %). Відносні показники кількості міжрегіональних мігрантів мали високу стабільність і за вказаний відтинок часу індекс стабільності (величина відхилення крайніх найменших і найбільших показників від середніх по країні) складав тільки 0,13. [15, с. 85].

У територіальній структурі міжрегіональних міграційних потоків України найпривабливішим було місто Київ. За цей період до столиці мігрували 386,0 тисяч осіб (в середньому 48,2 тисяч мігрантів щорічно). Значною притягальною силою цієї категорії мігрантів виділялися Київська область (166,9 тисяч осіб), а також Харківська (142,4 тисяч), Дніпропетровська (110,4 тисяч), Донецька (99,8 тисяч), Одеська (85,8 тисяч) області й Автономна республіка Крим (80,1 тисяч осіб).

Найменш привабливими для міжрегіональних мігрантів були західні області: Закарпатська (20,2 тисяч осіб), Чернівецька (31,3 тисяч), Тернопільська (38,2 тисяч), Волинська (41,0 тисяч), Івано-Франківська (43,9 тисяч) і місто Севастополь (34,5 тисяч осіб) (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3.

Географія міжрегіональних міграцій населення України (2006 – 2013 роки).*

Регіони	Кількість прибулих (осіб)	Кількість вибулих (осіб)	Сальдо міграції (осіб)
УКРАЇНА	2115310	2115310	0
АР Крим	80085	72569	+7516
Області:			
Вінницька	73923	86666	-12743
Волинська	40985	41382	-397
Дніпропетровська	110407	118027	-7620
Донецька	99814	119534	-19720
Житомирська	63354	73349	-9995
Закарпатська	20235	27241	-7006
Запорізька	59264	68296	-9032
Івано - Франківська	43869	44992	-1123
Київська	166863	137421	+29442
Кіровоградська	49545	71880	-22335
Луганська	54209	80431	-26222
Львівська	68306	75376	-7070
Миколаївська	49649	58721	-9072

Одеська	85760	71498	+14262
Полтавська	71288	75140	-3852
Рівненська	50607	61676	-11069
Сумська	46954	59941	-12987
Тернопільська	38154	47827	-9673
Харківська	142416	126318	+16098
Херсонська	45936	63032	-17096
Хмельницька	66934	76889	-9955
Черкаська	77794	83368	-5574
Чернівецька	31315	27709	+3606
Чернігівська	57180	64009	-6829
Міста:			
Київ	385972	259938	+126034
Севастополь	34492	22080	+12412

*Складено (розраховано) за даними «Статистичних щорічників України» за 2006 – 2013 роки.

Важливо проаналізувати відносні показники міжрегіональної міграційної активності населення (кількість мігрантів на 10000 наявного населення), що об'єктивніше відображає міграційну ситуацію. За цими показниками міжрегіональне прибуття мігрантів в Україні мало наступну географію:

1) яскраво виділялися місто Київ (173,6 осіб прибулих на 10000 місцевого населення у середньому за рік) і Київська область -120,6 прибулих осіб (середній показник по Україні – 57,4 осіб);

2) області, які безпосередньо межують або близько розташовані біля столиці й столичної області: Черкаська (75,0 прибулих мігрантів), Полтавська (59,2 осіб), Кіровоградська (60,8 осіб), Житомирська (61,4 осіб), Хмельницька (62,7 осіб), Чернігівська (64,2 осіб), Черкаська (75,0 прибулих міжрегіональних мігрантів);

3) місто Севастополь (113,2 прибулих міжрегіональних мігрантів);

4) Харківська область (64,2 мігрантів на 10000 місцевого населення);

5) найнижчі показники були властиві: а) західним областям (Тернопільській, Чернівецькій, Івано-Франківській, Львівській, Закарпатській); б) Донбасу (Луганській, Донецькій областям), в) промислового Придніпров'ю (Дніпропетровській і Запорізькій областям).

Найбільше (за абсолютними показниками) міжрегіональні мігранти впродовж 2006 – 2013 років виїжджали з Луганської (80,4 тисяч осіб), Черкаської (83,4 тисяч), Вінницької (86,7 тисяч), Дніпропетровської (118,0 тисяч), Донецької (119,5 тисяч), Харківської (126,3 тисяч) і Київської області (137,4 тисяч осіб), за максимального показника зі столиці - 259,9 тисяч осіб (таблиця 2.3).

Сумарні показники міжрегіональної мобільності населення (кількість прибулих і вибулих мігрантів) найбільшими були у столиці (29,0 %) та столичній області (22,0 %), що можна пояснити їхньою притягальною «столичною» силою і, певною мірою, міграційним обміном між ними (вони виступають окремими регіонами). Велика міжрегіональна мобільність характерна також для областей північно-центральної частини України (показник інтенсивності прибулих і вибулих мігрантів перевищував 12,0 %). Найнижчі показники міжрегіональної мобільності властиві для периферійних областей. [15, с. 87].

Приріст і зменшення кількості наявного населення в регіонах визначає сальдо міграції. Впродовж 2006 – 2013 років характерними були такі просторові особливості сальдо міжрегіональної міграції населення:

1) географія сальдо міжрегіональних міграцій в Україні мала відмінні територіальні закономірності від сальдо міждержавних міграцій: через міжрегіональні потоки мігрантів чисельність населення збільшувалась лише у семи регіонах, у двадцяти регіонах – зменшувалась (тоді як завдяки міждержавним міграціям населення зростало у 25 регіонах і лише у 2 – зменшувалось);

2) найбільш привабливою для міжрегіональних мігрантів виступала столиця (загальний приріст населення за вісім років становив 126,0 тисяч осіб, при середньорічному прирості 15,8 тисяч);

3) кожен із макрорегіонів України мав свої центри і регіони міграційного приросту: а) на півночі – місто Київ і Київська область; б) на сході – Харківська область; в) на півдні – Одеська область, АР Крим і місто Севастополь; на заході – Чернівецька область;

4) найбільші міграційні втрати населення були властиві для Донбаських областей (Луганської – 26,2 тисяч осіб, Донецької – 19,7 тисяч), центральних (Кіровоградської – 22,3 тисяч), а також Херсонської області (17,1 тисяч осіб) (таблиця 2.3, рисунок 2.4).

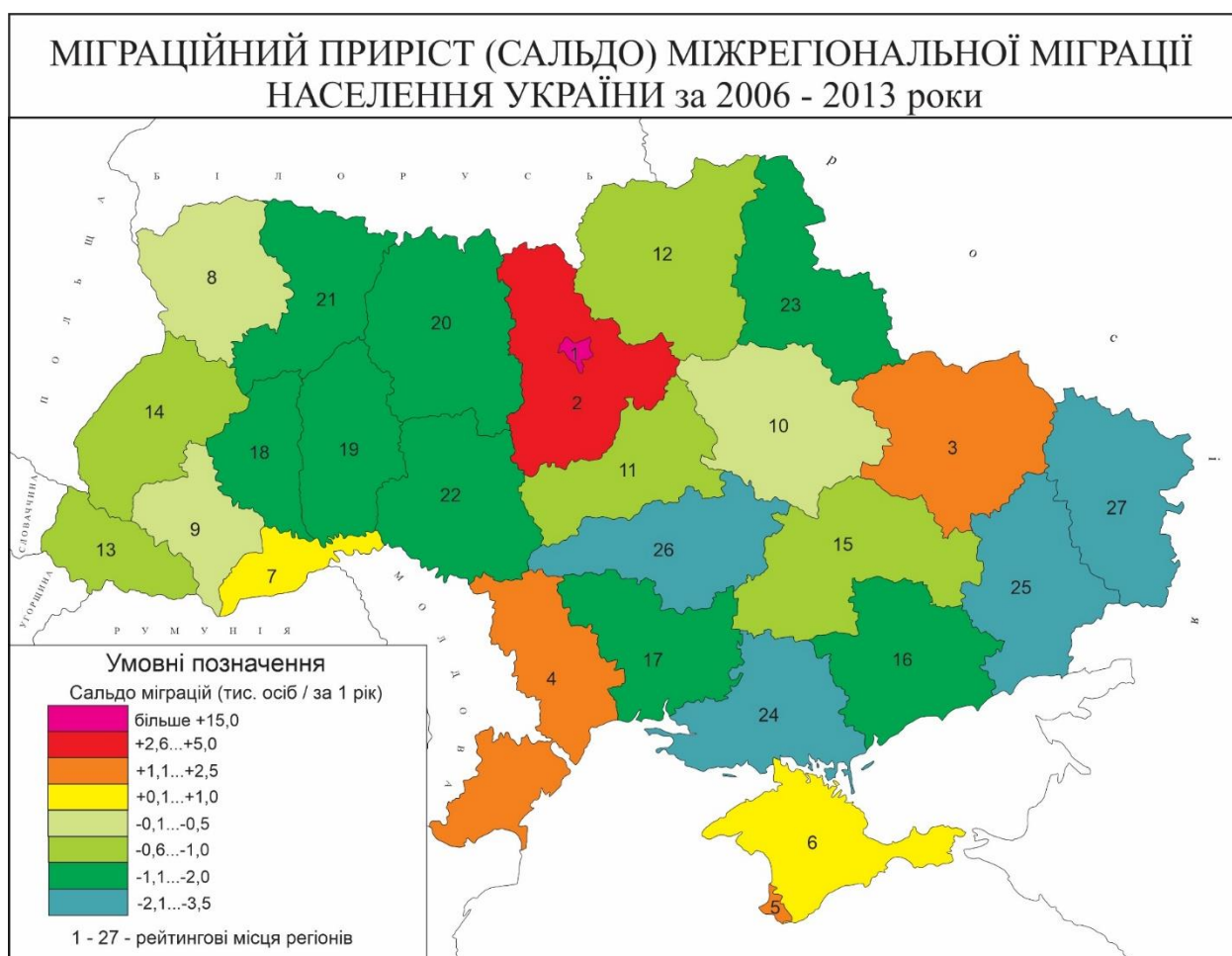

Рис.2.4. Сальдо міжрегіональної міграції населення України за 2006 – 2013 роки.

Висновки до розділу 2.

Україна виступала донором населення і робочої сили упродовж кількох століть: спочатку це були виїзди в пошуках кращої долі мешканців з тих територій, які перебували в складі Австро-Угорщини та Польщі до країн Нового Світу, а з тих територій, що входили до Російської імперії – до Сибіру, на крайню Північ, на Далекий Схід. Після утворення СРСР саме українці брали важливу участь у «освоєнні цілини», будівництві Байкало-Амурської магістралі, Комсомольська на Амурі тощо.

У 60 – 80-их роках ХХ століття (період входження до колишнього СРСР) в Україні стабілізувалися просторові напрямки й масштаби міграційних потоків населення. Радянський союз дотримувався політики «замкнутості кордонів», тому зовнішня (міждержавна) міграція населення була не значною. Проте міграційний обмін населення в кордонах Радянського союзу з іншими республіками був значним.

Події другої половини 1980-х і 1990-х років змінили географію зовнішніх міграцій населення України: політичної «відлига», розвал СРСР, здобуття суверенітету України, тощо призвели до значного імміграційного зростання населення і загалом за 1990 – 1993 роки міграційний приріст населення України становив 565,4 тисяч осіб.

Посилення економічної кризи в Україні збільшило еміграційні потоки українців і з 1994 до 2004 року сальдо зовнішньої міграції населення стало від'ємним. Впродовж 1994 – 2004 років внаслідок міграцій населення України зменшилося на 853,7 тис. осіб.

З 2005 року для України став характерним міграційний приріст населення, а з 2006 року міграційне сальдо населення України стабілізувалось на рівні +23,3 тис. осіб у середньому за рік впродовж 2006 – 2013 років. Переважна більшість регіонів України мали приріст населення завдяки міждержавній міграції. Найбільшими показниками сальдо виділялися Одеська область, місто Київ, Автономна республіка Крим, Харківська, Донецька і

Дніпропетровська області. Малий міждержавний міграційний відтік населення мали лише Рівненська і Закарпатська області.

У територіальній структурі міжрегіональних міграційних потоків України найпривабливішим було місто Київ. Значною притягальною силою цієї категорії мігрантів виділялися Київська, Харківська, Дніпропетровська, Донецька, Одеська області й Автономна республіка Крим. Найменш привабливими для міжрегіональних мігрантів були західні області: Закарпатська, Чернівецька, Тернопільська, Волинська, Івано-Франківська і місто Севастополь.

Географія сальдо міжрегіональних міграцій в Україні мала відмінні територіальні закономірності від сальдо міждержавних міграцій: через міжрегіональні потоки мігрантів чисельність населення збільшувалась лише у 7 регіонах, у 20 регіонах – зменшувалась (тоді як завдяки міждержавним міграціям населення зростало у 25 регіонах і лише у 2 – зменшувалось).

Розділ III. ГЕОГРАФІЯ МІГРАЦІЙ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

3.1. Міждержавні міграційні процеси

Початок воєнної агресії і вторгнення росії в Україну в 2014 році змусили наших громадян мігрувати з тимчасово анексованих територій Автономної республіки Крим, міста Севастополя і частин тимчасово окупованих територій Луганської й Донецької областей. Війна суттєво вплинула на сформовану в передвоєнний час географію міграційних потоків в Україні.

За умов гібридної війни росії проти України (2014 – 2021 роки) сальдо зовнішніх міграцій населення України було додатнім, але його масштаби скоротилися в порівнянні з довоєнним періодом 2006 – 2013 років. Якщо за вісім довоєнних років загальний міграційний приріст населення України складав +186,4 тисяч осіб, то за вісім років гібридної війни +130,1 тисяч осіб. Отже, масштаби сальдо зовнішньої міграції населення України зменшилися на 30,2 %. Відповідно зменшилися і середньорічні показники міграційного приросту населення: з +23,3 тисяч осіб (за 2006 – 2013 роки) – до +16,3 тисяч осіб (за 2014 – 2021 роки). Показники, що характеризують міграційні потоки населення України за 2014 – 2021 роки, наведені без урахування тимчасово анексованих територій Автономної республіки Крим, міста Севастополя і частин тимчасово окупованих територій Луганської й Донецької областей через відсутність офіційної статистичної інформації. Річні показники сальдо зовнішніх міграцій населення України за роки гібридної війни становили від +9,3 тисяч осіб (у 2020 році) до +22,6 тисяч осіб (у 2014 році) (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1.

Міграційний приріст населення України (за 2014 – 2021 роки).

№ п / п	Роки	Сальдо міграції (тис. осіб)
1	2014	+22,6
2	2015	+14,2
3	2016	+10,6

4	2017	+12,0
5	2018	+18,6
6	2019	+21,5
7	2020	+9,3
8	2021	+21,3

*Складено (розраховано) за даними «Статистичних щорічників України» за 2014 – 2021 роки.

Аналіз всіх міграційних потоків населення за регіонами України (додаток Г) засвідчує, що сальдо міграції було додатнім у дев'яти регіонах (рис. 3.1).

Найбільший (з великим відривом від другого показника – більше ніж у 2,1 рази) міграційний приріст населення став характерним уже для Київської області: загальний приріст за вісім років (2014 – 2021) становив +173,8 тисяч осіб, при середньорічному сальдо +21,7 тисяч осіб. У передвоєнний період (2006 – 2013 роки) Київська область за показником міграційного приросту населення займала четверте місце серед регіонів України (загальний приріст був +36,3 тисяч осіб, середньорічне сальдо +4,5 тисяч осіб). Київська область поступалась місту Києву (з відповідними показниками, +154,0 тисяч осіб і +19,3 тисяч осіб), Одеській (+56,1 тисяч і +7,0 тисяч) і Харківській (+38,4 тисяч і +4,8 тисяч) областям.

Другим показник міграційного приросту став для міста Києва: загальний приріст (за 2014 – 2021 роки) становив +82,5 тисяч осіб, середньорічне сальдо міграції +10,3 тисяч осіб.

Близькими за показниками міграційного приросту населення були Харківська й Одеська області, які приблизно вдвічі поступалися місту Києву і приблизно вдвічі мали більші показники за наступну групу областей. Загальний міграційний приріст населення за 2014 – 2021 роки був: у Харківській області +43,6 тисяч осіб, в Одеській +42,1 тисяч осіб; відповідні показники середньорічного сальдо становили +5,5 тисяч і +5,3 тисяч осіб.

Рис. 3.1. Міграційний приріст населення України за 2014 – 2021 роки (всі потоки).

Наступну групу областей за подібністю показників міграційного приросту населення склали Дніпропетровська і Львівська. Загальний міграційний приріст за 8 років (2014 – 2021), відповідно, дорівнював +21,1 тисяч і +15,2 тисяч осіб; середньорічне сальдо становило +2,6 тисяч і +1,9 тисяч осіб.

Отже, найбільшу притягальну силу міграційних потоків мали найбільші міста України та їхні однойменні області (Київська, Харківська, Одеська, Дніпропетровська і Львівська).

Міграційний приріст населення (за усіма потоками міграцій) у період гібридної війни росії проти України був характерний також для двох західних областей: Івано-Франківської (зальний приріст +6,7 тисяч осіб і середньорічне сальдо +0,8 тисяч осіб) і Чернівецької (+2,4 тисяч і +0,3 тисяч осіб), а також

для Полтавської області (зальний приріст +2,5 тисяч осіб і середньорічне сальдо +0,3 тисяч осіб).

Шістнадцять регіонів України за період 2014 – 2021 років мали міграційний відтік населення (рис. 3.1).

Найбільше виїжджало населення із територій, які безпосередньо були розташовані поблизу зон перебігу бойових дій:

а) Донецька область мала загальне міграційне зменшення населення - 76,1 тисяч осіб, при середньорічному сальдо -9,5 тисяч осіб;

б) Луганська область характеризувалась наступними показниками: -52,8 тисяч осіб і -6,6 тисяч осіб. (Необхідно зауважити, що для частини тимчасово окупованих територій Донецької і Луганської областей відомості про міграції населення відсутні).

Другу групу областей формують Черкаська, Кіровоградська, Вінницька, Миколаївська, Херсонська, Запорізька, Рівненська, Сумська і Чернігівська, щорічне сальдо міграцій яких становило від мінус -1,1 тисяч осіб до мінус -2,2 тисяч осіб.

Третю групу утворюють Волинська, Житомирська, Тернопільська, Хмельницька і Закарпатська області, для яких сальдо міграції в середньому за рік дорівнювало від -0,3 тисяч осіб до -1,0 тисяч осіб.

Аналіз міждержавних міграційних потоків населення за регіонами України (додаток Д) засвідчує, що найбільш привабливими для іммігрантів у 2014 – 2021 роках були: місто Київ (63,0 тисяч всього прибулих, у середньому за рік – 7,9 тисяч осіб), Харківська область (відповідні показники становили 55,3 тисяч і 6,9 тисяч іммігрантів), Одеська (26,4 тисяч і 3,3 тисяч), Київська (15,6 тисяч і 2,0 тисяч), Дніпропетровська (13,7 тисяч і 1,7 тисяч) і Львівська (8,8 тисяч і 1,1 тисяч осіб) області. Сальдо міграції було від’ємним лише у трьох областях: Закарпатській, Рівненській і Волинській, в інших регіонах України (21 області і столиці) був приріст міждержавних мігрантів з максимальними показниками у місті Києві (+26,2 тисяч осіб за вісім років і +3,3 тисяч у середньому за рік), Одеській області (+17,7 тисяч і +2,2 тисяч),

Харківській (+16,1 тисяч і +2,0 тисяч), Київській (+11,5 тисяч і +1,4 тисяч), Полтавській (+5,8 тисяч і +0,7 тисяч) і Дніпропетровській (+4,8 тисяч і +0,6 тисяч осіб) областях (рис. 3.2).

Проте обсяги приросту міждержавних мігрантів за 2014 – 2021 роки скоротилися у порівнянні з передвоєнними 2006 – 2013 роками. Найбільш суттєво вони зменшилися у Донецькій області – у 6,6 рази, Одеській – у 2,4 рази, Дніпропетровській – в 1,8 рази, Харківській області – на 28,0 %, тощо. Для більшості областей приріст міждержавних мігрантів став незначним. Водночас, міждержавний міграційний приріст населення міста Києва скоротився лише на 6,5 %, а Київської області – навпаки виріс в 1,7 рази (з +6,8 тисяч до +11,5 тисяч осіб).

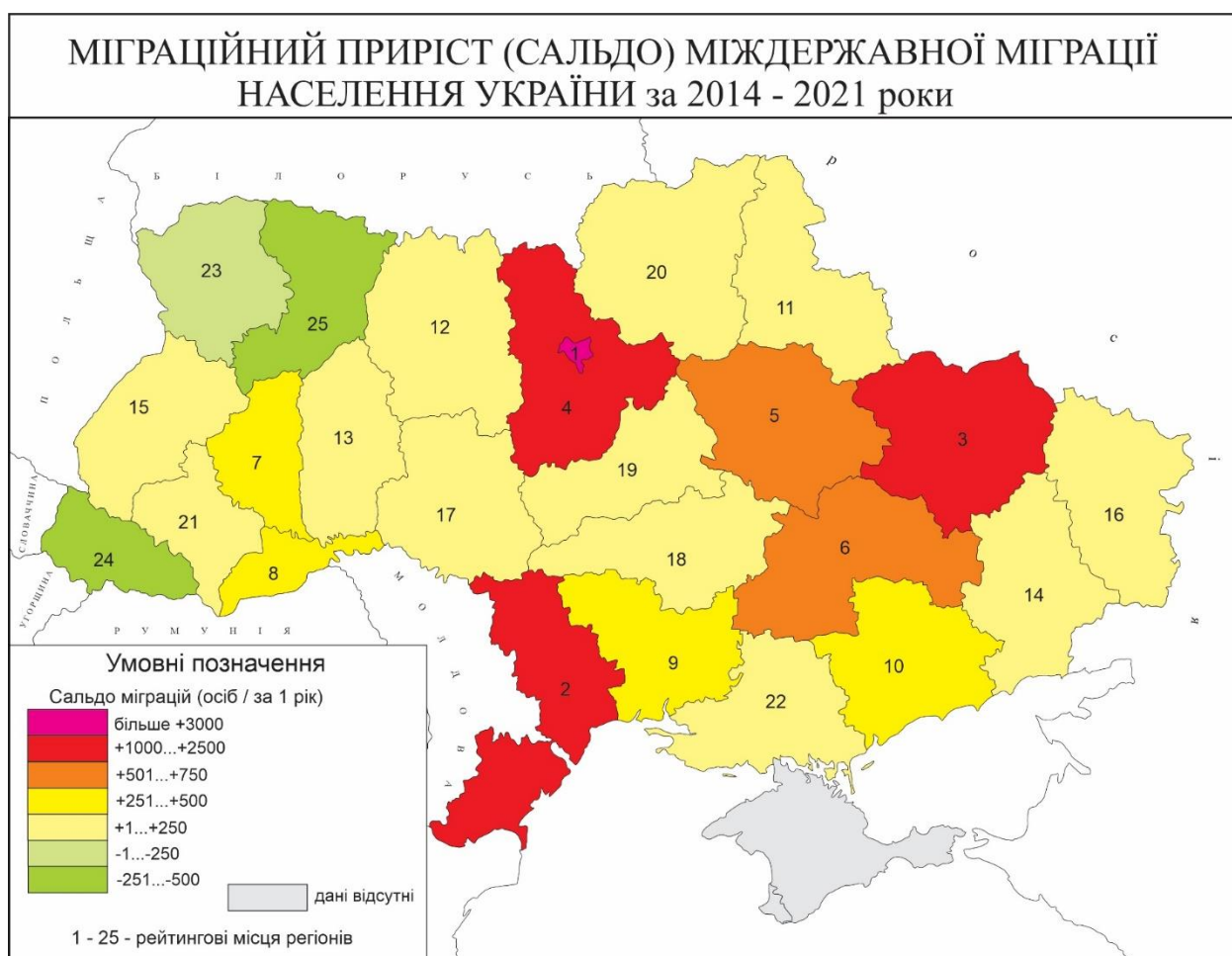

Рис. 3.2. Міграційний приріст (сальдо) міждержавної міграції населення України за 2014 – 2021 роки.

3.2. Географія міжрегіональних міграцій населення України

Внутрішньодержавні міжрегіональні міграційні потоки мали суттєво більший вплив на зміну людності окремих регіонів України, ніж міждержавні міграції. У воєнний період (2014 – 2021 роки) значно зросла у порівнянні з передвоєнним часом (2006 – 2013 роки) диспропорція між обласними показниками сальдо міжрегіональних міграцій. Ця різниця виросла в 1,6 рази (від 19,1 тисяч – до 30,0 тисяч осіб). Зокрема, в довоєнний час крайні середньорічні показники сальдо міжрегіональних міграцій становили від +15,8 тисяч осіб до -3,3 тисяч осіб, за воєнний період – від +20,3 тисяч осіб до -9,7 тисяч осіб. Змінилися й самі регіони найменших показників (Луганська область – на Донецьку область) і найбільших показників (місто Київ – на Київську область).

Суттєвою є різниця між кількістю регіонів з додатними і від’ємними показниками сальдо міжрегіональних міграцій. Першу групу (міграційного приросту) формують місто Київ і шість областей: Київська, Харківська, Одеська, Дніпропетровська, Львівська та Івано-Франківська. Для інших 18 областей властиві від’ємні показники сальдо міжрегіональних міграцій (рис.3.3).

Регіони міжрегіонального міграційного приросту населення за подібністю показників можна об’єднати у чотири групи:

1) регіоном найбільшого притягання міжрегіональних мігрантів є столична область (сальдо за 8 років дорівнює +162,2 тисяч осіб; річні показники коливалися в межах від +9,8 тисяч осіб (у 2014 році) до +27,3 тисяч осіб (у 2021 році), сальдо міграції у порівнянні з передвоєнними роками збільшилося у 5,5 рази (від +29,4 тисяч до +162,2 тисяч осіб);

2) населення міста Києва завдяки міжрегіональних міграцій збільшилося на 56,3 тисяч осіб (середнє річне сальдо +7,0 тисяч осіб); за 8 років війни сальдо міжрегіональної міграції стало у 2,2 рази менше, ніж за 8 передвоєнних років (+126,0 тисяч осіб);

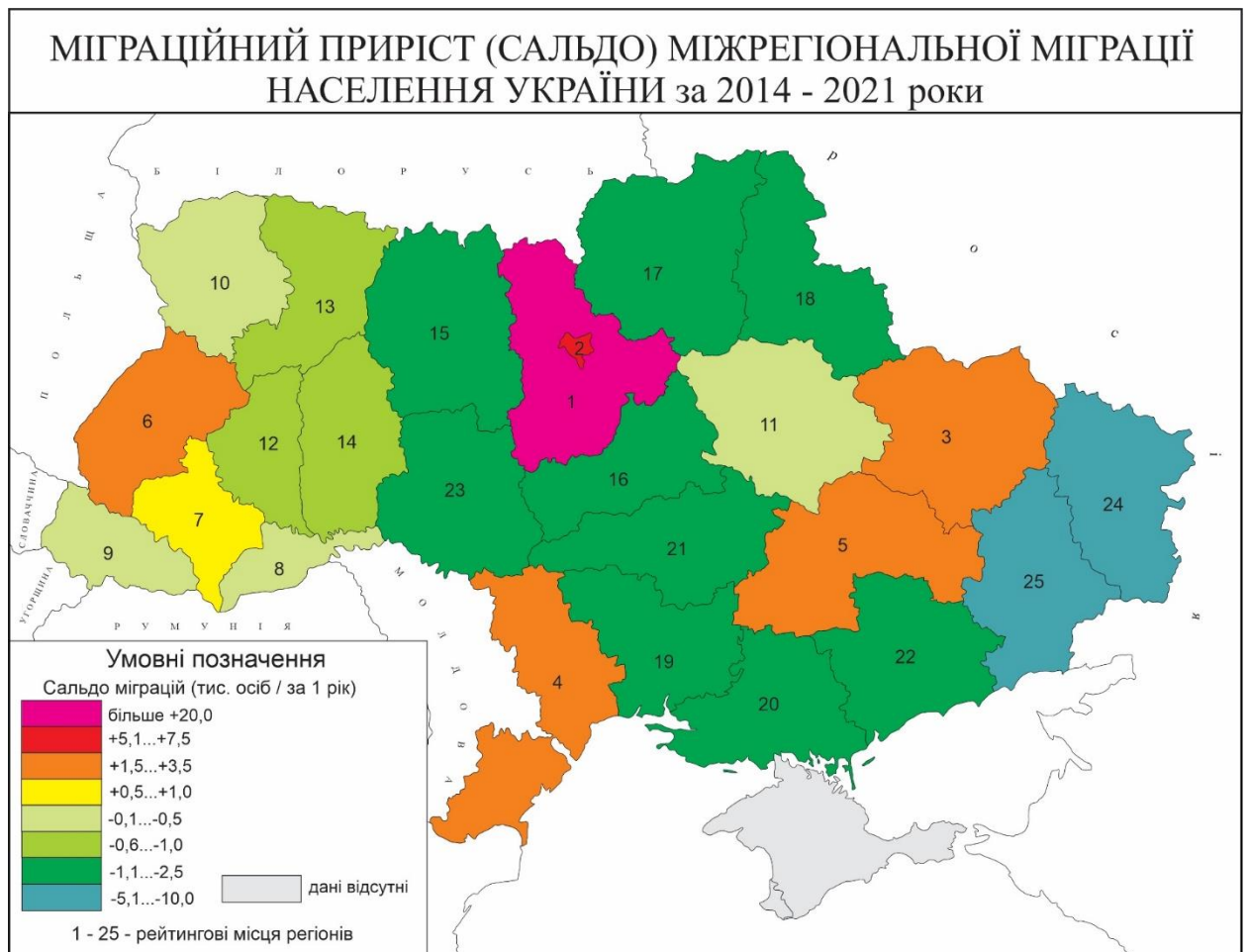

Рис. 3.3. Міграційний приріст (сальдо) міжрегіональної міграції населення України за 2014 – 2021 роки.

3) подібними за показниками міжрегіонального міграційного приросту населення були Харківська (загальний приріст +27,6 тисяч осіб, середньорічний +3,4 тисяч) й Одеська (+24,3 тисяч осіб і +3,0 тисяч осіб) області;

4) на додатне загальне сальдо міжрегіональних міграцій у воєнний період (з від'ємного в передвоєнний час) змінилося в Івано-Франківській (з -1,1 тисяч на +5,7 тисяч осіб), Львівській (з -7,1 тисяч на +13,5 тисяч) та Дніпропетровській (з -7,6 тисяч на +16,3 тисяч) областях. Обидві карпатські області мали додатне сальдо міграції впродовж усіх 8 років війни.

Але переважна більшість областей України втрачала населення через міжрегіональні міграційні потоки. Простежуються наступні просторові особливості:

1) суттєво зросла кількість вибулих мігрантів із зон, які розміщені поблизу бойових дій; як наслідок від'ємне сальдо міжрегіональних міграцій зросло в Запорізькій області – в 1,8 рази, у Луганській області – у 2,1 рази, у Донецькій області – в 3,9 рази, тощо;

2) велику групу міграційного відтоку населення складають області, які близько розміщені біля міста Києва і Київської області; останні притягують до себе міжрегіональних мігрантів;

3) з 2014 року в зв'язку з бойовими діями виникла нова категорія вимушених мігрантів – внутрішньо переміщені особи (ВПО); частина таких мігрантів переселилася із тимчасово анексованих територій АР Крим, міста Севастополя і зони проведення антитерористичної операції (АТО) в Донецькій та Луганській областях.

Нове поняття «внутрішньо переміщені особи» виникло в Україні з початком воєнної агресії росії в 2014 р., коли українські громадяни вимушені були залишати тимчасово окуповані території АР Крим, м. Севастополя, частини Донецької та Луганської областей з метою пошуків безпечних місць. Для правового врегулювання зростаючої кількості цієї категорії населення Кабінет Міністрів України прийняв Постанову «Про облік внутрішньо переміщених осіб», в якій зазначено: «1. Затвердити Порядок оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи. 2. Міністерству соціальної політики вжити заходів для формування та ведення Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб» [41]. Прийнято Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», у 1 статті якого розкривається зміст поняття «внутрішньо переміщена особа» – «це громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів

насилюства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру» [40].

Спочатку більшість внутрішньо переміщених осіб мігрувала на невеликі відстані – на території, що були близько розміщені від тимчасово окупованих територій і зони АТО. Виділялися наступні територіальні закономірності розміщення ВПО в Україні (рис. 3.4):

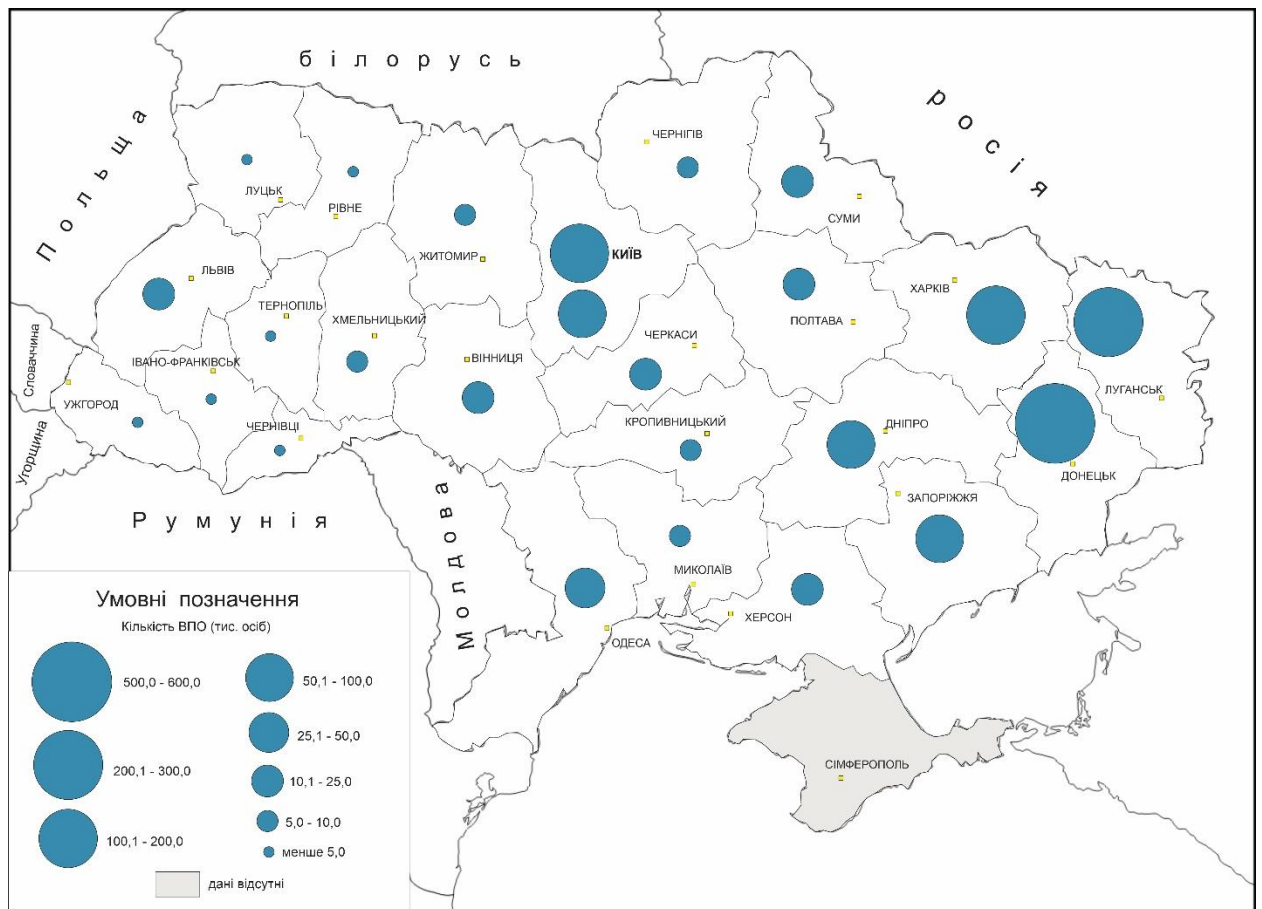

Рис. 3.4. Внутрішньо переміщені особи в Україні (станом на 04.01.2021).

1) на підконтрольній Україні території Донецької та Луганської областей було зосереджено більше половини (54,4 %) внутрішньо переміщених осіб, зокрема в Донецькій області – 512,2 тис. осіб (35,0 % загальної кількості ВПО), Луганській – 282,5 тис. (19,3 %);

2) в області, що безпосередньо межували з тимчасово окупованими територіями і зоною АТО (сусіди першого порядку), переселилися 19,0 % ВПО України, у т. ч.: у Харківську – 135,6 тис. (9,3 %), Дніпропетровську – 71,5 тис.

(4,9 %), Запорізьку – 56,3 тис. (3,9 %), Херсонську область – 14,6 тис. осіб (1,0 %);

3) до областей – сусідів другого порядку (Сумської, Полтавської, Кіровоградської, Черкаської, Миколаївської, Одеської та Вінницької) мігрували 109,5 тис. внутрішньо переміщених осіб (або 7,5 % загальної їх кількості);

4) серед віддалених від тимчасово окупованих територій і зони АТО привабливими для ВПО виступали місто Київ (163,5 тис. осіб – 11,2 %) і Київська область (66,0 тис. – 4,5 % загальної кількості ВПО);

5) найменша кількість внутрішньо переміщених осіб переїхала до найвіддаленіших західних областей України: Івано-Франківської, Закарпатської, Волинської, Рівненської, Чернівецької і Тернопільської (від 3,8 до 2,2 тис. осіб).

Загалом, за матеріалами «Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб» Міністерства соціальної політики України (станом на 4. 01. 2021 р.) на облік було поставлено 1459170 ВПО [14; 54].

Висновки до розділу 3.

Початок воєнної агресії і вторгнення росії в Україну в 2014 році змусили наших громадян мігрувати з тимчасово анексованих територій Автономної республіки Крим, міста Севастополя і частин тимчасово окупованих територій Луганської й Донецької областей. Війна суттєво вплинула на сформовану в передвоєнний час географію міграційних потоків в Україні.

За умов гібридної війни росії проти України (2014 – 2021 роки) сальдо зовнішніх міграцій населення України продовжувало бути додатнім, але його масштаби скоротилися в порівнянні з передвоєнним періодом 2006 – 2013 років на 30,2 %.

Аналіз міждержавних міграційних потоків населення за регіонами України засвідчує, що найбільш привабливими для іммігрантів у 2014 – 2021 роках були: місто Київ, Харківська, Одеська, Київська, Дніпропетровська і

Львівська області. Сальдо міграції було від'ємним лише у трьох областях: Закарпатській, Рівненській і Волинській, в інших регіонах України (21 області і столиці) був приріст міждержавних мігрантів.

Внутрішньодержавні міжрегіональні міграційні потоки мали суттєво більший вплив на зміну людності окремих регіонів України, ніж міждержавні міграції. Суттєвою є різниця між кількістю регіонів з додатними і від'ємними показниками сальдо міжрегіональних міграцій. Першу групу (міграційного приросту) формують місто Київ і шість областей: Київська, Харківська, Одеська, Дніпропетровська, Львівська та Івано-Франківська. Для інших 18 областей властиві від'ємні показники сальдо міжрегіональних міграцій.

З 2014 року в зв'язку з бойовими діями виникла в Україні нова категорія вимушених мігрантів – внутрішньо переміщені особи.

Розділ IV. МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

4.1. Географія міждержавних міграційних потоків

Широкомасштабне вторгнення росії на територію України спричинило масові вимушені міграції українців. Суттєво збільшилась кількість внутрішньо переміщених осіб, біженців тощо. Сотні тисяч українців кинулися шукати безпеки в економічно розвинутих країнах, передусім у сусідній Польщі. Тільки впродовж перших двох тижнів з України через кордони з Польщею, Словаччиною, Румунією, Молдовою й Угорщиною емігрували понад 1,5 млн. осіб [24].

За перший місяць російсько-української війни вимушено мігрували 10,1 млн. наших громадян. За кордон (у західному напрямку) виїхали 3,6 млн. осіб, щоденно емігрували до 150 тисяч осіб.

За три місяці широкомасштабної російсько-української війни державний кордон України перетнули понад 7,4 млн. осіб, з них понад 4,8 млн. виїхали. Частина емігрантів повернулася в Україну. З тимчасово окупованих територій України (станом на 26.05.2022 р.) до росії було депортовано 1,4 млн. українців [50, с. 32].

Кількість емігрантів (від 24 лютого – до 15 листопада 2022 р.) становила вже 15,3 млн. осіб. Половина з них залишилася за кордоном. Згідно з опитуванням UNHCR: 87 % - це жінки з дітьми, 65 % жінок – працездатного віку, приблизно 70 % мігрантів мають вищу освіту; отже, це потужний працересурсний потенціал. У країнах Європи перебуває приблизно 4,5 млн. українців, вони активно інтегруються в європейський ринок праці [50, с. 31 - 32].

Враховуючи масштаби і складність проблеми, країни ЄС прийняли Закон про тимчасовий захист, який всім, хто постійно проживали в Україні і після 24 лютого 2022 року залишили країну, щоб урятуватися від війни, надавав право на тимчасовий захист у будь-якій країні ЄС упродовж одного року з можливістю продовження залежно від ситуації в Україні. Дія Закону

продовжена до 24 лютого 2025 року. Права, відповідно до Директиви ЄС про тимчасовий захист, включають дозвіл на проживання, доступ до ринку праці та отримання житла, медичної допомоги та освіти для дітей, право на відкриття базового банківського рахунку [1]. В різних країнах надається різна за формами та вартістю допомога. Наприклад, у Німеччині вона є значно більшою, ніж у Польщі чи інших країнах. Більша частина українців отримують за кордоном статус не біженців, а осіб під «тимчасовим захистом». Перевага статусу «тимчасового захисту» пов'язана із більшою свободою вибору, зокрема, місця проживання, місця роботи і ширшими можливостями інтеграції у нову спільноту.

Впродовж березня – жовтня 2022 року українцям надано статус тимчасового захисту (таблиця 4.1) Найбільше тимчасового захисту надали Польща (майже 1,5 млн. осіб), Німеччина (понад 847 тисяч осіб), Чехія (біля 450 тисяч осіб); понад 100 тисяч осіб – Іспанія, Болгарія, Італія; від 50 тисяч до 100 тисяч осіб – Словаччина, Нідерланди, Австрія, Франція, Румунія, Швейцарія, Литва, Ірландія, Бельгія; від 25 тисяч до 50 тисяч осіб – Швеція, Португалія, Фінляндія, Естонія, Латвія, Данія, Норвегія, Угорщина; від 10 тисяч до 20 тисяч осіб – Греція, Хорватія, Кіпр; а також Словенія, Люксембург, Ісландія, Мальта й Ліхтенштейн [14, с. 45 – 46]. Надання статусу «тимчасового захисту» відбувалося на основі Імплементативного рішення Ради (ЄС) 2022/382 від 4 березня 2022 р., яке встановлює наявність масового притоку переміщених осіб з України через вторгнення росії. Також значна кількість громадян України отримали статус тимчасового захисту (або подібний статус у державі перебування) у Великій Британії – 150,6 тисяч осіб, США – 170,3 тисяч, Канаді – 135,4 тисяч, Японії – 2,1 тисяч осіб [3].

Таблиця 4.1.

Кількість українців, які отримали тимчасовий захист у країнах Європи.

Країна	Кількість осіб	Країна	Кількість осіб
Польща	1489550 осіб	Португалія	43,1 тис.
Німеччина	понад 847 тис.	Фінляндія	41,1 тис.

Чехія	біля 450 тис.	Естонія	38,6 тис.
Іспанія	148,6 тис.	Латвія	35,5 тис.
Болгарія	141,4 тис.	Данія	30,3 тис.
Італія	138,8 тис.	Норвегія	28,9 тис.
Словаччина	98,6 тис.	Угорщина	28,3 тис.
Нідерланди	93,9 тис.	Греція	20,2 тис.
Австрія	85,5 тис.	Хорватія	18,0 тис.
Франція	80,2 тис.	Кіпр	11,5 тис.
Румунія	78,9 тис.	Словенія	6,9 тис.
Швейцарія	65,6 тис.	Люксембург	4,7 тис.
Литва	62,1 тис.	Ісландія	1,9 тис.
Ірландія	61,8 тис.	Мальта	1,5 тис.
Бельгія	58,3 тис.	Ліхтенштейн	360 осіб
Швеція	43,8 тис.		

Загальна кількість громадян України, які перебували за кордоном станом на 01.02.2023 року, становила майже 8,0 млн. осіб, у тому числі: дорослих – 73,1 %, дітей 26,9 % (таблиця 4.2) [3].

Таблиця 4.2.

*Кількість українців за кордоном (станом на 1 лютого 2023 року)**

Країни	Кількість громадян України, які перебували за кордоном (осіб)
Польща	1786000
Німеччина	1200000
США	894665
Чехія	631705
Італія	400023
Канада	311351
Іспанія	270000
Ізраїль	220000
Угорщина	175500
Молдова	158613
Словаччина	148678
Франція	147253
Велика Британія	140300
Румунія	126165
Греція	100942
Австрія	97002
Нідерланди	95000
Португалія	87250
Естонія	74980
Литва	61487

Латвія	34531
Грузія	31398
Інші країни	796184
Всього	7989027

*За даними Міністерства Закордонних справ України.

Еміграція з України до Канади за період з 01.01.2022 р. до 28.05.2023 р. становила 227751 особи, в тому числі 156280 осіб за програмою CUAET (канадсько-українського дозволу на екстрені поїздки) [50, с. 32; 57].

Зміна чисельності українських емігрантів в країнах ЄС свідчить про стабілізацію міждержавних міграційних процесів – зокрема, за останній рік (30 червня 2023 року – 30 червня 2024 року) вона коливалась в межах 4,1– 4,2 млн. осіб [49]. А загалом за межами України (з урахуванням країн, що не входять до складу ЄС – Великої Британії, Канади, США; без росії та білорусі) на 19 серпня 2024 перебувало 5 511,8 тисяч осіб [58].

Станом на 1 січня 2024 року найбільше українських емігрантів розселено в Німеччині – 1 270,2 тисяч, в Польщі – 951,6 тисяч та Чехії – 381,2 тисяч, загалом понад 60 % загальної кількості. В Німеччині та Чехії чисельність українських емігрантів постійно зростає, а в Польщі – поступово зменшується. Протилежні тенденції пов’язані, мабуть, із різницею в допомозі, у можливостях знайти роботу, набути статус постійного мешканця, у рівні оплати праці, зокрема на робочих місцях, що не потребують кваліфікації і найчастіше є доступними для іммігрантів, в оволодінні мовою, в чисельності українців у тій чи іншій країні тощо. Зосередження українських емігрантів у країнах, більш розвинених, заможних і територіально віддалених від України, зменшує імовірність їх повернення на Батьківщину. Це чітко проявилось у показниках рееміграції під час COVID-19, коли поверталися майже виключно з Польщі.

Детальніше розглянемо міграційні процеси населення України з Німеччиною. Сальдо міграції з України у Німеччину в 2022 році склало – 960 тисяч осіб. Більша частина міграційних потоків відбулася з березня по травень

2022 року (в березні – 431 тисяча осіб, в квітні – 198 тисяч осіб) і стабільно знижувалася з серпня 2022 року (рис. 4.1).

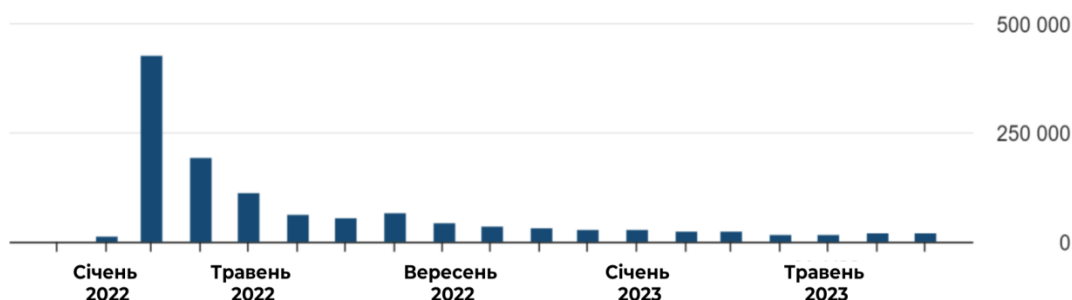

Рис. 4.1. Динаміка міграцій населення з України у Німеччину впродовж 2022-2023 років [51].

Громадяни України стали другою за чисельністю групою іноземного населення в Німеччині після громадян Туреччини (1,6 %, або 1,33 млн.) [51].

Еміграція з України у 2022 році відзначалася високою присутністю жінок, а також великим числом молоді та осіб середнього віку. Приблизно 34 % прибулих були молодші 18 років. Особи у віці від 18 до 60 років складали близько 55 % від загальної кількості. Еміграція людей віком 60 років і старше становила лише близько 11 % від загальної їх кількості. У 2022 році найвищу частку емігрантів становили жінки – 63 % (рис. 4.2).

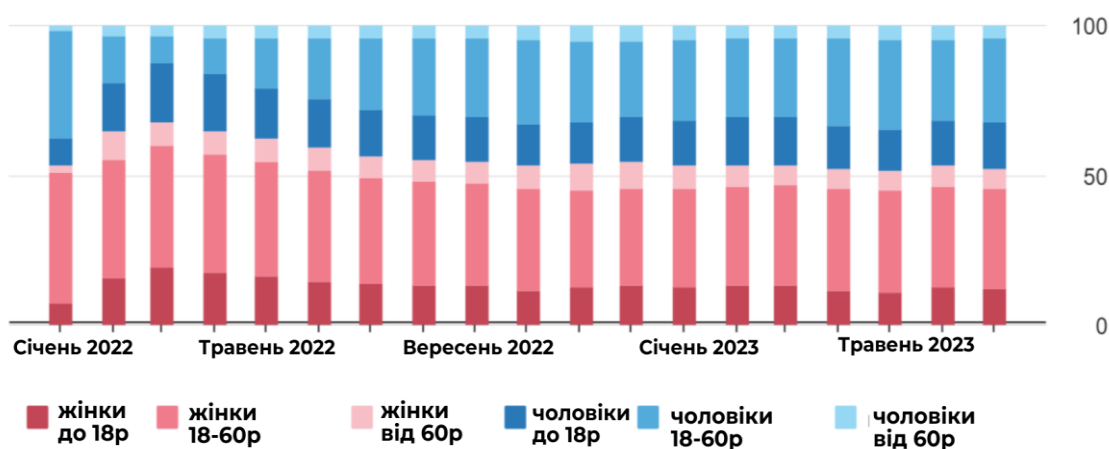

Рис. 4.2. Віковий та статевий розподіл мігрантів з України у Німеччину [8].

Згідно з попередніми результатами спеціальної оцінки міграційної статистики, у липні 2023 року в Німеччині було зареєстровано близько 21 тисяча емігрантів з України. 53 % прибулих (майже 11 тисяч осіб) були жінки [52].

Крім високого рівня еміграції з України, також зростає кількість людей, які переїжджають до України, особливо починаючи з травня 2022 року. У 2022 році з Німеччини в Україну було зареєстровано 139 тисяч виїздів. Як виїзди, так і прибуття в 2022 році в рази перевищили рівень попереднього року. Для порівняння: у 2021 році з України було зареєстровано близько 13 тисяч прибуттів і 6 тисяч виїздів [51].

У жовтні 2022 року найбільше емігрантів з України проживало в найбільш густонаселених федеральних землях Німеччини: Північний Рейн-Вестфалія (210 тисяч осіб), Баварія (152 тисячі), Баден-Вюртемберг (135 тисяч) і Нижня Саксонія (105 тисяч осіб).

Якщо подивитися на частку емігрантів з України у загальній чисельності населення кожної федеральної землі (міграційне навантаження), то постає інша картина: найбільше українців проживало в Берліні та Гамбурзі по 1,5 %. Найменше мігрантів проживало в Шлезвіг-Гольштейні (1,0 %), потім йдуть Рейнланд-Пфальц і Бремен (по 1,1 %).

Західна земля Північний Рейн-Вестфалія, за даними федерального відомства з питань міграції, приймає близько 21 відсотка емігрантів з України, які прибувають до Німеччини (рис. 4.3) [53].

Як видно з наведеної картосхеми (рис. 4.4), найбільше міграційне навантаження (за чисельністю мігрантів з України на 10 000 осіб місцевого населення) є на крайньому сході, крайньому півдні та в північно-середній частині Німеччини (151–360). Найменше навантаження на крайньому заході, південному сході та крайній півночі (37–92).

Найчисельнішим за кількістю мігрантів з України на 10 000 місцевого населення в розрізі крайсів (повітів або районів) є Berchtesgadener (293,6), а найменшим - Ahreweiler (37,8). По землях спостерігається така тенденція:

найбільша частка в Гамбурзі, Берліні, Мекленбург Передній Померанії, Нижній Саксонії та Гессені (рис. 4.4).

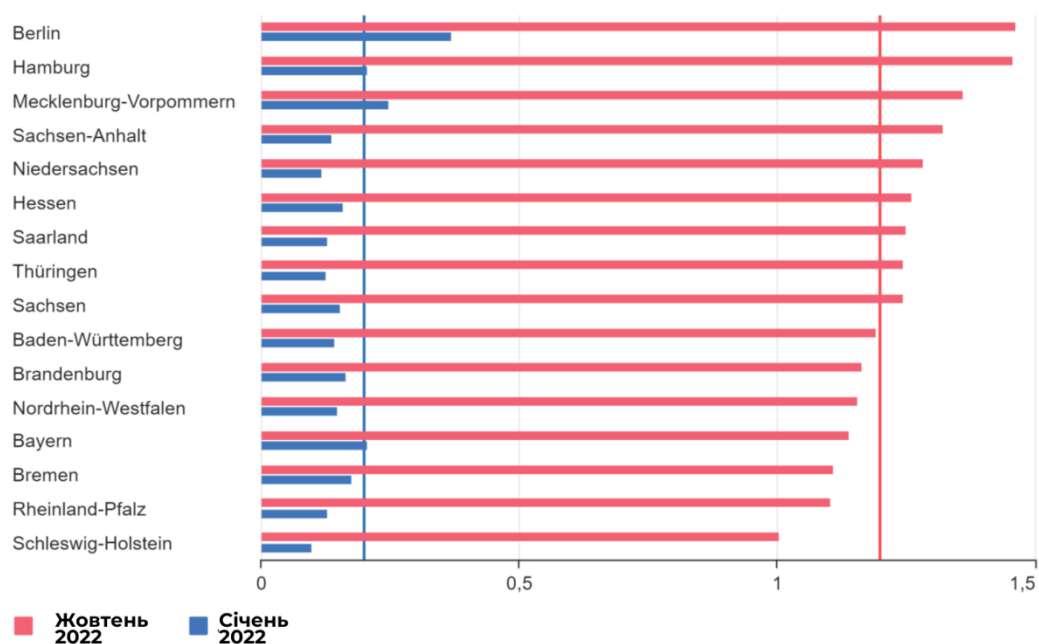

Рис. 4.3. Розселення мігрантів з України по федеральних землях Німеччини у відсотковому відношенні [31].

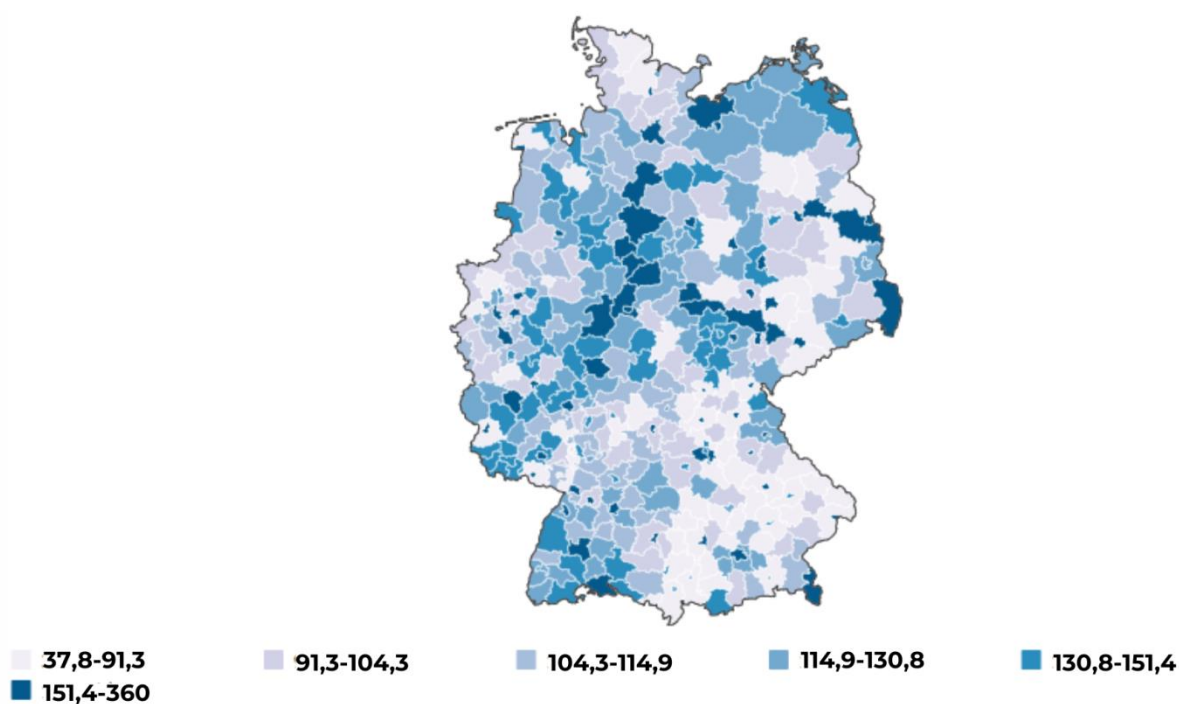

Рис. 4.4. Міграційне навантаження за кількістю мігрантів з України на 10 000 місцевого населення [51].

У складі українських емігрантів у період повномасштабної російсько-української війни переважають жінки та діти – частка дорослих чоловіків (18+ років) становить лише 20,7 %. Натомість питома вага дітей і підлітків (0–17 років) сягає 33,2 %, молодих жінок (18–34 років) – 16,4 %, а загалом жінок економічно активного віку (18–64 роки) – 41,7 % [49]. Отже, можна очікувати приблизно дворазове зростання міграційних втрат населення економічно активного віку порівняно з довоєнним періодом, тобто наразі за кордоном перебуває майже 20 % 18–64-річних жителів територій, контрольованих українською владою. За цей же час з України виїхали понад 2,1 млн. дітей та підлітків, а всього на контрольованій українською легітимною владою території проживає менше 5,5 млн. Така зміна вікової структури населення ускладнює демографічний потенціал і баланс трудових ресурсів України.

Євростат є авторитетним джерелом інформації, зокрема щодо українських емігрантів у країнах ЄС. Але важливо враховувати дані українських прикордонників, зокрема щодо нагромадження величини сальдо перетину західних кордонів України (з Молдовою, Польщею, Румунією, Словаччиною, Угорщиною). Загалом чисельність тих, хто за період з 24 лютого 2022 року до 31 серпня 2024 року емігрували з України, становить 36,7 млн. осіб, а іммігрантів – 34,7 млн. осіб (рис.4.5). Після вибухового сплеску у перші тижні повномасштабної війни, починаючи з квітні 2022 року чисельність осіб, які виїжджали з України, фактично стабілізувалась, а щомісячне сальдо не перевищувало 100 тисяч осіб. Коливання кількості перетинів західних кордонів України в обидва боки мають виражену сезонність: у лютому місяці (за винятком 2022 року) вона є найменшою завдяки спаду після різдвяно-новорічних поїздок, а в липні-серпні – найбільшою при позитивному сальдо через відпустки й шкільні та студентські канікули.

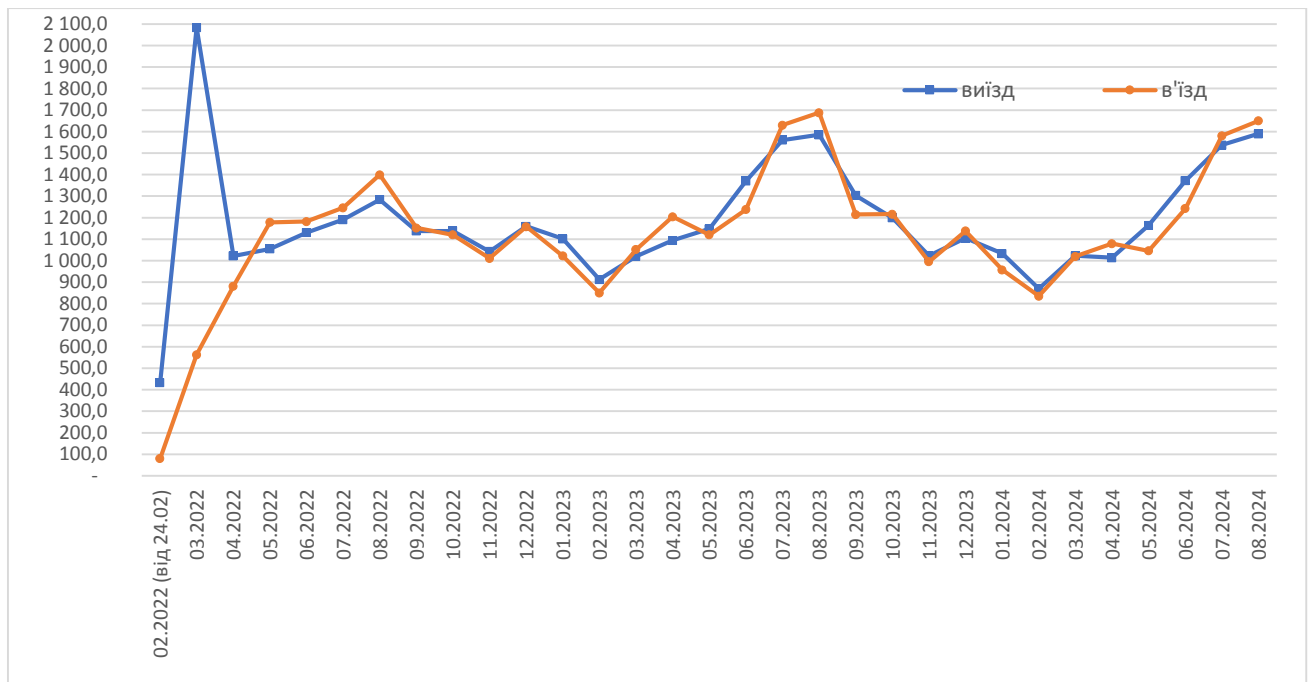

Рис. 4.5. Масштаби перетину кордонів України із Молдовою, Польщею, Румунією, Словаччиною, Угорщиною, тисяч. осіб (за даними [24]).

Перспективи повернення українських емігрантів безпосередньо пов'язані із тривалістю їх перебування в іншій країні, яка, в свою чергу, залежить від географії і тривалості активних бойових дій в Україні – чим довше вона триває, то все більшими стають руйнування, і відповідно все більше емігрантів втрачають можливості мати житло і роботу в Україні, а також все більше емігрантів знаходять роботу і адаптуються до нових умов життя за кордоном.

Загальна чисельність зареєстрованих безробітних українських емігрантів в країнах ЄС від другої половини 2022 року практично не змінюється (рис. 4.6), рівень безробіття становить приблизно 15–16 %. Це не дуже високий показник для емігрантів, що перебувають за кордоном не так давно і користуються правами «тимчасово захищених». Водночас, частина жінок перебуває з маленькими дітьми і тому не є економічно активними. Мабуть, із дорослішанням дітей, вони стануть зацікавлені у роботі, особливо з огляду на свій високий рівень освіти.

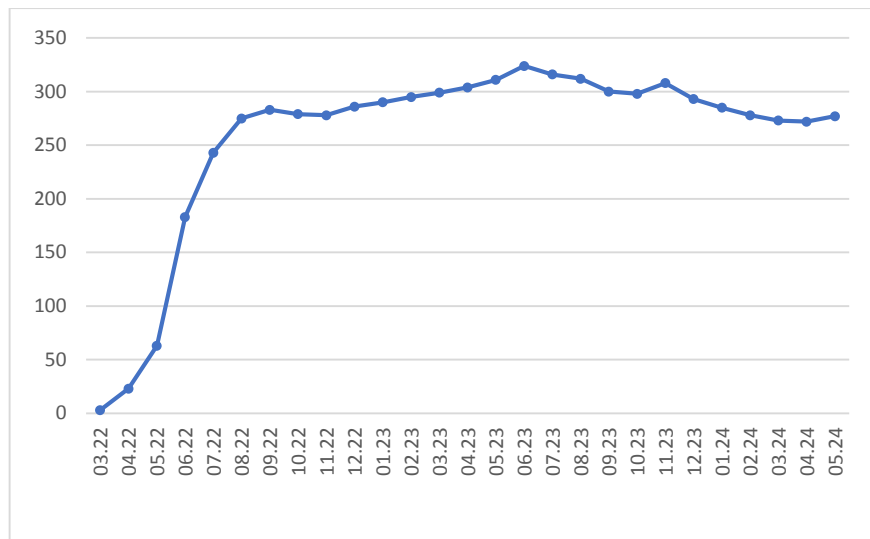

Рис. 4.6. Чисельність зареєстрованих безробітних українських емігрантів, тис. осіб (за даними [59]).

Визначення поточних і перспективних втрат України внаслідок зовнішньої міграції, спричиненої війною, потребує врахування того, що 70 % українських жінок-емігранток мають вищу освіту. Виїжджали за кордон жінки, які не боялися брати на себе відповідальність за свою долю і долю дітей, були готові ризикувати, шукаючи роботу в іншій країні, здатні вивчити іншу мову і пристосуватися до інших умов життя. Більшість цих жінок вже працюють. Ще один ризик пов'язаний з можливістю другої хвилі еміграції: якщо умови життя в Україні (безпека, наявність роботи і житла) не сприятимуть поверненню жінок-емігранток на Батьківщину, то значна частина чоловіків після скасування воєнного стану і заборони покидати Україну без поважних причин виїдуть до них за кордон. Сім'ї будуть возз'єднуватися, але не в Україні.

Що працює на користь повернення мігрантів до України? Хоча багато жінок знайшли роботу, переважною мірою, їх кваліфікація істотно перевищує ту, якої потребує робоче місце, що вони отримали; значній частині довелося змінити професію; більшість втратили соціальний статус, що мали в Україні; існують проблеми із спілкуванням з місцевим населенням та суспільною адаптацією; поступово зменшується рівень підтримки і очікується її

скасування у недалекому майбутньому; діти хочуть повернутися до своїх друзів в Україні.

Масове повернення емігрантів стримує: небезпека; відсутність роботи і власного житла; можливості заробляти за кордоном значно більше; впевненість у тому, що життя за кордоном відкриває для дітей кращі перспективи; наявність у складі родини хворої особи, вартість медичної допомоги якій покривається медичним страхуванням за кордоном (а не в Україні); побоювання засудження тими, хто весь час перебував в Україні тощо.

Руйнування виробничих об'єктів, житлових будинків, інфраструктури, бізнесу і системи розселення загалом характеризуються істотною територіальною диференціацією. Просторові відмінності пов'язані з близькістю до окупованих територій та районів активних бойових дій: 5-кілометрова зона (цивільному населенню жити практично не можна), 30-кілометрова зона (обстрілюється артилерією), 100-кілометрова зона (руйнується через ракетні обстріли), тилова зона (загрожують ракетні обстріли).

Значна територіальна диференціація буде характерною і для повоєнного устрою України – даватиметься взнаки, передусім, наближеність до кордонів з РФ та Білоруссю. Це визначатиме характер економіки, ризикованість розміщення об'єктів критичної інфраструктури і систему розселення.

За умови повної деокупації території і виходу на міжнародно визнані кордони України 1991 року видається існування 5 регіонів:

- 1) Північно-східного,
- 2) Південно-східного,
- 3) Західного,
- 4) Центрального,
- 5) Ареалів впливу найбільших міст (Києва, Харкова, Дніпра, Одеси, Львова, Донецька).

Територія Північно-східного регіону (північні частини Сумщини, Харківщини, Чернігівщини) через близькість агресивного сусіда навіть після укладення мирної угоди завжди буде ризикованою для розвитку цілої низки підприємств і галузей (воєнно-промислового комплексу, електроенергетики, нафтопереробки тощо); підвищеним буде і ризик проживання людей. Відповідно треба буде розробляти спеціальні заходи компенсації підвищених ризиків, заохочення проживання і ведення бізнесу.

Характер відновлення Південно-східного регіону (приморські частини Запорізької, Одеської, Херсонської областей та АР Крим) безпосередньо визначатиме ступінь руйнування морських портів, які відіграють надзвичайно важливу роль в економіці відповідних міст, включно із їх околицями, в транспортному, промисловому й рекреаційному потенціалі.

Західний регіон (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Чернівецька, Волинська, Рівненська, Тернопільська області) максимально наближений до кордонів з ЄС, має значні логістичні переваги, і вже в 2022 році прийняв більшість переселенців з районів активних бойових дій. Проте, поєднання обмежених можливостей зайнятості зі стрімким зростанням вартості оренди житла змусило багатьох шукати інші місця для тимчасового проживання. Водночас значна частина переселенців, передусім власників малого і середнього бізнесу, достатньо адаптувались і вбачають своє повоєнне проживання саме в західних поселеннях.

Центральний регіон поєднує переваги, пов'язані із достатньою віддаленістю від кордонів із росією та білоруссю, відносно прийнятну логістику із країнами ЄС і наявність значного потенціалу розвитку (природних ресурсів, інфраструктури, людського капіталу тощо). Зараз центральні області є регіоном тяжіння внутрішньо переміщених осіб, на відміну від 2022 року, коли більшість переїжджали до західних областей. Тут доцільно розміщувати нові підприємства, перетворюючи цей регіон на потужний двигун економіки України.

Окреме місце посідатимуть ареали впливу найбільших міст (Києва, Харкова, Дніпра, Одеси, Львова, Донецька), які концентруватимуть значну частину кваліфікованих людських, фінансових, культурних, освітніх, медичних ресурсів. Практично в усіх країнах світу населення прагне жити саме в метрополісах, насамперед у столиці, де більше можливостей знайти прийнятну роботу, винайняти або придбати житло, розвинути свої здібності тощо.

4.2. Просторові особливості міграційних потоків внутрішньо переміщених осіб в Україні

Повномасштабна війна зумовила масове переміщення населення в Україні. Впродовж першого місяця війни вимушеними мігрантами стали 10,1 млн. українців, у тому числі внутрішньо переміщеними особами (ВПО) – майже 6,5 млн. Міграція в межах держави відбувалася залежно від географії бойових дій: зі східного регіону мігрували 2344,9 тисяч осіб, з міста Києва та Київської області – 1936,8 тисяч, з північного регіону – 1302,0 тисяч, з південного – 485,8 тисяч, центрального – 220,2 тисяч, західного – 187,9 тисяч осіб. Найбільша кількість населення мігрувала в західний регіон України – понад 2,5 млн. осіб [54].

У травні 2022 року за оцінками Міжнародної організації з міграцій (МОМ) внутрішньо переміщеними особами в Україні вважалися вже 7,1 млн. Частина українців вимушена була мігрувати повторно, оскільки регіони їх першого поселення в 2014 – 2021 роках опинилися в зоні бойових дій. Проте, коли навесні – восени 2022 року Збройні сили України витіснили ворога зі значної раніше тимчасово окупованої території (на півночі, північному сході, сході та півдні України) значна частина (приблизно 4,5 млн.) ВПО повернулася до своїх місць постійного проживання [18; 55]. Станом на 12 грудня 2022 року на обліку внутрішньо переміщених осіб за даними

Міністерства соціальної політики в Україні перебувало 4893079 осіб, з яких 1093821 – діти.

Дані про географічне розміщення та кількість ВПО в Україні досліджує Міжнародна організація з міграції. МОМ регулярно проводить базову їх оцінку в розрізі територіальних громад, які приймають внутрішньо переміщених осіб. Перший раунд дослідження був проведений у першій половині квітня 2022 року. Впродовж 2022 року було здійснено 19 раундів обстеження з періодичністю переважно 2 рази на місяць. У 2023 – 2024 роках базова оцінка ВПО проводилась уже щомісяця. Вивчення географії офіційної реєстрації внутрішньо переміщених осіб здійснювалось поетапно, поступово розширюючи територію дослідження – з заходу на схід.

Першу базову оцінку ВПО (1 раунд) Міжнародна організація з міграції провела на території 6 адміністративних районів Закарпатської області. Під час другого раунду обстеження було охоплено 12 адміністративних районів Закарпатської та Львівської областей. Третій раунд охопив уже 39 районів восьми областей: Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської, Чернівецької, Хмельницької, Вінницької, Житомирської та Кіровоградської. Під час п'ятого раунду (01 – 11 червня 2022 року) оцінка проводилась у 728 територіальних громадах 13 областей, шостого раунду – у 888 територіальних громадах 18 областей. У 10 – 17 раундах оцінювались ВПО на території 21 області та міста Києва, у 18 – 19 раундах (грудень 2022 року) частково обстежувалась Донецька область, з 20 раунду – частина Херсонської області.

Починаючи з 23 раунду (квітень 2023 року) територія оцінювання ВПО стабілізувалась і охоплювала 107 адміністративних районів 23 областей і місто Київ. Дослідженням охоплені всі 100 районів 20 областей, частково вивчалися 3 області: Донецька (4 райони з 8), Херсонська (2 райони з 5), Запорізька (1 район із 5). Обстеження кількості та географії внутрішньо переміщених осіб МОМ не проводила в Автономній республіці Крим, місті Севастополі та Луганській області. Упродовж 2024 року оцінюванням ВПО охоплено 1098 територіальних громад [56].

У 2023 році загальна кількість ВПО загалом в Україні стабілізувалася на рівні 3,5 – 3,7 млн. 30 червня 2024 р. (36 раунд оцінювання) кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні становила 3314,7 тисяч. Найбільше їх зареєстровано в місті Києві (218,7 тисяч) та Київській області (259,6 тисяч), Харківській (388,1 тисяч), Дніпропетровській (373,3 тисяч), Львівській (213,1 тисяч), Одеській (171,5 тисяч), Полтавській (164,3 тисяч), Запорізькій (160,9 тисяч), Вінницькій (147,9 тисяч), Закарпатській (126,3 тисяч), Черкаській (120,9 тисяч), Миколаївській (116,4 тисяч), Івано-Франківській (115,5 тисяч) та Донецькій (105,1 тисяч) областях (таблиця 4.3, рис. 4.7).

Таблиця 4.3.

*Кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні.**

Регіони	Кількість внутрішньо переміщених осіб (тисяч осіб)				
	10 раунд оцінювання (30.08.2022)	25 раунд оцінювання (30.06.2023)	36 раунд оцінювання (30.06.2024)	динаміка між 10 і 25 раундами	динаміка між 25 і 36 раундами
УКРАЇНА	3078,5	3650,3	3314,7	+571,8	-335,6
АР Крим	...	...	...	...	...
Області:					
Вінницька	179,6	165,0	147,9	-14,6	-17,1
Волинська	59,9	52,2	45,0	-7,7	-7,2
Дніпропетровська	296,9	386,6	373,3	+89,7	-13,3
Донецька	...	82,5	105,1	+82,5	+22,6
Житомирська	75,0	64,7	58,3	-10,3	-6,4
Закарпатська	171,9	140,2	126,3	-31,7	-13,9
Запорізька	172,0	152,8	160,9	-19,2	+8,1
Івано - Франківська	110,0	130,2	115,5	+20,2	-14,7
Київська	303,2	332,5	259,6	+29,3	-72,9
Кіровоградська	86,5	91,1	81,8	+4,6	-9,3
Луганська	...	...	...	...	...
Львівська	130,1	234,9	213,1	+104,8	-21,8
Миколаївська	73,3	115,2	116,4	+41,9	+1,2
Одеська	95,3	153,0	171,5	+57,7	+18,5
Полтавська	195,8	187,3	164,3	-8,5	-23,0
Рівненська	75,7	52,7	46,2	-23,0	-6,5
Сумська	52,8	81,1	88,6	+28,3	+7,5
Тернопільська	85,9	74,8	66,1	-11,1	-8,7
Харківська	372,7	500,1	388,1	+127,4	-112,0
Херсонська	...	25,9	32,4	+25,9	+6,5
Хмельницька	104,3	80,2	69,8	-24,1	-10,4
Черкаська	145,7	132,9	120,9	-12,8	-12,0

Чернівецька	74,5	84,4	87,9	+9,9	+3,5
Чернігівська	77,4	71,3	56,9	-6,1	-14,4
Міста:					
Київ	139,9	258,9	218,7	+119,0	-40,2
Севастополь	...		...	...	...

*Базова оцінка МОМ [56].

.... – оцінка не проводилася.

Встановилися просторові відмінності розселення внутрішньо переміщених осіб в Україні в залежності від географії активних бойових дій, наближеності до тимчасово окупованих територій і віддаленості від кордонів з російською федерацією та білоруссю.

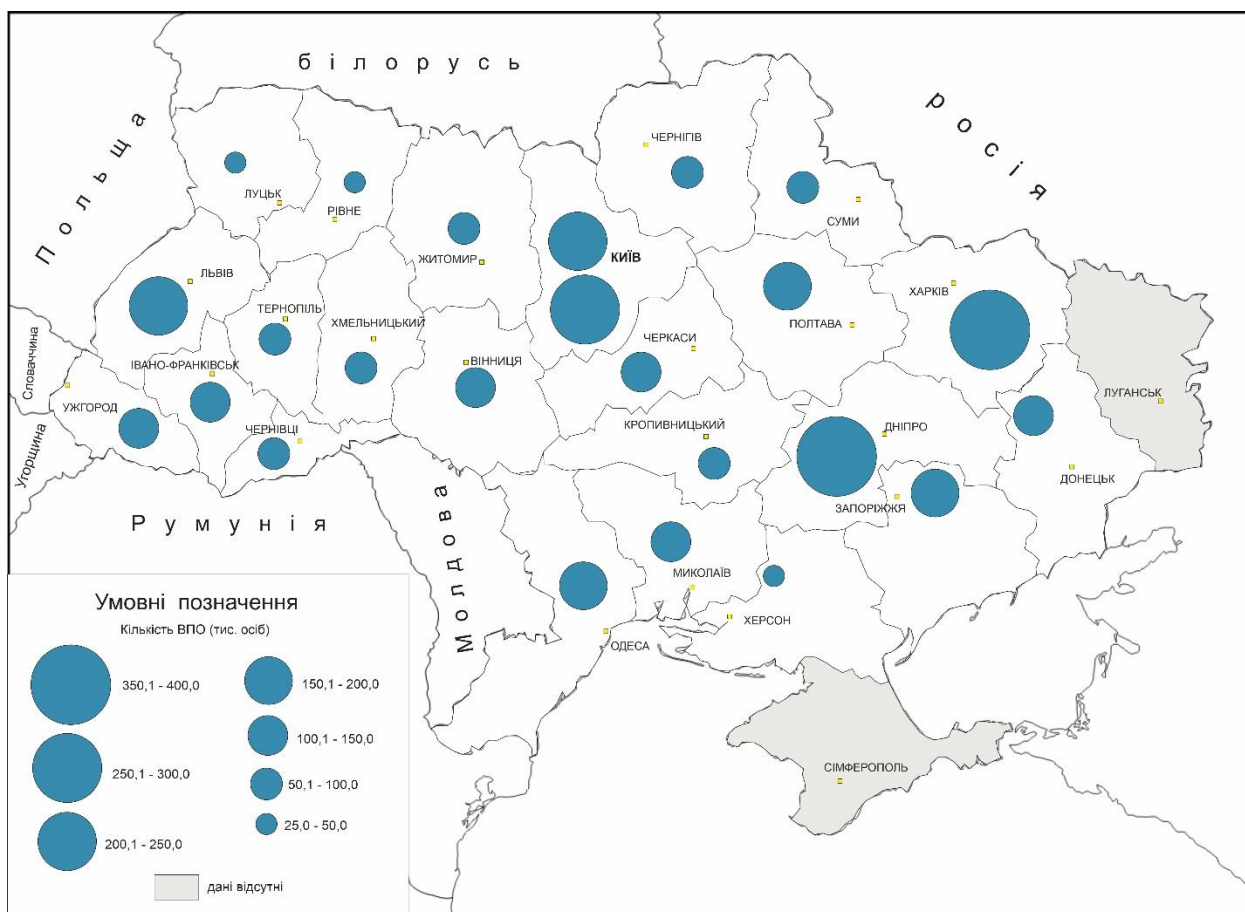

Рис. 4.7. ВПО в Україні на середину 2024 р. (станом на 30.06).

Південно-західний регіон (карпатські області: Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська, Чернівецька) максимально віддалений від тимчасово окупованих територій, активних бойових дій і кордонів з росією та білоруссю; водночас найближче розміщений до кордонів з країнами

Європейського Союзу. Саме цей регіон вже на початку повномасштабної російсько-української війни прийняв значну кількість мігрантів з районів активних бойових дій, оскільки широкомасштабний наступ російської армії одночасно на сході, півночі та півдні спричинив значні переміщення до карпатських областей України, які вважалися найбезпечнішими. Крім того, цей регіон розглядався внутрішньо переміщеними особами не тільки територією для тимчасового проживання, але й транзитною логістичною зоною для виїзду за кордон.

На початку повномасштабної війни (за умов психологічного стресу і, певною мірою, паніки) міграційні потоки мали, в переважній більшості, хаотичний характер. Населення виїжджало організовано або самостійно в пошуках безпечних місць, часто змінюючи місця розташування. Це простежується на графіках, які передають динаміку кількості зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб, як у розрізі областей, так і районів. Графіки відображають просторові відмінності міграційних потоків ВПО в південно-західному регіоні України: 1) значна мінливість кількості внутрішньо переміщених осіб на початку повномасштабної війни (2022 рік, ліва частина графіків) і стабілізація та рівномірна тенденція зменшення кількості ВПО після успішних воєнних дій ЗСУ (2023 – 2024 роки, права частина графіків); 2) найбільша кількість ВПО у розрізі областей і районів зареєстрована у різних періодах спостережень; 3) тренди графіків кількості ВПО «стрибкоподібні» в лівій частині (з перетинами графіків як обласних, так і районних показників) і мають плавний спад рівномірного ходу майже прямих рівнобіжних ліній у правій частині.

Динаміка кількості ВПО в областях південно-західного регіону різна: 1) у Закарпатській області після «вибухового» сплеску впродовж перших місяців, починаючи з червня 2022 року кількість внутрішньо переміщених осіб стабілізувалась і отримала тенденцію до зменшення; 2) у Львівській та Івано-Франківській областях збільшення кількості ВПО було до листопада – грудня

2022 року, після – зменшення; 3) Чернівецька область мала постійну тенденцію привабливості внутрішніх мігрантів (таблиця 4.3, рис. 4.8).

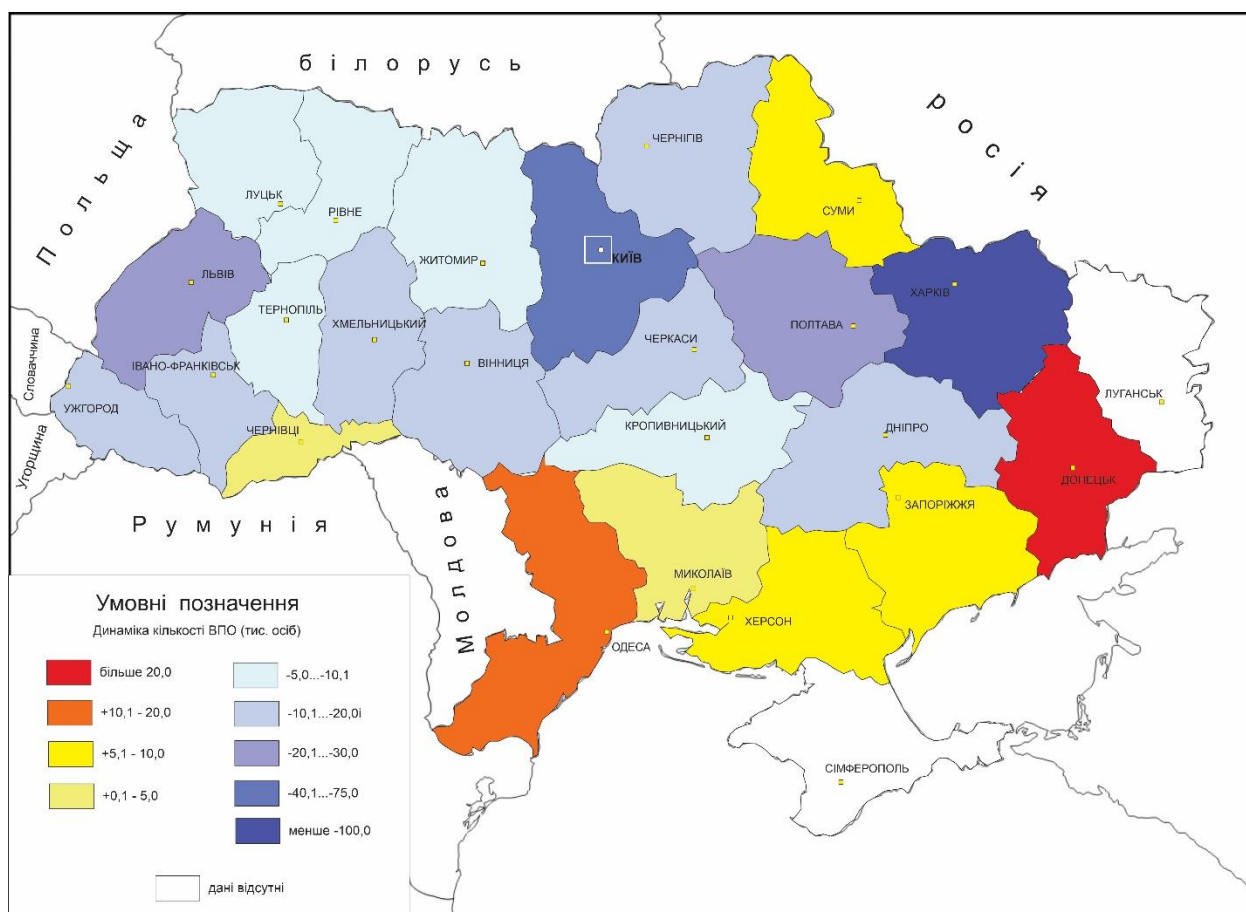

Рис. 4.8. Динаміка кількості ВПО (30.06.2023 – 30.06.2024).

Центральний регіон (Вінницька, Кіровоградська, Черкаська, Хмельницька області) має достатню віддаленість від тимчасово окупованих територій, активних бойових дій і кордонів з росією та білоруссю; відносну близькість до кордонів з Європейським Союзом. Тому теж вважається відносно безпечним для проживання. Кількість внутрішньо переміщених осіб є приблизно пересічною серед обласних показників України. У динаміці (з середини 2022 року до середини 2024 року) характерний плавний спад чисельності ВПО (таблиця 4.3, рис. 4.8). Подібна ситуація властива і для сусідньої західної Тернопільської області.

У північному регіоні (Волинська, Рівненська і Житомирська області) близькість кордону з білоруссю, керівництво якої дозволило росії атакувати зі своєї території українську столицю і столичну область, а також близькість до

активних бойових дій у Київській області та побоювання воєнного вторгнення російської федерації з білоруської землі виступили серйозними стримуючими чинниками прибуття українських міжрегіональних мігрантів. Тому кількісні показники ВПО в цих областях є одними з найменших в Україні і мають за останні два роки стабільну тенденцію до зменшення (таблиця 4.3, рис. 4.8).

Окремо виділяється *столичний регіон* (місто Київ і Київська область), який як у період гібридної війни росії проти України (рис. 3.4), так і під час повномасштабної війни (рис. 4.7) виділявся значною кількістю внутрішньо переміщених осіб. Але якщо у першому часовому проміжку переважали мігранти з інших регіонів України, то у другому вагомому частку мають місцеві мігранти. Серед адміністративних районів Бучанський виділяється найбільшими показниками, постійним збільшенням кількості ВПО (випередивши Білоцерківський і Обухівський райони); Білоцерківський, Обухівський і Бориспільський – плавним, незначним зменшенням їх чисельності впродовж 2023 році і суттєвим скороченням у 2024 році; Броварський, Фастівський і Вишгородський – відносною стабільністю показників (рис. 4.9 і 4.10).

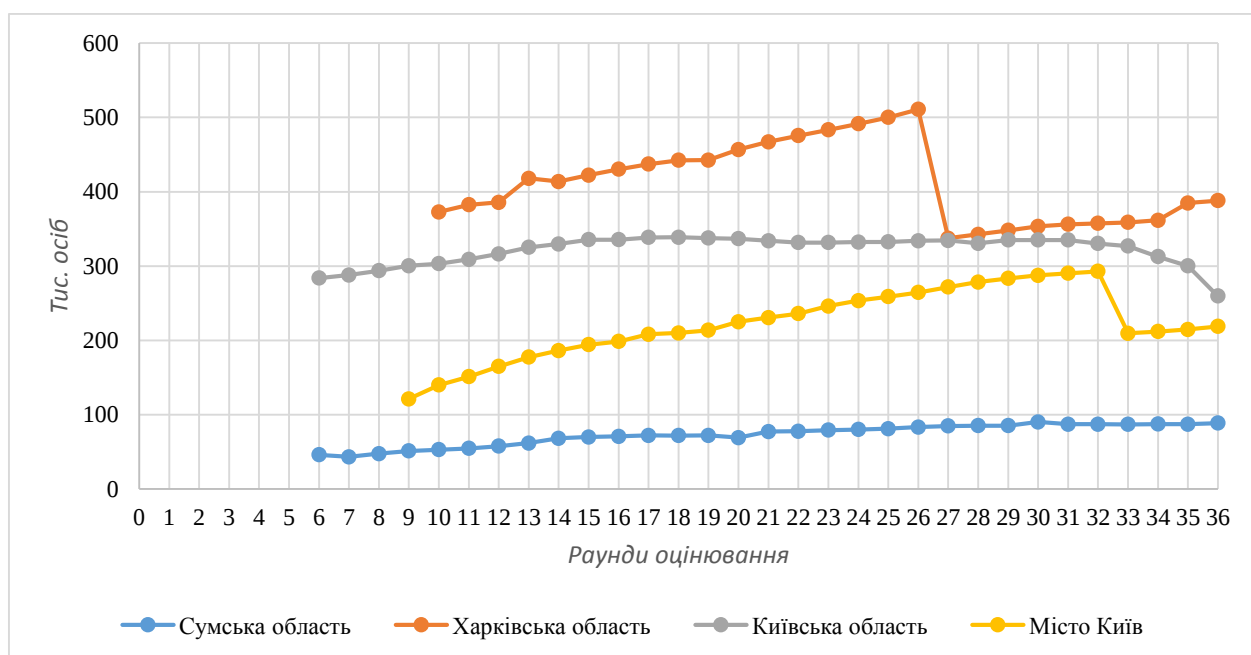

Рис. 4.9. Динаміка кількості ВПО в прикордонних областях: Київській, Сумській, Харківській і місті Києві (VI-VIII.2022 – VI.2024 рр.).

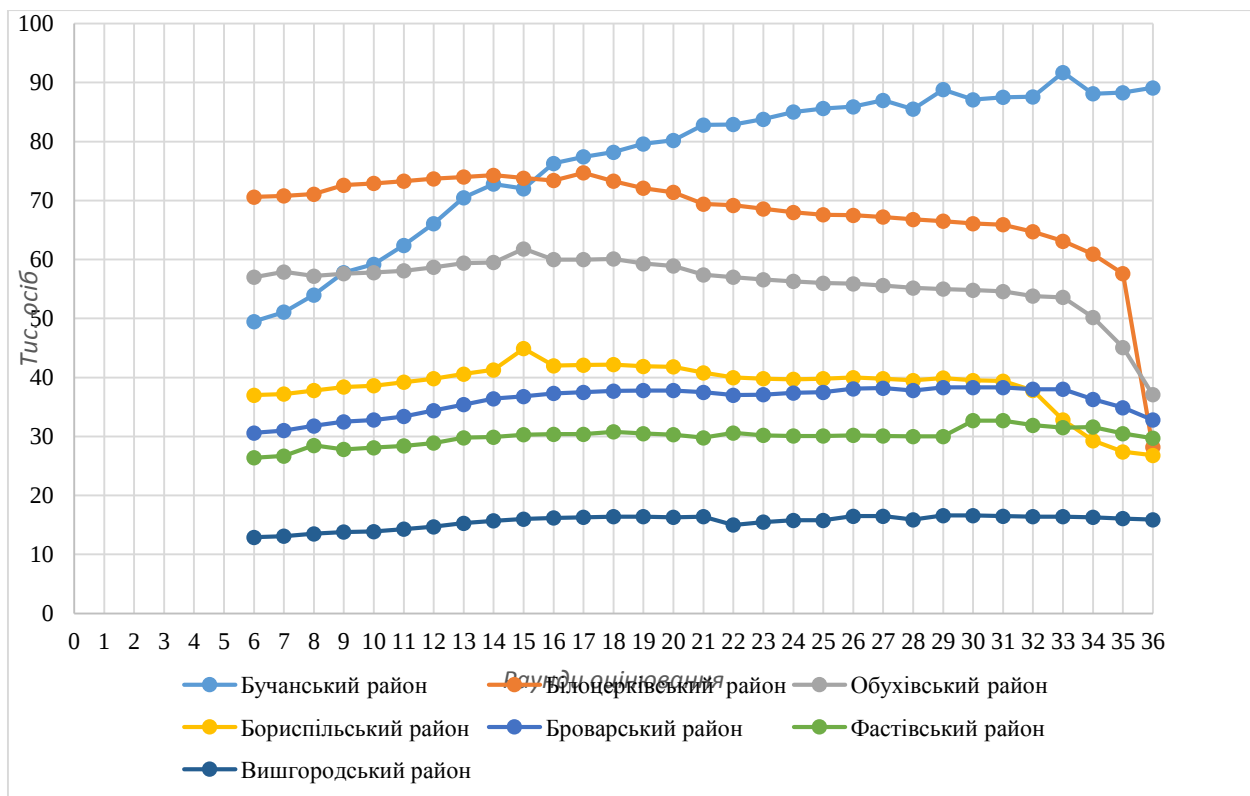

Рис. 4.10. Динаміка кількості ВПО у районах Київської області (VI.2022 – VI.2024).

Північно-східний регіон через безпосереднє сусідство Сумської та Чернігівської областей і близькість Полтавської області з росією-агресором має дуже складне політико-географічне положення, тому в структурі сучасних внутрішньо переміщених осіб переважають місцеві мігранти. Після значного сплеску в перші тижні повномасштабної війни і активних бойових дій кількість ВПО в Полтавській і Чернігівській областях стабілізувалась і мала постійну тенденцію до зменшення (таблиця 4.3, рис. 4.8). Протилежна ситуація склалася в прикордонній Сумській області, де через збройні сутички кількість переміщених осіб за два останні роки зросла майже вдвічі: від 46,1 тисяч у червні 2022 року до 88,6 тисяч у червні 2024 року (таблиця 4.3, рис. 4.9). Особливо збільшувалась чисельність ВПО у прикордонних Сумському (в 2,0 рази), Шосткінському (в 4,5 рази) і Охтирському (в 1,6 рази) районах, у яких з прикордонних територіальних громад мігрували й організовано перевозили громадян у безпечніші місця. У віддаленіших від кордону з росією

районах (Конотопському і Роменському) відмічено сталість кількості ВПО (рис. 4.11).

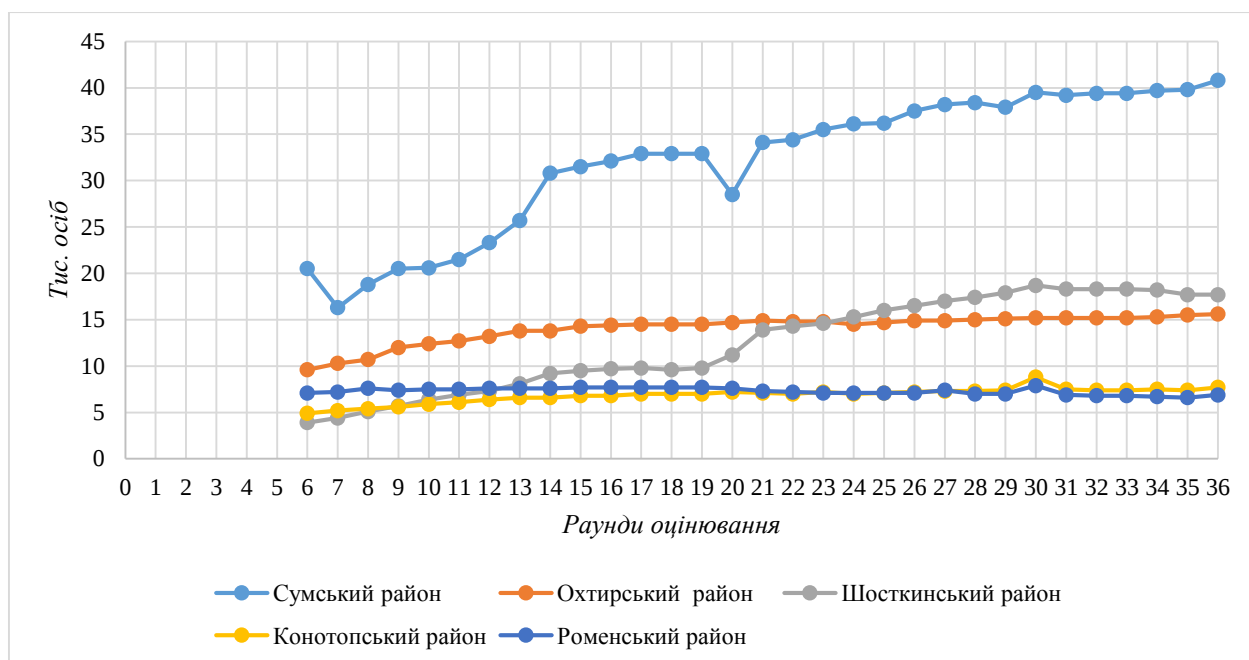

Рис. 4.11. Динаміка кількості ВПО у районах Сумської області (VI.2022 – VI.2024).

Ще складніша ситуація склалася у *східному регіоні* (Луганська, Донецька, Харківська, Дніпропетровська області). Частина території тимчасово окупована, постійно ведуться важкі бої, тому МОМ не має можливості вести обстеження і проводити оцінку кількості ВПО у Луганській та частково Донецькій області, які ще в часи гібридної війни виступали основним регіоном концентрації внутрішньо переміщених осіб (рис. 3.4). Потужними центрами зростання кількості ВПО, як у період гібридної, так і повномасштабної війни, виступили міста Харків і Дніпро та їхні однойменні райони і області (рис. 3.4 і 4.7). Проте за останній рік (VI. 2023 р. – VI. 2024 р.) кількість внутрішньо переміщених осіб у Харківській і Дніпропетровській областях зменшилася. Водночас постійні бойові дії спричинили збільшення чисельності переміщених осіб в Донецькій області (табл. 4.3, рис. 4.8). Оціночні дані МОМ про географію і кількість ВПО відображають їхню територіальну динаміку, яка безпосередньо залежить від географії бойових дій. Це чітко простежується в Харківській області (рис. 4.9), особливо в

Харківському, Ізюмському, Куп'янському, Чугуївському, Богодухівському районах (рис. 4.12).

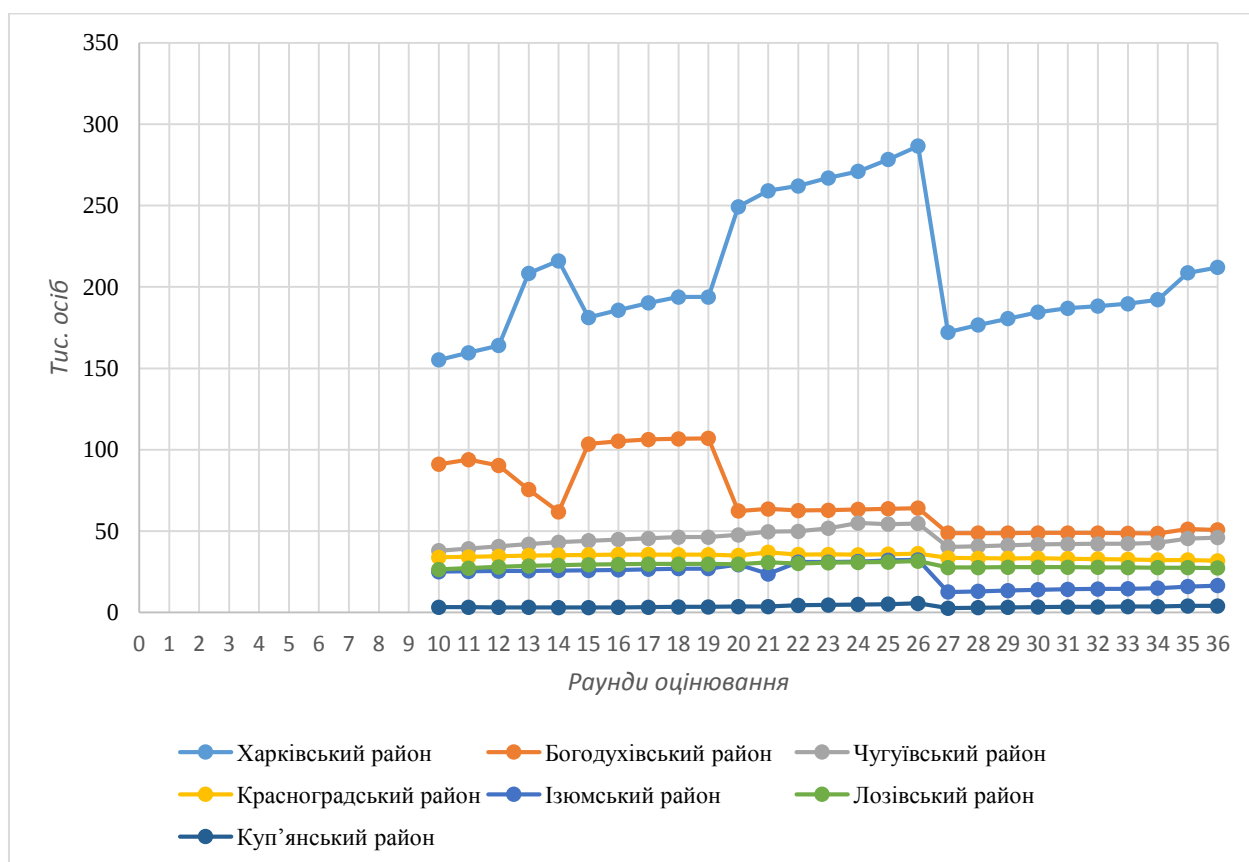

Рис. 4.12. Динаміка кількості ВПО у районах Харківської області (VIII.2022 – VI.2024).

Подібна складна ситуація у південному регіоні (АР Крим, Запорізька, Херсонська, Миколаївська, Одеська області): тимчасово окуповані території АР Крим і міста Севастополя, частково Запорізької і Херсонської областей; активні напружені бойові дії призвели до зростання кількості переміщених осіб (таблиця 4.3, рис. 4.8). Великими центрами концентрації ВПО виступають міста Запоріжжя, Одеса і Миколаїв та однойменні райони, що надають притулок місцевим переселенцям: на Одеський район припадає три чверті ВПО Одеської області, на Миколаївський район – дві третини ВПО Миколаївської області, Запорізький район єдиний із 5 районів області приймає переселенців.

Найбільша кількість внутрішньо переміщених осіб зареєстрована у великих містах, у яких найкращі умови проживання, можливості працевлаштування, навчання дітей. Частина ВПО працевлаштована у нових місцях, привезла або відкрила свій бізнес тощо. Але особлива проблема стосується тієї частини ВПО, які не мають можливості повернутися до своїх домівок, тому що вони зруйновані, або знаходяться в зоні активних бойових дій чи на тимчасово окупованих територіях. За матеріалами Міністерства соціальної політики України така ситуація склалася приблизно для 2,5 млн. ВПО. У зв'язку з цим Уряд України надає їм соціальну підтримку: за 2022 – 2023 роки було виділено з державного бюджету допомогу на проживання в сумі 126,1 млрд. гривень [1]. Ведеться підтримка держави по працевлаштуванню ВПО, прийому дітей на навчання, в дошкільні установи тощо.

4.3. Географія внутрішньо переміщених осіб у західному регіоні України

Дослідження географії офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб в Україні Міжнародною організацією з міграцій було розпочате саме в західному регіоні України. Перше оцінювання (1 раунд) було проведене з 05 по 15 квітня 2022 року на території Закарпатської області, яка виділялася найбільшим притоком переселенців. Закарпатська область, поряд з іншими західними областями, розглядалася як найбільш безпечна через найбільшу віддаленість від зон активних бойових дій. Крім того Закарпатська область, як і західний регіон загалом, виступала не лише місцем тимчасового притулку, але й транзитною територією для подальшого виїзду за кордон. Вивченням ВПО були охоплені всі 6 районів області. Загалом у Закарпатській області було зареєстровано 184,7 тисяч переселенців. Їх динаміка була великою – кожного дня приїжджали і виїжджали тисячі людей. Найпривабливішими для внутрішньо переміщених осіб під час першого раунду оцінювання виступали Березівський (30,9 тисяч осіб), Хустський (37,1 тисяч), Ужгородський (37,5 тисяч) і особливо Мукачівський (48,4 тисяч осіб)

райони. Трохи менше переселенців було у Тячівському (20,0 тисяч) і Рахівському (10,9 тисяч осіб) районах (рис. 4.13).

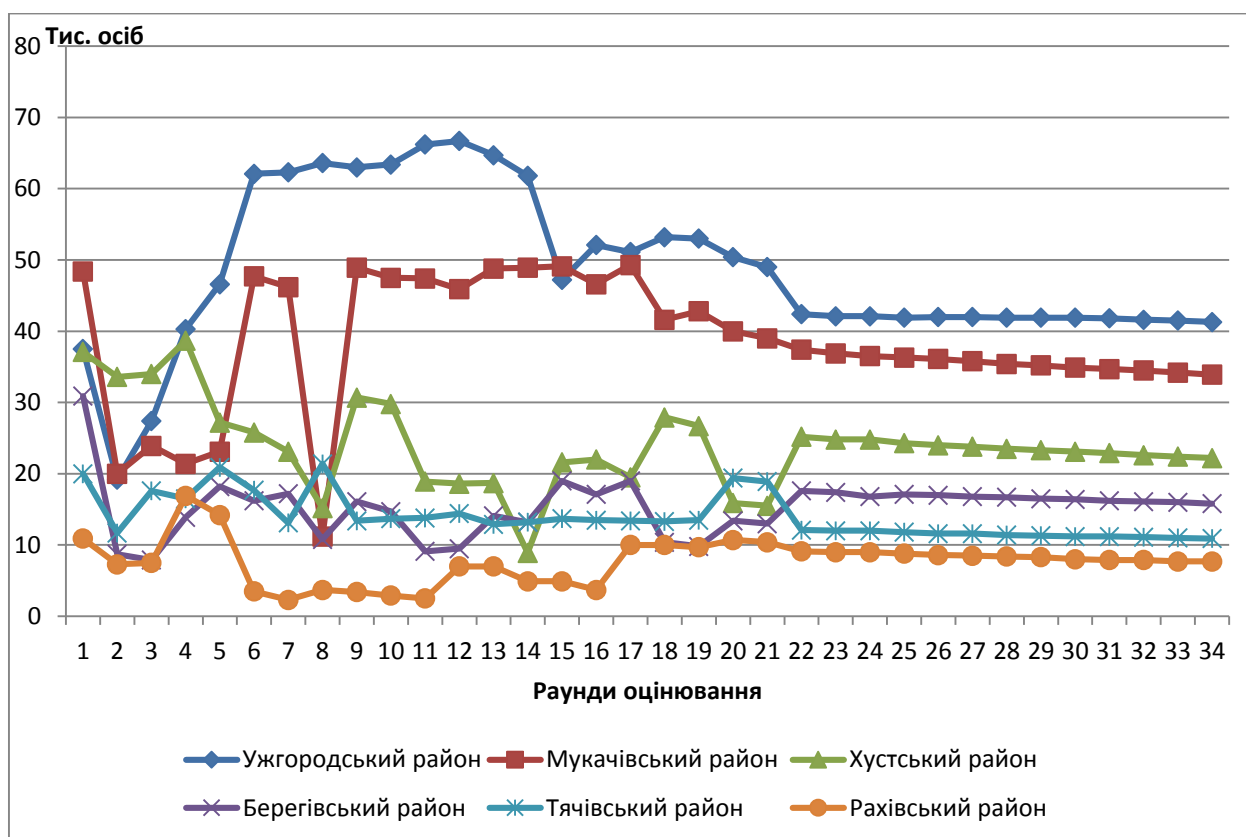

Рис. 4.13. Динаміка кількості ВПО у районах Закарпатської області (квітень 2022 р. – березень 2024 р.).

Другим раундом оцінювання внутрішньо переміщених осіб у другій половині квітня 2022 року, окрім Закарпатської області, були задіяні шість адміністративних районів Львівської області (крім Дрогобицького). В шести районах Львівщини тимчасовий притулок отримали 66,7 тисяч переселенців. Найбезпечнішими розглядалися гірські райони, тому тут і було найбільше зареєстрованих ВПО: у Стрийському (22,8 тисяч) і Самбірському (21,1 тисяч осіб). Суттєво поступалися Червоноградський (4,5 тисяч осіб), Яворівський (4,6 тисяч), Львівський (6,0 тисяч) і Золочівський (7,6 тисяч внутрішньо переміщених осіб) райони. Дрогобицький район у другому раунді оцінювання не вивчався, його обстеження розпочали з третього раунду (рис.4.14).

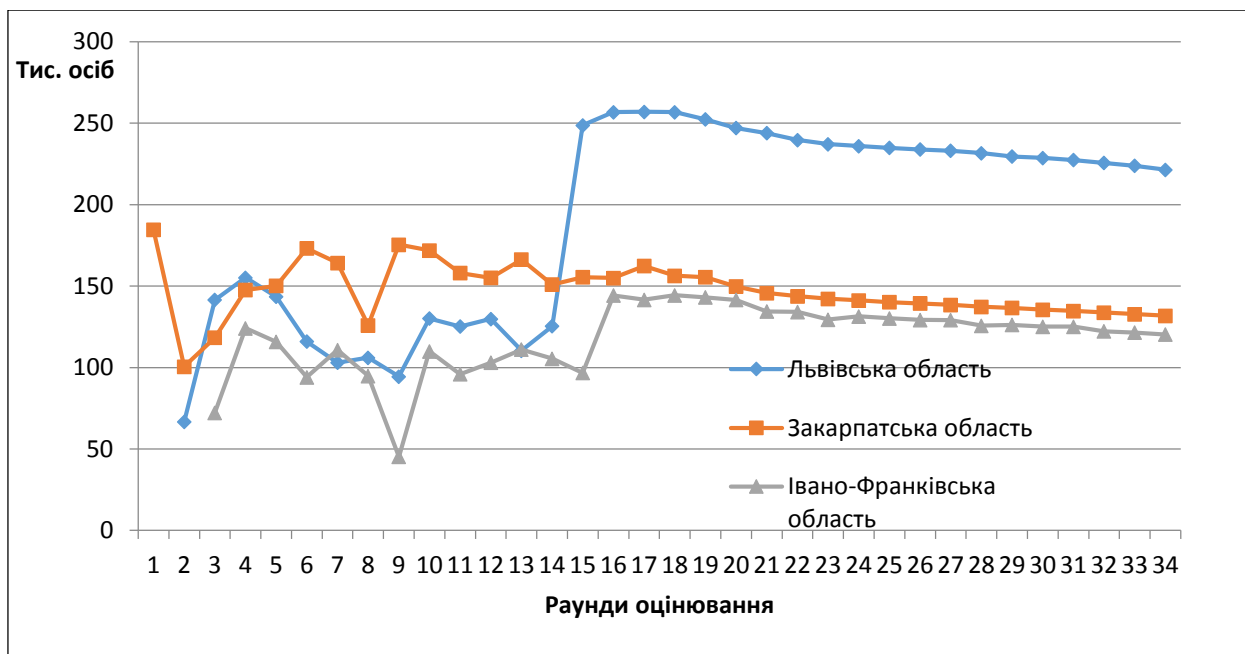

Рис. 4.14. Динаміка кількості ВПО у Львівській, Закарпатській та Івано-Франківській областях (квітень 2022 р. – березень 2024 р.).

У третьому турі (раунді) у першій половині травня 2022 року Міжнародною організацією з міграцій оцінюванням були охоплені 39 районів 8 областей, у тому числі всі райони Закарпатської і Львівської областей, а також Чернівецької та Івано-Франківської областей. У Чернівецькій області було зареєстровано 74,8 тисяч внутрішньо переміщених осіб, в Івано-Франківській – 72,3 тисяч. Серед районів найбільше виділявся Чернівецький (47,2 тисяч переселенців), а також Коломийський (21,9 тисяч осіб). Значну кількість ВПО прийняли Косівський (10,1 тисяч осіб), Надвірнянський (10,2 тисяч), Вижницький (10,6 тисяч), Івано-Франківський (10,8 тисяч), Калуський (14,8 тисяч) і Дністровський (17,0 тисяч осіб) райони.

У п'ятому раунді (в першій половині червня) досліджувалась географія внутрішньо переміщених осіб у Тернопільській (88,7 тисяч) і Волинській (59,2 тисяч осіб) областях, у шостому – в Рівненській (52170 осіб) області рис.4.15).

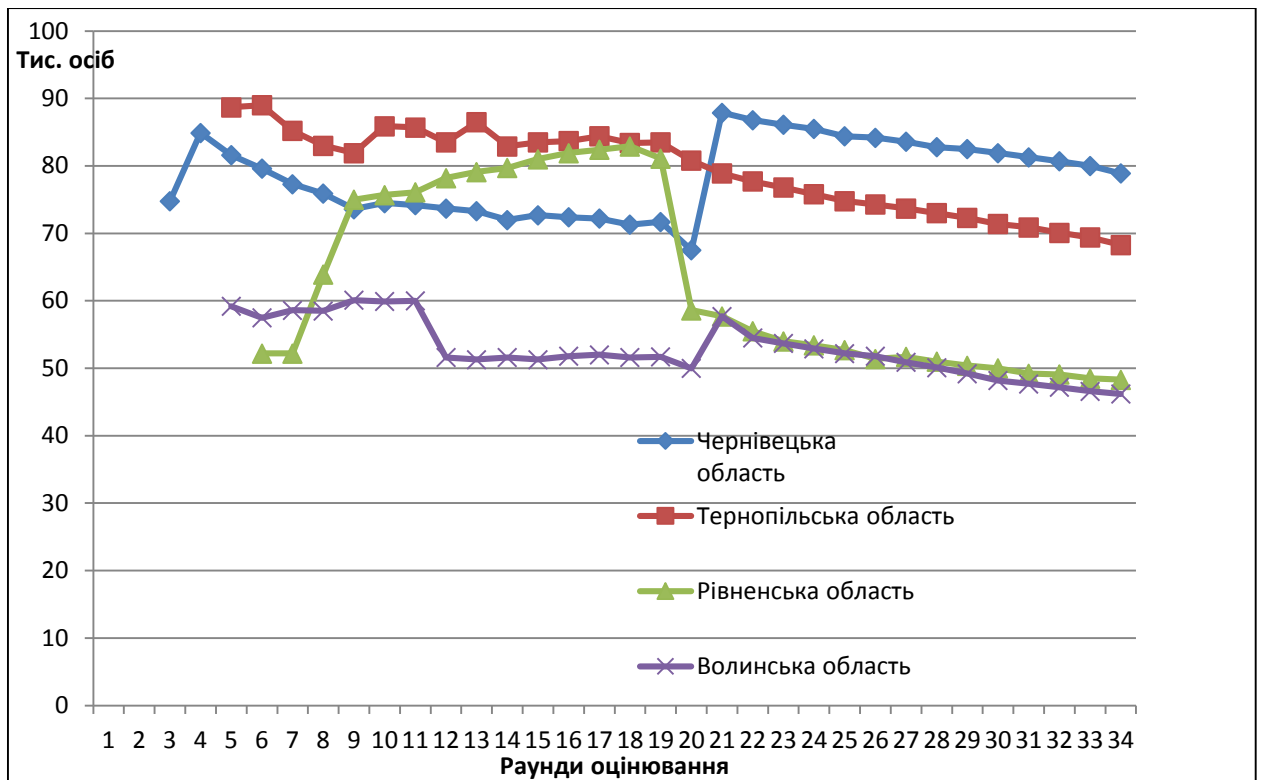

Рис. 4.15. Динаміка кількості ВПО у Чернівецькій, Тернопільській, Рівненській і Волинській областях (квітень 2022 р. – березень 2024 р.).

Отже, Міжнародна організація з міграцій в другій половині червня 2022 року охопила дослідженням внутрішньо переміщених осіб всю територію західного регіону України. На кінець червня загальна кількість офіційно зареєстрованих ВПО становила 661,4 тисяч осіб (рис. 4.16).

Рис. 4.16. Динаміка кількості ВПО у західному регіоні України (квітень 2022 р. – березень 2024 р.).

За умов суттєвих змін кількості ВПО, що пов'язано зі зміною місця тимчасово проживання (притулку) і поверненням додому, їх число в 2022 році в західному регіоні України постійно зростало. Максимальна кількість внутрішньо переміщених осіб була встановлена в листопаді 2022 року – 851,9 тисяч осіб. Після цього (грудень 2022 року – лютий 2023 року) кількість ВПО стабілізувалася і з березня 2023 року мала сталу тенденцію до зменшення (станом на 30.06.2024 р. – 700,1 тисяч осіб) (таблиця 4.3, рис. 4.16).

Суттєвішими на початку російсько-української війни були зміни обласних показників кількості ВПО і, як наслідок, їх графіки часто перетиналися (рис. 4.14, 4.15). У західному регіоні України виділяються 2 групи областей: 1) інтенсивного прибуття ВПО – Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська області (рис. 4.14); 2) середнього прибуття ВПО – Чернівецька, Тернопільська, Рівненська, Волинська області (рис. 4.15).

Графіки відображають просторові особливості прибуття і вибуття ВПО в західному регіоні України:

- 1) значна мінливість чисельності внутрішньо переміщених осіб на початку повномасштабної війни;
- 2) врівноваження і плавне зменшення кількості внутрішньо переміщених осіб після успішних дій ЗСУ;
- 3) найбільші обласні показники чисельності внутрішньо переміщених осіб зафіксовані у різних раундах оцінювання;
- 4) тренди графіків кількості внутрішньо переміщених осіб різні як по територіях, так і в часовому вимірі;
- 5) Львівська область стала лідером за чисельністю внутрішньо переміщених осіб з другої половини жовтня 2022 року; до цього вона мала приблизно однакові показники з Івано-Франківською і поступалася Закарпатській області;
- 6) за чисельністю ВПО у західному регіоні України чітко виділяються 4 групи областей.

Висновки до розділу 4.

Широкомасштабне вторгнення росії на територію України спричинило масові вимушені міграції українців. Суттєво збільшилась кількість внутрішньо переміщених осіб, біженців тощо. За перший місяць російсько-української війни вимушено мігрували 10,1 млн. наших громадян. За кордон (у західному напрямку) виїхали 3,6 млн. осіб, щоденно емігрували до 150 тисяч осіб. Кількість емігрантів від 24 лютого – до 15 листопада 2022 року становила вже 15,3 млн. осіб. Половина з них залишилася за кордоном. Загальна кількість громадян України, які перебували за кордоном станом на 01.02.2023 року, становила майже 8,0 млн. осіб.

Враховуючи масштаби і складність проблеми, країни ЄС прийняли Закон про тимчасовий захист українських емігрантів. Найбільше тимчасового захисту надали Польща (майже 1,5 млн. осіб), Німеччина (понад 847 тисяч осіб), Чехія (біля 450 тисяч осіб); понад 100 тисяч осіб – Іспанія, Болгарія, Італія тощо.

Повномасштабна війна зумовила масове переміщення населення в межах України. Впродовж першого місяця війни вимушеними мігрантами стали майже 6,5 млн. внутрішньо переміщених осіб. Міграція в межах держави відбувалася залежно від географії бойових дій. Найбільша кількість населення мігрувала в західний регіон України. У травні 2022 року за оцінками Міжнародної організації з міграцій внутрішньо переміщеними особами в Україні вважалися вже 7,1 млн. Частина українців вимушена була мігрувати повторно, оскільки регіони їх першого поселення опинилися в зоні бойових дій. Проте, коли навесні – восени 2022 року Збройні сили України витіснили ворога зі значної раніше тимчасово окупованої території значна частина ВПО повернулася до своїх місць постійного проживання. У 2023 році кількість ВПО загалом в Україні стабілізувалась на рівні 3,5 – 3,7 млн.

Встановилися просторові відмінності розселення і динаміки внутрішньо переміщених осіб в Україні в залежності від географії активних бойових дій, наближеності до тимчасово окупованих територій і віддаленості від кордонів

з російською федерацією та білоруссю – виділяються 7 регіонів: південно-західний, центральний, північний, столичний, північно-східний, східний, південний.

У західному регіоні України число внутрішньо переміщених осіб в 2022 році постійно зростало. Максимальна кількість ВПО була встановлена в листопаді 2022 року – 851,9 тисяч осіб. Після цього (грудень 2022 року – лютий 2023 року) кількість ВПО стабілізувалася і з березня 2023 року мала сталу тенденцію до зменшення (станом на 30.06.2024 р. – 700,1 тисяч осіб).

ВИСНОВКИ

1. Міграції населення виступають індикатором рівня розвитку окремих центрів та регіонів; умов, рівня і якості життя в них; екологічної й політичної обстановки; міжетнічних та міжконфесійних відносин тощо. Проблеми міграцій населення України ускладнились в умовах російсько-української війни, яка позначилась на їх причини, обсяги, інтенсивність, напрямки, динаміку тощо.

2. За часів входження до складу колишнього СРСР в Україні стабілізувалися просторові напрямки й масштаби міграційних потоків населення. Радянський союз дотримувався політики «замкнутості кордонів», тому зовнішня (міждержавна) міграція населення була не значною. Проте міграційний обмін населення в кордонах Радянського союзу з іншими республіками був значним. В межах України переважаючими були внутрішньо обласні міграції, а дальні переїзди мали переважаючий напрям з заходу на схід, переважали міграційні потоки «село – місто».

3. Події другої половини 1980-х і 1990-х років змінили географію зовнішніх міграцій населення України: політичної «відлига», розвал СРСР, здобуття суверенітету України, тощо призвели до значного імміграційного зростання населення і загалом за 1990 – 1993 роки міграційний приріст населення України становив 565,4 тисяч осіб.

Посилення економічної кризи в Україні збільшило еміграційні потоки українців і з 1994 до 2004 року сальдо зовнішньої міграції населення стало від'ємним. Впродовж 1994 – 2004 років внаслідок міграцій населення України зменшилося на 853,7 тис. осіб.

4. З 2005 року для України став характерним міграційний приріст населення, а з 2006 року міграційне сальдо населення України стабілізувалось на рівні +23,3 тис. осіб у середньому за рік впродовж передвоєнних 2006 – 2013 років. Переважна більшість регіонів України (25 із 27) мали приріст населення завдяки міждержавній міграції. Малий міждержавний міграційний відтік населення мали лише 2 області.

Географія сальдо міжрегіональних міграцій в Україні мала відмінні територіальні закономірності від сальдо міждержавних міграцій: через міжрегіональні потоки мігрантів чисельність населення збільшувалась лише у 7 регіонах, у 20 регіонах – зменшувалась.

5. Початок воєнної агресії і вторгнення росії в Україну в 2014 році змусили наших громадян мігрувати з тимчасово анексованих територій Автономної республіки Крим, міста Севастополя і частин тимчасово окупованих територій Луганської й Донецької областей. Війна суттєво вплинула на сформовану в передвоєнний час географію міграційних потоків в Україні.

За умов гібридної війни росії проти України (2014 – 2021 роки) сальдо зовнішніх міграцій населення України продовжувало бути додатнім, але його масштаби скоротилися в порівнянні з передвоєнним періодом 2006 – 2013 років на 30,2 %. Сальдо міграції було від’ємним лише у трьох областях: Закарпатській, Рівненській і Волинській, в інших регіонах України (21 області і столиці) був приріст міждержавних мігрантів.

Внутрішньодержавні міжрегіональні міграційні потоки мали суттєво більший вплив на зміну людності окремих регіонів України, ніж міждержавні міграції. Суттєвою є різниця між кількістю регіонів з додатними і від’ємними показниками сальдо міжрегіональних міграцій. Першу групу (міграційного приросту) формують місто Київ і шість областей: Київська, Харківська, Одеська, Дніпропетровська, Львівська та Івано-Франківська. Для інших 18 областей властиві від’ємні показники сальдо міжрегіональних міграцій.

З 2014 року в зв’язку з бойовими діями виникла в Україні нова категорія вимушених мігрантів – внутрішньо переміщені особи.

6. Широкомасштабне вторгнення росії на територію України спричинило масові вимушені міграції українців. Суттєво збільшилась кількість внутрішньо переміщених осіб, біженців тощо. За перший місяць російсько-української війни вимушено мігрували 10,1 млн. наших громадян. За кордон (у західному напрямку) виїхали 3,6 млн. осіб, щоденно емігрували

до 150 тисяч осіб. Загальна кількість громадян України, які перебували за кордоном станом на 01.02.2023 року, становила майже 8,0 млн. осіб.

Враховуючи масштаби і складність проблеми, країни ЄС прийняли Закон про тимчасовий захист українських емігрантів. Найбільше тимчасового захисту надали Польща (майже 1,5 млн. осіб), Німеччина (понад 847 тисяч осіб), Чехія (біля 450 тисяч осіб).

Повномасштабна війна зумовила масове переміщення населення в межах України. Впродовж першого місяця війни вимушеними мігрантами стали майже 6,5 млн. внутрішньо переміщених осіб. Міграція в межах держави відбувалася залежно від географії бойових дій. У травні 2022 року за оцінками МОМ внутрішньо переміщеними особами в Україні вважалися вже 7,1 млн. Частина українців вимушена була мігрувати повторно, оскільки регіони їх першого поселення опинилися в зоні бойових дій. Проте, коли навесні – восени 2022 року Збройні сили України витіснили ворога зі значної раніше тимчасово окупованої території значна частина ВПО повернулася до своїх місць постійного проживання. У 2023 році кількість ВПО загалом в Україні стабілізувалась на рівні 3,5 – 3,7 млн.

Встановилися просторові відмінності розселення і динаміки внутрішньо переміщених осіб в Україні в залежності від географії активних бойових дій, наближеності до тимчасово окупованих територій і віддаленості від кордонів з російською федерацією та білоруссю – виділяються 7 регіонів: південно-західний, центральний, північний, столичний, північно-східний, східний, південний.

7. У західному регіоні України число внутрішньо переміщених осіб в 2022 році постійно зростало. Максимальна кількість ВПО була встановлена в листопаді 2022 року – 851,9 тисяч осіб. Після цього кількість ВПО стабілізувалась і з березня 2023 року мала сталу тенденцію до зменшення (станом на 30.06.2024 р. – 700,1 тисяч осіб).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виїзд з України Ваші права у ЄС. Європейська комісія..

https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/information-people-fleeing-war-ukraine/fleeing-ukraine-your-rights-eu_uk#:~:text=%D1%94%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0%20%D1%81%D0%BF%D0%BE%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D1%87%D0%B0,-.%D0%92%D0%B0%D0%BC%20%D0%BC%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D1%82%D0%B5%20%D0%B1%D1%83%D1%82%D0%B8%20%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BE%20%D1%82%D0%B8%D0%BC%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9%20%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%81%D1%82,%D0%B7%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%B6%D0%BD%D0%BE%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%20%D1%81%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96

2. Внутрішньо переміщені особи. – Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html>. (16.10.2024).
3. Вплив повномасштабної війни на міграцію українців: як масштаби переміщення оцінюють держава Україна та міжнародні організації. – Режим доступу: <https://www.oporaua.org/report/viyna/24523-vpliv-povnomasshtabnoyi-viini-na-migratsiiu-ukrayintsiv-iak-masshtabi-peremishchennia-otsiniuiut-derzhava-ukrayina-ta-mizhnarodni-organizatsiyi#%D0%9A%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BA%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D0%92%D0%9F%D0%9E> (2023).
4. Вплив українських мігрантів на економіки країн-реципієнтів / [О. Туча, І. Співак, О. Бондаренко, О. Погарська]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Migration_impact_2022-12-15.pdf
5. Генералова Ю. В. Вплив міграційних процесів на економічне зростання України // Актуальні проблеми економіки. 2006. № 4. С. 181 – 185.
6. Географічна енциклопедія України: В 3-х т. / Ред.-кол.: О. М. Маринич (відповід. ред.) та ін. К.: УРЕ, 1990. – Т. 2. 480 с.
7. Голиков А. П., Олійник Я. Б., Степаненко А. В. Вступ до економічної і соціальної географії. К.: Либідь, 1996. 320 с.
8. Гудзеляк І. Географія внутрішньо переміщених осіб у Львівській області // Географічна освіта та наука: виклики і поступ. Матер. міжнар. наук.-практ.

- конф., присвяч. 140-річчю географії у Львівському університеті (м. Львів, 18-20 травня 2023 р.). Львів: Простір - М, 2023. С. 257-260.
9. Гудзеляк І. Географія населення. Львів: ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. 232 с.
10. Державна прикордонна служба України. - Режим доступу: <https://www.facebook.com/DPSUkraine/posts/pfbid038D1G5ie9WdN2ZCrgoCU85YRZhZh4TVNZNqasuRhWfa7gwHNerZ3VXi9e5qx1FFkRl>
11. Джаман В. О. Особливості географії міграцій населення західного регіону України // Економічна та соціальна географія. 2001. Вип. 50. С.58 – 65.
12. Джаман В. О. Особливості географії міграцій населення України // Укр. геогр. журн. 2002. № 1. С. 28-36.
13. Джаман В. О. Регіональні системи розселення: демогеографічні аспекти. Чернівці: Рута, 2003. 392 с.
14. Джаман В. О., Джаман Я. В. Географія міграцій населення України: наслідки російської агресії // Укр. геогр. журн. 2024. № 1. С. 40 - 48 .
15. Джаман В. О., Джаман Я. В. Географія міжрегіональних міграцій населення України в умовах війни // Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. праць. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2023. Вип. 842: Географія. С. 83-94.
16. Джаман В. О., Санталова С. О. Міграційні процеси // Формування і розвиток мережі поселень України (картографічний аналіз) / За ред. Л. Г. Руденка. К.: Ін-т географії НАН України, 2023. С. 34 – 39, 47, 131.
17. Джаман Ю. Сучасні хвилі еміграції з України // Матеріали студентської наукової конференції Чернівецького національного університету (16 – 18 квітня 2024 р.) Географічний факультет. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2024. С. 49 – 50.
18. Джаман Я., Джаман В. Географія внутрішньо переміщених осіб у західному регіоні України: обсяги, напрямки, наслідки, проблеми // Науковий вісник Чернівецького університету: Географія, 2024. Вип. 847. С. 125 – 134.

19. Джаман Я., Джаман Ю. Внутрішньо переміщені особи в Україні: географія, обсяги, проблеми // Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених присвячена 90-річчю з дня народження професора Ярослава Жупанського (м. Чернівці, 16 – 18 травня 2024 р.). Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2024. С. 45 – 50.
20. Економічна енциклопедія: У 3-х т. Т. 2 / Редкол.: С. В. Мочерний (відповід. ред.) та ін. К.: ВЦ «Академія», 2001. С. 385.
21. Западнюк С. О. Міграції населення України: передумови, динаміка та наслідки розвитку / Наук. ред Л. Г. Руденко. К.: Академперіодика, 2011. 284 с.
22. Западнюк С. О. Міграції населення України: внутрішньорегіональний вимір // Український географічний журнал. 2012. № 2. С. 28 – 33.
23. Западнюк С. О. Міжрегіональні міграції населення України: сучасний стан, динаміка // Український географічний журнал. 2013. № 4. С. 55 – 61.
24. Західне регіональне управління Держприкордонслужби України-Західний кордон. Режим доступу: <https://www.facebook.com/zahidnuy.kordon>
25. Зовнішні трудові міграції населення України / Е. М. Лібанова (ред.), О. В. Позняк (ред.). К.: РВПС НАН України, 2002. 206 с.
26. Іванова О. Феномен внутрішньої міграції // Соціальна психологія. 2004. № 1. С. 53 – 63.
27. Кількість українців та їх міграція за кордон через війну. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3732355-kilkist-ukrainciv-ta-ih-migracia-za-kordon-cerez-vijnu.html> (2023).
28. Кузьменко О. Боротьба з нелегальною міграцією в Україні // Вісник Української Академії державного управління. 1999. № 4. С283 – 287.
29. Малиновська О. А. Мігранти, міграція та Українська держава: аналіз управління зовнішніми міграціями. К.: Вид. НАДУ, 2004. 236 с.

30. Міграція і толерантність в Україні: Зб. ст. / За ред. Я. Пилинського. К.: Стилос, 2007. 191 с.
31. Миронюк В. Соціально-правові аспекти міграцій населення України в умовах війни до держав Європи // Географічна освіта та наука : виклики і поступ. Матер. міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 140-річчю географії у Львівському університеті. Львів, 2023. С. 243-247.
32. Національний атлас України / Наук. ред. Л. Г. Руденко. Київ: ДНВП «Картографія», 2007. 840 с.
33. Ніколайчук М. Складові елементи механізму регулювання міграційних процесів сільського населення // Регіональна економіка. 2005. № 3. С. 105 – 112.
34. Підгрушний Г. П., Сікорська Л. Б. Нищення українських міст під час російської агресії (суспільно-географічний аналіз на прикладі Маріуполя) // Укр. геогр. журн. 2024. № 1. С. 30-39.
35. Позняк О. В. Міграційна ситуація в Україні: загальнодержавні тенденції та закономірності територіальної диференціації // Укр. геогр. журн. 2002. № 1. С. 22 – 28.
36. Прибиткова І. М. Основи демографії. К.: АртЕк, 1995. 256 с.
37. Пугач С. О. Міграції населення Волинської області: суспільно-географічний аналіз. Луцьк: ПФ «Смарагд», 2012. 190 с.
38. Руденко Л. Г., Старостенко Г. Г., Хомра О. У. Відтворення населення прикордонних районів України: територіальний аспект // Укр. геогр. журн. 1995. № 4. С. 12-20.
39. Руденко Л. Г., Фащевський М. І., Немченко М. П., Мисевич К. М. Проблеми міждержавних міграційних зв'язків України та основні шляхи їх вирішення // Укр. геогр. журн. 2007. №3. С. 35 – 39.
40. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20. 10. 2014 р. № 1706 – VII. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>. (16.11.2024)

41. Про облік внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 01. 10. 2014 року № 509. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF#Text>. (16.11.2024)
42. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії. Одеса: Астропринт, 2001. 560 с.
43. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики. Одеса: Астропринт, 2005. 632 с.
44. Філософський словник соціальних термінів. Вид. 2. Харків, 2005. 454 с.
45. Хомра О. У. Міграція українців в Україні: територіальний аспект // Проблеми міграції. 1998. № 2. С. 13 – 16.
46. Хомра О. У., Пирожков С. І., Малиновська О. А. Структура і напрямки міграційних потоків населення України (заключний науковий звіт по проекту). К.: Представництво МОМ в Україні, 1998. 54 с.
47. Шаблій О. І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2001. 744 с.
48. Юридична енциклопедія: в 6 т. // Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.. К.: Українська енциклопедія, 2001. Т. 3. 790 с.
49. Beneficiaries of temporary protection at the end of the month by citizenship, age and sex - monthly data (2024). Eurostat.
DOI:10.2908/migr_asytpsm
50. Czaplinski P., Dzhaman V. Features of contemporary migration of the population of Ukraine: dynamics, directions, scale, problem // Journal of Geography, Politics and Society. Vol. 13. 2023, #3. P. 22-33.
51. De Statistis “Прес-реліз № N010” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.destatis.de/DE/Presse/Pressemitteilungen/2023/02/PD23_N010_12411.html
52. De Statistis Населення. Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.destatis.de/DE/Im-Fokus/Ukraine/Gesellschaft/_inhalt.html
53. Deutsche Welle “Біженці з України: міста Німеччини на межі” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.dw.com/uk/bizenci-z-ukraini-mista-nimeccini-na-mezi/a-63626085>

54. Filipchuk L., Lomonosova N., Syrbu O., Kabanets Yu. (29.03.2022). Forced migration and the war in Ukraine (February 24 – March 24, 2022). URL: <https://cedos.org.ua/en/researches/forced-migration-and-the-war-in-ukraine-february-24 - march-24/>
55. Filipchuk L., Syrbu O. (27.06.2022). Forced migration and war in Ukraine (March 24–June 10, 2022). URL: <https://cedos.org.ua/en/researches/forced-migration-and-war-in-ukraine-march-24-june-10-2022/>
56. Ukraine Displacement Data — Baseline Assessment — Raion level [IOM DTM]. (2023). URL: <https://data.humdata.org/dataset/ukraine-displacement-data-baseline-assessment-raion-level-iom-dtm>.
57. Ukraine immigration measures: Key figures. – Режим доступу: <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/services/immigrate-canada/ukraine-measures/key-figures.html>
58. Ukraine Refugee Situation (2024). The Operational Data Portal (ODP). <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine>
59. Unemployment statistics (2024). Eurostat. Statistics explained. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Unemployment_statistics#Registered_unemployment_of_refugees_from_Ukraine

ДОДАТКИ

Міграційний приріст населення України (тис. осіб)*.

Роки	Сальдо міграції
Середньорічний показник за 1970 – 1979 роки	+27,0
Середньорічний показник за 1980 – 1989 роки	+18,2
Середньорічний показник за 1990 – 1999 роки	- 2,4
1990	+79,3
1992	+288,1
1994	-143,2
1996	-131,1
1998	-93,6
2000	-46,6
2001	-152,2
2002	-33,8
2003	-24,2
2004	-7,6
2005	+4,6
2006	+14,2
2007	+16,8
2008	+14,9
2009	+13,4
2010	+16,1
2011	+17,1
2012	+61,8
2013	+31,9
2014	+22,6
2015	+14,2
2016	+10,6
2017	+12,0
2018	+18,6
2019	+21,5
2020	+9,3
2021	+21,3

*Складено за даними [13] і «Статистичних щорічників України».

Міждержавна міграція населення України у 2006 – 2013 роках*.

Регіони	Кількість прибулих (осіб)			Кількість вибулих (осіб)			Сальдо міграції (осіб)	
	всього за 2006 – 2013 роки	середньо-річний показник	на 10000 наявного населення (за рік)	всього за 2006 – 2013 роки	середньо-річний показник	на 10000 наявного населення (за рік)	всього за 2006 – 2013 роки	середньо-річний показник
УКРАЇНА	353929	44241	9,7	167492	20937	4,6	+186437	+23305
АР Крим	34572	4322	21,9	11672	1459	7,5	+22900	+2863
Області:								
Вінницька	10356	1295	7,8	4444	555	3,3	+5912	+739
Волинська	4076	510	4,9	3740	468	4,5	+336	+42
Дніпропетровська	19323	2415	7,3	10784	1348	4,0	+8539	+1067
Донецька	31607	3951	8,9	20056	2507	5,5	+11551	+1444
Житомирська	5160	645	5,0	3356	420	3,3	+1804	+226
Закарпатська	2308	289	2,3	4715	589	4,7	-2407	-301
Запорізька	13740	1718	9,5	7248	906	4,9	+6492	+812
Івано - Франківська	6306	788	5,7	3566	446	3,2	+2740	+342
Київська	9707	1213	7,0	2886	361	2,1	+6821	+853
Кіровоградська	3847	481	4,8	2350	294	2,9	+1497	+187
Луганська	16220	2028	8,8	13964	1746	7,5	+2256	+282
Львівська	7165	896	3,5	5168	646	2,5	+1997	+250

Миколаївська	7037	880	7,4	3465	433	3,6	+3572	+446
Одеська	50103	6263	26,1	8293	1037	4,3	+41810	+5226
Полтавська	6995	874	5,9	3255	407	2,7	+3740	+467
Рівненська	2505	313	2,7	3835	479	4,2	-1330	-166
Сумська	4598	575	4,9	3571	446	3,8	+1027	+128
Тернопільська	2712	339	3,1	2683	335	3,1	+29	+4
Харківська	36668	4584	16,6	14373	1797	6,5	+22295	+2787
Херсонська	4469	559	5,1	3403	425	3,9	+1066	+133
Хмельницька	4748	594	4,4	3020	377	2,8	+1728	+216
Черкаська	6008	751	5,8	2873	359	2,7	+3135	+392
Чернівецька	6143	768	8,5	2785	348	3,9	+3358	+420
Чернігівська	5669	709	6,4	3395	424	3,7	+2274	+284
Міста:								
Київ	43883	5485	19,6	15872	1984	7,1	+28011	+3501
Севастополь	8004	1001	26,2	2720	340	8,9	+5284	+660

*Складено (розраховано) за даними «Статистичних щорічників України» за 2006 – 2013 роки.

Міжрегіональна міграція населення України у 2006 – 2013 роках*.

Регіони	Кількість прибулих (осіб)			Кількість вибулих (осіб)			Сальдо міграції (осіб)	
	всього за 2006 – 2013 роки	середньо-річний показник	на 10000 наявного населення (за рік)	всього за 2006 – 2013 роки	середньо-річний показник	на 10000 наявного населення (за рік)	всього за 2006 – 2013 роки	середньо-річний показник
УКРАЇНА	2115310	264414	57,4	2115310	264414	57,4	0	0
АР Крим	80085	10011	50,9	72569	9071	46,0	+7516	+940
Області:								
Вінницька	73923	9240	55,9	86666	10833	65,5	-12743	-1593
Волинська	40985	5123	49,4	41382	5173	49,8	-397	-50
Дніпропетровська	110407	13801	41,0	118027	14753	43,9	-7620	-953
Донецька	99814	12477	27,9	119534	14942	33,4	-19720	-2465
Житомирська	63354	7919	61,4	73349	9169	71,0	-9995	-1249
Закарпатська	20235	2529	20,3	27241	3405	27,3	-7006	-876
Запорізька	59264	7408	40,9	68296	8537	47,1	-9032	-1129
Івано - Франківська	43869	5484	40,0	44992	5624	40,7	-1123	-140
Київська	166863	20858	120,6	137421	17178	99,3	+29442	+3680
Кіровоградська	49545	6193	60,8	71880	8985	87,9	-22335	-2792
Луганська	54209	6776	29,3	80431	10054	43,4	-26222	-3278
Львівська	68306	8538	33,5	75376	9422	37,0	-7070	-884

Миколаївська	49649	6206	52,0	58721	7340	61,6	-9072	-1134
Одеська	85760	10720	44,8	71498	8937	37,3	+14262	+1783
Полтавська	71288	8911	59,2	75140	9393	62,5	-3852	-482
Рівненська	50607	6326	54,9	61676	7710	66,8	-11069	-1384
Сумська	46954	5869	50,0	59941	7493	63,8	-12987	-1623
Тернопільська	38154	4769	43,7	47827	5978	54,8	-9673	-1209
Харківська	142416	17802	64,2	126318	15790	57,0	+16098	+2012
Херсонська	45936	5742	52,3	63032	7879	71,8	-17096	-2137
Хмельницька	66934	8367	62,7	76889	9611	72,0	-9955	-1244
Черкаська	77794	9724	75,0	83368	10421	80,4	-5574	-697
Чернівецька	31315	3914	43,2	27709	3464	38,2	+3606	+451
Чернігівська	57180	7148	64,2	64009	8001	71,9	-6829	-854
Міста:								
Київ	385972	48247	173,6	259938	32492	116,6	+126034	+15754
Севастополь	34492	4312	113,2	22080	2760	72,6	+12412	+1552

*Складено (розраховано) за даними «Статистичних щорічників України» за 2006 – 2013 роки.

Міграційний приріст населення за регіонами України у 2014 – 2021 роках*.

Регіони	Міграційний приріст (усі потоки)		Сальдо міждержавної міграції		Сальдо міжрегіональної міграції	
	всього за 2014 – 2021 роки	середньорічний показник	всього за 2014 – 2021 роки	середньорічний показник	всього за 2014 – 2021 роки	середньорічний показник
УКРАЇНА	+130120	+16265	+105975	+13247	0	0
АР Крим	...	...	...	...	...	...
Області:						
Вінницька	-17537	-2192	+1506	+188	-19043	-2380
Волинська	-3476	-435	-487	-61	-2989	-374
Дніпропетровська	+21076	+2635	+4795	+599	+16281	+2035
Донецька	-76066	-9508	+1752	+219	-77818	-9727
Житомирська	-7667	-958	+1926	+241	-9593	-1199
Закарпатська	-4240	-530	-2058	-257	-2182	-273
Запорізька	-14302	-1788	+2272	+284	-16574	-2071
Івано - Франківська	+6709	+839	+1014	+127	+5695	+712
Київська	+173765	+21721	+11547	+1443	+162218	+20277
Кіровоградська	-14155	-1769	+1459	+182	-15614	-1952
Луганська	-52826	-6603	+1580	+198	-54406	-6801
Львівська	+15208	+1901	+1661	+208	+13547	+1693
Миколаївська	-10357	-1295	+2327	+291	-12684	-1586

Одеська	+42059	+5257	+17710	+2214	+24349	+3044
Полтавська	+2525	+316	+5818	+727	-3293	-412
Рівненська	-10141	-1268	-2496	-312	-7645	-956
Сумська	-9434	-1179	+1932	+242	-11366	-1421
Тернопільська	-2294	-287	+3801	+475	-6095	-762
Харківська	+43622	+5453	+16063	+2008	+27559	+3445
Херсонська	-13159	-1645	+112	+14	-13271	-1659
Хмельницька	-5963	-745	+1856	+232	-7819	-977
Черкаська	-8732	-1092	+1417	+177	-10149	-1269
Чернівецька	+2448	+306	+3253	+407	-805	-101
Чернігівська	-9438	-1180	+1030	+129	-10468	-1309
Міста:						
Київ	+82495	+10312	+26185	+3273	+56310	+7039
Севастополь	...	...	...	...	...	...

*Складено (розраховано) за даними «Статистичних щорічників України» за 2014 – 2021 роки.

... – відомості відсутні

Міждержавна міграція населення за регіонами України у 2014 – 2021 роках*.

Регіони	Кількість прибулих (осіб)		Кількість вибулих (осіб)		Сальдо міграції (осіб)	
	всього за 2014 – 2021 роки	середньорічний показник	всього за 2014 – 2021 роки	середньорічний показник	всього за 2014 – 2021 роки	середньорічний показник
УКРАЇНА	268431	33554	162456	20307	+105975	+13247
АР Крим	...	...	...	...	...	...
Області:						
Вінницька	3526	441	2020	253	+1506	+188
Волинська	1984	248	2471	309	-487	-61
Дніпропетровська	13681	1710	8886	1111	+4795	+599
Донецька	5645	706	3893	487	+1752	+219
Житомирська	4109	514	2183	273	+1926	+241
Закарпатська	3874	484	5932	742	-2058	-257
Запорізька	6587	823	4315	539	+2272	+284
Івано - Франківська	5815	727	4801	600	+1014	+127
Київська	15644	1956	4097	512	+11547	+1443
Кіровоградська	3483	435	2024	253	+1459	+182
Луганська	3140	393	1560	195	+1580	+198
Львівська	8772	1097	7111	889	+1661	+208
Миколаївська	5001	625	2674	334	+2327	+291

Одеська	26355	3294	8645	1081	+17710	+2214
Полтавська	10529	1316	4711	589	+5818	+727
Рівненська	2332	292	4828	604	-2496	-312
Сумська	5509	689	3577	447	+1932	+242
Тернопільська	6602	825	2801	350	+3801	+475
Харківська	55291	6911	39228	4904	+16063	+2008
Херсонська	1575	197	1463	183	+112	+14
Хмельницька	3634	454	1778	222	+1856	+232
Черкаська	3654	457	2237	280	+1417	+177
Чернівецька	6395	799	3142	393	+3253	+407
Чернігівська	2334	292	1304	163	+1030	+129
Міста:						
Київ	62960	7870	36775	4597	+26185	+3273
Севастополь	...	...	...	...	...	...

*Складено (розраховано) за даними «Статистичних щорічників України» за 2014 – 2021 роки.

... – відомості відсутні

Додаток Е.

*Кількість внутрішньо переміщених осіб (станом на 12 грудня 2022 року).**

№	Регіони	Кількість осіб	№	Регіони	Кількість осіб
1	АР Крим	24	15	Одеська область	211234
2	Вінницька область	182738	16	Полтавська область	222452
3	Волинська область	60160	17	Рівненська область	62081
4	Дніпропетровська область	442323	18	Сумська область	79001
5	Донецька область	521362	19	Тернопільська область	86587
6	Житомирська область	111220	20	Харківська область	444322
7	Закарпатська область	156478	21	Херсонська область	32084
8	Запорізька область	201337	22	Хмельницька область	150946
9	Івано - Франківська область	145678	23	Черкаська область	162033
10	Київська область	341406	24	Чернівецька область	92877
11	Кіровоградська область	97110	25	Чернігівська область	78690
12	Луганська область	277700	26	м. Київ	364232
13	Львівська область	257066	27	м. Севастополь	42
14	Миколаївська область	111896	28	Всього	4893079

*За даними Міністерства соціальної політики України.

Динаміка кількості ВПО в прикордонних регіонах (зоні бойових дій)
(2022 – 2024 рр.).

Раунди оцінювання	Кількість ВПО (в тис. осіб)			
	Сумська область	Харківська область	Київська область	Місто Київ
1	-	-	-	-
2	-	-	-	-
3	-	-	-	-
4	-	-	-	-
5	-	-	-	-
6	46,1	-	283,9	-
7	43,2	-	287,9	-
8	47,6	-	293,8	-
9	51,2	-	300,5	121,1
10	52,8	372,7	303,2	139,9
11	54,7	382,4	309,1	151,1
12	57,7	385,8	316,3	164,9
13	61,7	418,1	325,1	177,5
14	68,1	413,8	329,8	186,3
15	69,8	422,4	335,5	194,1
16	70,7	430,2	335,5	198,5
17	72,0	437,1	338,5	208,1
18	71,8	442,4	338,7	210,0
19	72,0	442,6	337,6	213,6
20	69,1	456,9	336,8	225,1
21	77,2	467,2	334,0	230,7
22	77,7	475,5	331,7	236,0
23	79,2	483,2	331,7	246,1
24	80,0	491,4	332,2	253,5
25	81,1	500,1	332,5	258,9
26	83,2	510,8	334,1	264,5
27	84,8	337,4	334,4	271,8
28	85,2	342,6	330,6	278,4
29	85,3	348,0	335,0	283,4
30	90,1	353,4	335,0	287,5
31	87,1	356,1	335,0	290,3
32	87,1	357,4	330,3	292,8
33	87,0	358,8	327,0	209,5
34	87,3	361,6	312,6	211,8
35	87,1	384,9	300,1	214,7
36	88,6	388,1	259,6	218,7

Динаміка кількості ВПО в районах Сумської області (2022 – 2024 рр.).

Раунди оцінювання	Кількість ВПО (в тис. осіб)				
	Сумський район	Охтирський район	Шосткинський район	Конотопський район	Роменський район
1	-	-	-	-	-
2	-	-	-	-	-
3	-	-	-	-	-
4	-	-	-	-	-
5	-	-	-	-	-
6	20,5	9,6	3,9	4,9	7,1
7	16,3	10,3	4,4	5,2	7,2
8	18,8	10,7	5,1	5,4	7,6
9	20,5	12,0	5,7	5,6	7,4
10	20,6	12,4	6,4	5,9	7,5
11	21,5	12,7	6,9	6,1	7,5
12	23,3	13,2	7,3	6,4	7,6
13	25,7	13,8	8,1	6,6	7,6
14	30,8	13,8	9,2	6,6	7,6
15	31,5	14,3	9,5	6,8	7,7
16	32,1	14,4	9,7	6,8	7,7
17	32,9	14,5	9,8	7,0	7,7
18	32,9	14,5	9,6	7,0	7,7
19	32,9	14,5	9,8	7,0	7,7
20	28,5	14,7	11,2	7,2	7,6
21	34,1	14,9	13,9	7,1	7,3
22	34,4	14,8	14,3	7,0	7,2
23	35,5	14,8	14,6	7,2	7,1
24	36,1	14,5	15,3	7,0	7,1
25	36,2	14,7	16,0	7,1	7,1
26	37,5	14,9	16,5	7,2	7,1
27	38,2	14,9	17,0	7,3	7,4
28	38,4	15,0	17,4	7,3	7,0
29	37,9	15,1	17,9	7,4	7,0
30	39,5	15,2	18,7	8,8	7,9
31	39,2	15,2	18,3	7,5	6,9
32	39,4	15,2	18,3	7,4	6,8
33	39,4	15,2	18,3	7,4	6,8
34	39,7	15,3	18,2	7,5	6,7
35	39,8	15,5	17,7	7,4	6,6
36	40,8	15,6	17,7	7,7	6,9

Динаміка кількості ВПО в районах Київської області (2022 – 2024 рр.).

Раунди оцінювання	Кількість ВПО (в тис. осіб)						
	Бучанський район	Білоцерківський район	Обухівський район	Бориспільський район	Броварський район	Фастівський район	Вишгородський район
1	-	-	-	-	-	-	-
2	-	-	-	-	-	-	-
3	-	-	-	-	-	-	-
4	-	-	-	-	-	-	-
5	-	-	-	-	-	-	-
6	49,5	70,6	57,0	37,0	30,6	26,4	12,9
7	51,1	70,8	57,9	37,2	31,0	26,7	13,1
8	54,0	71,1	57,2	37,8	31,8	28,5	13,5
9	57,8	72,6	57,6	38,4	32,5	27,8	13,8
10	59,2	72,9	57,8	38,6	32,8	28,1	13,9
11	62,4	73,3	58,1	39,2	33,4	28,4	14,3
12	66,1	73,7	58,7	39,8	34,4	28,9	14,7
13	70,5	74,0	59,4	40,6	35,4	29,8	15,3
14	72,8	74,3	59,5	41,3	36,4	29,9	15,7
15	72,0	73,8	61,8	44,9	36,8	30,3	16,0
16	76,3	73,4	60,0	42,0	37,3	30,4	16,2
17	77,4	74,7	60,0	42,1	37,5	30,4	16,3
18	78,2	73,3	60,1	42,2	37,7	30,8	16,4
19	79,6	72,1	59,3	41,9	37,8	30,5	16,4
20	80,2	71,4	58,9	41,8	37,8	30,3	16,3
21	82,8	69,4	57,4	40,8	37,5	29,8	16,4
22	82,9	69,2	57,0	40,0	37,0	30,6	15,0
23	83,8	68,6	56,6	39,8	37,1	30,2	15,5
24	85,0	68,0	56,3	39,7	37,4	30,1	15,8
25	85,6	67,6	56,0	39,8	37,5	30,1	15,8
26	85,9	67,5	55,9	40,0	38,1	30,2	16,5
27	87,0	67,2	55,6	39,8	38,2	30,1	16,5
28	85,5	66,8	55,2	39,5	37,8	30,0	15,9
29	88,8	66,5	55,0	39,9	38,3	30,0	16,6
30	87,1	66,1	54,8	39,5	38,3	32,7	16,6
31	87,5	65,9	54,6	39,4	38,3	32,7	16,5
32	87,6	64,7	53,8	37,8	38,0	31,9	16,4
33	91,7	63,1	53,6	32,8	38,0	31,5	16,4
34	88,1	60,9	50,2	29,3	36,3	31,6	16,3
35	88,3	57,6	45,1	27,4	34,9	30,5	16,1
36	89,1	28,2	37,1	26,8	32,8	29,7	15,9

Динаміка кількості ВПО в районах Харківської області (2022 – 2024 рр.).

Раунди оцінювання	Кількість ВПО (в тис. осіб)						
	Харківський район	Богодухівський район	Чугуївський район	Красноградський район	Ізюмський район	Лозівський район	Куп'янський район
1	-	-	-	-	-	-	-
2	-	-	-	-	-	-	-
3	-	-	-	-	-	-	-
4	-	-	-	-	-	-	-
5	-	-	-	-	-	-	-
6	-	-	-	-	-	-	-
7	-	-	-	-	-	-	-
8	-	-	-	-	-	-	-
9	-	-	-	-	-	-	-
10	155,2	91,0	37,9	33,9	25,0	26,4	3,2
11	159,6	93,9	39,2	34,1	25,2	27,2	3,2
12	164,0	90,3	40,6	34,5	25,4	28,0	3,1
13	208,4	75,5	42,0	35,0	25,5	28,6	3,1
14	216,1	61,8	43,1	35,2	25,7	29,0	3,0
15	181,2	103,5	44,0	35,4	25,8	29,4	3,0
16	185,8	105,2	44,8	35,6	26,1	29,6	3,1
17	190,2	106,3	45,5	35,6	26,5	29,8	3,2
18	193,8	106,7	46,3	35,5	26,9	29,8	3,4
19	193,8	107,0	46,3	35,5	26,9	29,8	3,4
20	249,3	62,3	47,7	35,0	29,4	29,7	3,6
21	259,1	63,6	49,6	36,9	23,7	30,7	3,6
22	262,1	62,6	49,8	35,6	30,9	30,1	4,4
23	267,0	62,8	51,7	35,7	30,9	30,5	4,6
24	271,0	63,3	54,9	35,5	31,2	30,7	4,9
25	278,3	63,7	54,3	35,8	32,0	30,9	5,1
26	286,6	64,1	54,6	36,2	32,3	31,5	5,6
27	172,2	48,7	40,3	33,5	12,5	27,6	2,6
28	176,6	48,7	40,7	33,3	12,9	27,6	2,9
29	180,5	48,7	41,3	33,2	13,4	27,8	3,1
30	184,5	48,8	41,8	33,3	13,9	27,8	3,3
31	186,9	48,8	42,0	33,0	14,2	27,8	3,4
32	188,2	48,8	42,2	32,8	14,4	27,7	3,4
33	189,7	48,6	42,3	32,6	14,5	27,6	3,6
34	192,2	48,5	42,7	32,2	14,9	27,5	3,6
35	208,7	51,2	45,4	32,2	15,9	27,5	4,0
36	212,0	50,7	46,0	31,7	16,5	27,3	4,0

Динаміка кількості ВПО в карпатських областях України

(IV.2022 р. – VI.2024 р.).

Раунди оцінювання	Кількість ВПО (в тис. осіб)		
	Львівська область	Закарпатська область	Івано-Франківська область
1	-	184,7	-
2	66,7	100,6	-
3	141,5	118,3	72,3
4	155,2	147,6	124,1
5	143,5	150,2	115,8
6	116,0	173,2	94,1
7	103,0	164,2	110,8
8	106,1	125,9	94,9
9	94,5	175,4	45,2
10	130,1	171,9	110,0
11	125,2	158,0	95,9
12	129,8	155,1	103,0
13	110,4	166,3	111,1
14	125,4	151,0	105,5
15	248,7	155,5	96,7
16	256,8	155,0	144,3
17	257,0	162,4	141,6
18	256,8	156,4	144,4
19	252,4	155,5	143,1
20	247,1	149,8	141,5
21	243,9	145,8	134,5
22	239,7	143,8	134,2
23	237,1	142,2	129,4
24	236,0	141,2	131,4
25	234,9	140,2	130,2
26	233,9	139,4	129,3
27	233,1	138,5	129,2
28	231,6	137,3	125,7
29	229,6	136,6	126,2
30	228,7	135,5	125,1
31	227,4	134,8	125,1
32	225,6	133,8	122,3
33	223,9	132,8	121,5
34	221,4	131,8	120,3
35	217,5	129,5	117,7
36	213,1	126,3	115,5

Динаміка кількості ВПО у районах Закарпатської області

(IV.2022 р. – VI.2024 р.).

Раунди оцінювання	Кількість ВПО (в тис. осіб)					
	Ужгородський район	Мукачівський район	Хустський район	Берегівський район	Тячівський район	Рахівський район
1	37,5	48,4	37,1	30,9	20,0	10,9
2	19,2	20,0	33,6	8,7	11,7	7,3
3	27,4	23,9	34,0	7,9	17,6	7,5
4	40,3	21,4	38,7	13,9	16,5	16,9
5	46,6	23,1	27,2	18,2	20,9	14,2
6	62,1	47,7	25,8	16,2	17,7	3,5
7	62,3	46,2	23,1	17,2	13,1	2,3
8	63,6	11,2	15,2	10,8	21,4	3,7
9	63,0	48,9	30,7	16,1	13,4	3,4
10	63,4	47,5	29,8	14,7	13,7	2,9
11	66,2	47,4	18,9	9,1	13,8	2,5
12	66,7	45,9	18,6	9,5	14,4	7,0
13	64,7	48,8	18,7	14,1	12,9	7,0
14	61,8	48,9	8,9	13,2	13,2	4,9
15	47,2	49,1	21,6	19,0	13,7	4,9
16	52,1	46,6	22,0	17,1	13,5	3,7
17	51,1	49,3	19,5	19,0	13,4	10,0
18	53,2	41,6	27,9	10,4	13,3	10,0
19	53,0	42,8	26,7	9,8	13,5	9,7
20	50,4	40,0	15,9	13,4	19,4	10,7
21	49,0	39,0	15,5	13,0	18,9	10,4
22	42,4	37,4	25,2	17,6	12,1	9,1
23	42,1	36,9	24,8	17,4	12,0	9,0
24	42,1	36,5	24,8	16,8	12,0	9,0
25	41,9	36,3	24,3	17,1	11,8	8,8
26	42,0	36,1	24,0	17,0	11,6	8,6
27	42,0	35,8	23,8	16,8	11,6	8,5
28	41,9	35,4	23,5	16,7	11,4	8,4
29	41,9	35,2	23,3	16,5	11,3	8,3
30	41,9	34,9	23,1	16,4	11,2	8,0
31	41,8	34,7	22,9	16,2	11,2	7,9
32	41,6	34,5	22,6	16,1	11,1	7,9
33	41,5	34,2	22,4	16,0	11,0	7,7
34	41,3	33,9	22,2	15,8	10,9	7,7
35	41,0	33,2	21,7	15,4	10,7	7,4
36	41,2	32,7	19,6	15,1	10,5	7,3